

MONOGRAFIA
POKONFERENCYJNA

SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT

PHILOLOGY,
SOCIOLOGY AND CULTUROLOGY #2

London
27.02.2018

U.D.C. 316+8.2+8.1.1.1.1.1 +8.0.1.8+082

B.B.C. 94

Z 40

Zbiór artykułów naukowych recenzowanych.

(1) Z 40 Zbiór artykułów naukowych z Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (on-line) zorganizowanej dla pracowników naukowych uczelni, jednostek naukowo-badawczych oraz badawczych z państw obszaru byłego Związku Radzieckiego oraz byłej Jugosławii.

(27.02.2018) - Warszawa, 2018. - 136 str.

ISBN: 978-83-66030-09-1

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Wszelkie prawa autorskie zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do artykułów z konferencji należą do ich autorów.

W artykułach naukowych zachowano oryginalną pisownię.

Wszystkie artykuły naukowe są recenzowane przez dwóch członków Komitetu Naukowego.

Wszelkie prawa, w tym do rozpowszechniania i powielania materiałów opublikowanych w formie elektronicznej w monografii należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour».

W przypadku cytowań obowiązkowe jest odniesienie się do monografii.

Nakład: 80 egz.

«Diamond trading tour» ©

Warszawa 2018

ISBN: 978-83-66030-09-1

Redaktor naukowy:

W. Okulicz-Kozaryn, dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland.

KOMITET NAUKOWY:

W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland; The International Scientific Association of Economists and Jurists «Consilium», Switzerland;

С. Белецков, д.п.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;

Z. Čekerevac, Dr., full professor, «Union - Nikola Tesla» University Belgrade, Serbia;

Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;

И. Лемешевский, д.э.н., профессор, Белорусский государственный университет, Беларусь;

Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

KOMITET ORGANIZACYJNY:

A. Murza (Przewodniczący), MBA, Ukraina;

A. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;

A. Kasprzyk, Dr, PWSZ im. prof. S. Tarnowskiego w Tarnobrzegu, Polska;

A. Malovychko, dr, EU Business University, Berlin – London – Paris - Poznań, EU;

S. Seregina, independent trainer and consultant, Netherlands;

M. Stych, dr, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska;

A. Tsimayeu, PhD, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus.

Recenzenci:

L. Nechaeva, PhD, Instytut PNPU im. K.D. Ushinskiego, Ukraina;

М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия.

WSPÓŁORGANIZATORZY:

The East European Scientific Group (Azerbaijan, Belarus, Poland, Serbia, Ukraine),
Virtual Training Centre «Pedagog of the 21st Century»,
Global Management Journal.

**ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У П'ЄСАХ
В. ВИННИЧЕНКА**

Попович Н. Ф. 7

TYPES OF WORD FORMATION IN THE LANGUAGE

Baltabaeva N., Mukhammadiyarov A. 11

THE ROLE OF PHRASAL VERBS IN TEACHING WRITING

Baltabaeva N., Otegov S. 14

**ГЛАВА І СЕМАНТИКА СНОВИДЕННЯ В РОМАНЕ ГРИГОЛА
РОБАКИДЗЕ «ЗМЕИНАЯ КОЖА»**

Беришвили Ц.И. 17

**МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ
ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ**

Гонтаренко Г.С. 19

**КРИТИКА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО
АКАДЕМІЧНОГО СЛОВНИКА ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО
ТА С. ЄФРЕМОВА У 20-30-Х РР. ХХ СТ.**

Лось О. М. 24

**АНГЛИЙСКИЕ ИДИОМЫ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ ЧЕЛОВЕКА**

Сасина С.А., Бричева М. М., Баева А.Е. 32

ПАРЕМІЙНІ МОВНІ СТЕРЕОТИПИ ПОВЕДІНКИ

Башук Н.П. 36

**ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ
ПІСЕНЬ**

Козуб Л. С. 40

**МИКРОПОЛЕ «МУЖСКОЙ ВЗГЛЯД НА ХАРАКТЕР
В. В. МАЯКОВСКОГО» КАК ЧАСТЬ ЛСП «ХАРАКТЕР
В.В. МАЯКОВСКОГО»**

Куренкова Т.Н. 44

**LINGUISTIC MARKERS OF CONFLICT, CENTRAL AND COOPERATIVE
TYPES OF VERBAL PERSONALITY**

Taranenko X. 48

**ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ЕКВІВАЛЕНТ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ
ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ
НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ**

Чепурна З.В. 50

**МЕТОНІМІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ІРОНІЧНИХ ЗНАЧЕНЬ
В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Хома В.П. 53

**СКЛАДЕНІ НАЙМЕНУВАННЯ ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ
ПІДГАСЧЕНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Новіцька О. І. 56

**АКТИВІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ
В УКРАЇНСЬКІЙ ВОЄННІЙ ТА ПОВОЄННІЙ ПРОЗІ ХХ СТ.**

Шарова Т.М., Посадна Т.В. 59

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНИХ РЕМІНІСЦЕНЦІЙ ТА
ЦИТУВАНЬ У ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНОМУ ТВОРІ**

Колкутіна В.В. 63

**ENGLISH PHRASEOLOGY AND IDIOMATICS IN HISTORICAL
DEVELOPMENT**

Осьмачко С.А. 66

**ЖАНРОВА МОДИФІКАЦІЯ МАЛОЇ ПРОЗИ М.ХВИЛЬОВОГО І
Б.ПІЛЬНЯКА**

Вечірко О. Л. 76

**ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПОЛІФОНІЗМ НОВЕЛІСТИКИ
ГАЛИНИ ТАРАСЮК**

Копейцева Л.П., Маковська А.О. 80

**К ВОПРОСУ О СУЩНОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ В
ЛИНГВИСТИКЕ**

Церцвадзе М.Г. 85

ІНТИМНА ПРОБЛЕМАТИКА В МАЛІЙ ПРОЗІ РЕД'ЯРДА КІПЛІНГА

Козубенко Л.М. 89

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Horokhova I.V., Musaieva M. B. 94

MANIPULATIVE STRATEGIES AND TACTICS OF PRE-ELECTION DISCOURSE (BASED ON THE SPEECHES OF USA PRESEDENTIAL CANDIDATES H. CLINTON AND D. TRUMP)

Horokhova I., Nizhenets I. 98

THE CONCEPT «LAUGHTER» AS A WAY OF EXPRESSION OF THE ENGLISH MENTALITY

Tytarenko J. 102

THE SPECIFICATION OF THE ENGLISH DISCOURSE REALIZATION THROUGH THE PARADOXICAL EXPRESSIONS ON THE MATERIAL OF THE MODERN LITERATURE TEXTS

Tytarenko O., Tretyak L., Liulka O. 106

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДИСКУРСУ

Литвиненко Н.П. 111

TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT THE MASTER'S LEVEL

Zhovniruk Z., Isayeva H. 115

ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ У СОЦІОКУЛЬТУРНІЙ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Гурська Л.І. 119

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Савченко А. Л. 124

ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Шаблій В.С. 127

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІВ У ТВОРАХ РОАЛЬДА ДАЛА ТА ВІДТВОРЕННЯ ЇХ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Михайлова В. Ю. 131

ОСОБЛИВОСТІ НОМІНАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У П'ЄСАХ В. ВИННИЧЕНКА

Попович Надія Ференцівна,

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри філологічних дисциплін та соціальних комунікацій Мукачівського державного університету

У статті з'ясовані особливості номінації персонажів у п'єсах В. Винниченка. Досліджуються номінативні, характеристичні найменування, специфіка їх структури, особливості вживання. Аналізуються чоловічі й жіночі імена, здрібніло-пестливі варіанти найменувань тощо. Особлива увага приділяється дослідженню літературно-художніх антропонімів у переліку дійових осіб, авторських ремарках, діалогах, монологах, полілогах та репліках персонажів.

Ключові слова: драматургія, п'єси, літературно-художній антропонімікон, літературно-художня антропонімія, літературно-художні антропоніми.

Драма як окремий рід літератури має свої особливості. У ній важливими є дія, розмови персонажів – діалоги, монологи, полілоги та репліки. Особливістю драматичних творів є те, що в них пряма авторська характеристика персонажів може міститися тільки в переліку дійових осіб та авторських ремарках – вказівках для акторів. Оскільки п'єси пишуться переважно для сценічного втілення, то їх дійові особи повинні мати чітко окреслені індивідуалізовані характери, вибрані з реального антропонімікону чи створені автором найменування. Специфіка драми визначає особливості номінації персонажів у драматичних творах.

З питань вивчення літературно-художньої ономастики здійснено ряд досліджень [1; 4; 5].

Вивчення особливостей номінації персонажів у п'єсах має важливе значення для української літературно-

художньої антропоніміки. Адже найменування у художніх творах є значним виразовим чинником. Літературно-художні антропоніми увиразнюють художній текст, забарвлюють його. Часто найменування дають важливу інформацію для інтерпретації тексту, іноді й таку, що іншими способами не виражена.

Об'єктом нашого дослідження стали найменування у п'єсах В. Винниченка. Для того, щоб повністю оволодіти художнім текстом, важливо проаналізувати особливості номінації персонажів у драматичних творах письменника. Відтак, вивчення даного ономастичного питання є актуальним.

Мета статті – з'ясувати особливості номінації персонажів у п'єсах В. Винниченка.

Літературно-художні антропоніми у п'єсах В. Винниченка мають певне функціональне навантаження, викону-

ють одну чи кілька функцій. Зокрема, серед найменувань переважають номінативні літературно-художні антропоніми. Таким чином автор досягає максимальної реалістичності змальованих персонажів. Найменування, що виконують номінативну функцію, є основою літературно-художнього антропонімікону драматичних творів В. Винниченка.

До переважаючої частини номінативних найменувань належать імена, імена по батькові та прізвища, які драматург вибрав для номінації персонажів своїх творів з реального антропонімікону. Наприклад:

– чоловічі імена: *Анатолій, Никон, Євген, Захар* («Співочі товариства»), *Корній* («Чорна Пантера і Білий Медвідь»), *Клим* («Молода кров»), *Євген, Борис* («Пригвождені»), *Марко, Арсен* («Між двох сил») та ін.;

– жіночі імена: *Софія, Христина* («Між двох сил») та ін.;

– імена по батькові: *Микита Іванович, Панас Антонович, Микола Петрович* («Між двох сил»), *Ганна Семенівна* («Чорна Пантера і Білий Медвідь») та ін.;

– прізвища: *Антонюк, Піддубний* («Memento»), *Несторець, Пилипенко* («Співочі товариства»), *Шелудько, Голубець* («Пригвождені»), *Каневич* («Чорна Пантера і Білий Медвідь») [3].

Серед власних імен, за нашими спостереженнями, переважають непохідні варіанти без будь-яких конотацій.

Імена по батькові В. Винниченка використовує у п'єсах переважно для творення міського колориту.

Серед прізвищ денотатів наявні найменування як з прозорою етимологією, так і з непрозорою етимологією. Етимологічно прозорі прізвища, в яких доантропонімійна семантика не пов'язана з характеристикою персонажа, відносяться до номінативних. Такі найменування служать для диференціації персонажів. Етимологічно непрозорі прізвища також відносяться до номінативних, адже непрозора етимологія найменувань є ознакою їх номінативності.

Відтак, В. Винниченко використовував літературно-художні антропоніми, що виконують номінативну функцію, для створення нейтральної антропонімійної канви п'єс. Використання таких найменувань сприяло реалістичності зображених денотатів.

Важливими у п'єсах драматурга є характеристичні літературно-художні антропоніми, до яких належать найменування персонажів з відновленим доантропонімійним значенням. Такі літературно-художні антропоніми відіграють важливу роль у характеристичності денотатів і можуть міститися як у діалогах, монологів героїв, так і в авторських ремарках. Особлива роль таких найменувань полягає у тому, що за їх допомогою драматург має можливість уникнути докладних описів та характеристик денотатів.

У драматичних творах В. Винниченка характеристичні літературно-художні антропоніми вказують на соціальний статус, сімейний стан, вік персонажів, увиразнюють певні риси їх характеру або зовнішності, виража-

ють емоційне ставлення до зображуваного героя тощо.

У літературно-художньому антропоніміконі п'єс драматурга спостерігаються випадки, коли об'єктно-вікове значення виражається за допомогою імен по батькові, які вживаються із власним іменем. Зокрема, персонажі старшого віку номінуються: *Микита Іванович, Панас Антонович, Микола Петрович* («Між двох сил»), *Ганна Семенівна* («Чорна Пантера і Білий Медвідь»), *Анатолій Олександрович* («Співочі товариства») тощо.

Об'єктно-вікове значення властиве також літературно-художнім антропонімам, якими номінуються діти. Це насамперед найменування-демінутиви із здрібніло-пестливими суфіксами. Наприклад: *Лесик* («Чорна Пантера і Білий Медвідь»).

У драматичних п'єсах письменника виокремлюються сільські та міські найменування. Номінуючи жителів сіл, В. Винниченко часто використовує тільки ім'я денотата. А номінуючи жителів міст, драматург використовує двокомпонентне найменування «ім'я та ім'я по батькові», як-от: *Василь Маркович, Оріся Михайлівна, Семен Петрович, Степан Софронів* («Мemento»), *Анатолій Олександрович, Ксенія Андріївна, Никон Степанович, Євген Симонович, Кіндрат Пилипович, Семен Прокопович, Карпо Федорович* («Співочі товариства»), *Ганна Семенівна* («Чорна Пантера і Білий Медвідь»), *Тимофій Наумович, Устина Марківна, Настасія Тимофіївна, Ольга Тимофіївна, Євген Михайлович, Борис Борисо-*

вич, Микола Іванович, Олексій Захарович, Павло Петрович, Калерія Семенівна («Пригвождені») та ін.

До міських найменувань належать також інновації, що вживаються у п'єсах тільки у мовленні жителів міст та відсутні у середовищі селян. Наприклад: *Марусік* (від *Маруся*) («Базар»).

З-поміж здрібніло-пестливих найменувань з мінімальною мірою вияву експресії виокремлюються іменні варіанти, які утворені за допомогою мономорфемних суфіксів суб'єктивної оцінки, як-от: *Лесик* («Чорна Пантера і Білий Медвідь»), *Олюся* («Пригвождені»).

Таким чином, завдяки відновленню доантропонімічної семантики емоційно-оцінні літературно-художні антропоніми можуть набувати різних характеристичних можливостей. Найменування цього типу добираються або штучно утворюються за зразком реальних антропонімів. У п'єсах вони виконують важливу характеристичну функцію.

У драматичному творі «Співочі товариства» автор номінує персонажа, який завжди спокійний, «тихий», «лагідно, миролюбиво посміхається», літературно-художнім антропонімом Тихенький.

Інформаційно-оцінним найменуванням є також літературно-художній антропонім *Добросердечна* («Співочі товариства») [2].

Специфічною ознакою драматичних творів є наявність у них ремарок. Ремарки – це авторські пояснення, які передують початкові розгортання по-

дій, а потім супроводжують їх. Це можуть бути стислі вказівки на вік, зовнішній вигляд, характери дійових осіб, час, місце й обстановку, в якій відбуваються події, інтонацію голосу, вчинки персонажів тощо. Іноді ремарки розростаються, перетворюючись у своєрідний коментар до п'єси.

Досить поширені ремарки В. Винниченка вмістив на початку своєї п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь», у яких описує головних дійових осіб драматичного твору та вживає їхні найменування.

У літературно-художньому антропоніміконі п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь» поширені літературно-художні антропоніми, якими автор номінує персонажів за певними особливостями їх зовнішності, як-от: *Чорна Пантера* – «дуже тонка, гнучка, одягнена в чорне, лице з різкими рисами, розвиненими щелепами; лице жагуче, майже дике і грубе»; *Білий Медвідь* – «великий, трохи незграбний, мішкуватий, має довге пишне біле волосся, як грива... Нахмурено, обома руками розчісує волосся назад і дрібними кроками товстих ніг ходить по ательє...» [3].

За нашими спостереженнями, літературно-художні антропоніми, вжиті драматургом у своїх п'єсах, відіграють важливу роль у характеристиці денотатів.

Отже, номінація персонажів у драматичних творах В. Винниченка має свої особливості. Називаючи денотатів, автор враховував їхній сімейний стан, соціальний статус, вік, зовнішність, характер тощо.

Література:

1. Белей Л. Джерельна база української літературно-художньої антропонімії кін. XVIII – XX ст. / Л. Белей // Українське і слов'янське мовознавство. Збірник наукових праць. – Ужгород, 2001. – С. 88-91.
2. Винниченко В. Вибрані п'єси / В. Винниченко. – К.: Мистецтво, 1991. – 605 с.
3. Винниченко В. К. Твори в двох томах: Том перший / В. Винниченко. – К.: Дніпро, 2000. – 584 с.
4. Попович Н. Ф. Літературно-художній антропонімікон драматичних творів В. Винниченка / В. Винниченко // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства (Збірник наукових праць). – Вип. 20. – Ужгород, 2015. – С. 75-78.
5. Попович Н. Ф. Структура літературно-художніх антропонімів у драматичних творах В. Винниченка / Н. Ф. Попович // Науковий вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія»: Збірник наукових праць. – №1(3). – Мукачеве, 2016. – С. 125-127.

TYPES OF WORD FORMATION IN THE LANGUAGE

Nursulu Baltabaeva

– the teacher of the public education retraining and upgrading regional center under the Nukus State Pedagogical Institute.

Aydos Mukhammadiyarov

– a student of Nukus State Pedagogical Institute

In modern conditions, knowledge of a foreign language is an indispensable attribute of successful self-determination and self-realization of the individual in the dynamic environment of a market economy. Despite the high quality of teaching a foreign language, it does not ensure students' readiness to actively communicate in a situation of "live" contact with a foreign environment.

New words and new meanings of words appear when it becomes necessary to name new objects or express somewhat different treatment of already known objects or otherwise characterize them.

The turbulent processes in modern word formation are explained by the causes of extralinguistic and intralinguistic, which are often intertwined, reinforcing each other. For example, the laws of analogy, savings of speech resources, laws of contradictions, as a rule, at the level of word formation are supported or stimulated by social causes. Thus, the acceleration of the pace of life enhances the effect of the law of speech economy, and the growth of emotional tension in the life of society activates the formation of emotionally expressive types of word-building models.

Word formation is closely related to different levels of the language system –

phonology, morphology, syntax and, of course, vocabulary, as the result of word-forming processes is the emergence of new words.

Word formation serves to group words into separate lexical categories, contributes to the formation of lexical meanings. It is established on the basis of word formation that systemic relations between vocabulary and grammar. Usually, word formation is divided into word-production (using affixation), word-building (with the participation of at least two full-valued units), conversion (with the transition, or transposition, words from one part of speech to another), abbreviation (with a reduction in the original words). The formation of new words with the help of formal means is called derivation, and the words themselves are derivatives. Against the background of these common varieties of word formation, separate ways of word formation are distinguished. For example, when using affixation, the following main methods are typical: suffix, prefix, postfix, and mixed methods, which are various combinations of formal word-formation means, for example, suffix-prefix, prefix-postfix, prefix-suffix-postfix, etc.

In the framework of the methods of word formation, the types of word forma-

tion are distinguished with the identical form of the word-forming formant (suffix, prefix, etc.). When composing as a method of word formation with a syntactic basis, two types are distinguished:

1) compositional (combination of equal components);

2) subordinate (among the combined components, the main and dependent ones are distinguished).

Word formation is highly mobile, its system contains great potentialities, the realization of which is practically unlimited. That is why during active periods of life of the language, they especially make themselves felt.

It should be noted that the fixed words in linguistics are called the unifying term "neoplasms". The fact is that in linguistics there is still no generally accepted understanding of the terms "neologism", "occasionalism", "potential word".

In the broad interpretation of the neologism, new facts of the language, different individually – authorial formations, new phraseological turns are included.

With a narrow understanding of the term, neologisms include those "new units of the lexical system of language that arose out of a social need to give a name to a new subject or to express a new concept and which function in speech as ready-made, reproducible units".

The lack of a unified definition of the basic concept of "neologism" is explained by the difference in the criteria put forward. Thus, V.G. Levontin, considering the main time criterion, defines neologisms as "new words arising on the memory of the applying their generation".

L.V. Sklyarevskaya, relying on the criterion of entering / not entering new formations in the language, emphasizes that "they until then only remain neologisms until they finally master the language..."

In our opinion, one of the main criteria for determining the neologism is the feeling of novelty in the perception of a new word. And yet, as O.A. Gabinskaya, "one can not fail to state the uncertainties, the vagueness of the signs on which the definition of neologisms is based". This is different and other studies. L.V. Saharny raises the problematic question of what are "new" words in the language: "those that have not yet appeared? – then is the "word" this? Those that have already "appeared", but have not yet come into use? – then it is not the words of the language; those that have already entered the language? – but then where is this "new" word in terms of educational different from the "old"?.

A.I. Kubryakova presented a broad understanding of the term "neologism." By neologisms we mean "words, meanings of words or combinations of words that appeared in a certain period in some language or were used once ("occasional words) in some text or speech speech". Here, it is stipulated that the definition of neologisms by denotative or stylistic grounds does not cover all new words, and the definition of neologisms as words that are absent in dictionaries does not rely on the features that are present in the new formations. The term "neologism" is considered in the Dictionary as uniting for linguistic and speech neoplasms.

The most complete is the definition of

N.Z. Kotelova, which, under new words, means “as if the words themselves were new or borrowed from other languages, and words that were known in the language before, but were either used only in a limited way, outside the literary language or left for some time from active use, but now become widely used”; and such” derivative words that seemed to exist in the language potentially and were formed from long-formed words according to known models in recent years (they are registered in written sources only in recent years) “.

Phenomena of real reality, requiring new names, activate the individual links of the word-formation system of language. The activity of keywords influences not only their word-formation potential, but also the connection with other words, actualizing certain relations between words in the lexical system of language.

According to the definition of E.A. “Key words” should be considered words that denote phenomena and concepts that are in the focus of social attention. “ So, for example, the “key words” of the cosmos epoch include the following: “cosmodrome, cosmovision, lunar rover, landing, cosmodynamics and others. They were the characteristics of the era of satellites and space.

The key words of our era include high-frequency proper names, and names are common. Among the latter, E.A. Zems-kaya distinguishes two types:

1) words that receive high frequency and word-forming activity for a short period of time, “acting like an explosion or a flash”. They are found in the period of social cataclysms, socially significant events.

2) words are active, high-frequency for a long time (a year or more). They are more indicative for the era, since they show phenomena that characterize it more deeply.

For the 1990s, many words related to the sphere of economics and politics are key. First, the word “market” and its derivatives: “pseudo market”, “under market”, “quasi-market”, “marketer”, “anti-market”, “pseudo-market”, “market-free”, “ultra market” “Market”.

Today, there have been trends in the widespread use of a number of words that characterize the socio-economic life of the country. These are words like “business”, “farming”, “commerce”, “entrepreneur”, and others.

Key words perform expressive and nominative functions in speech, they are in the focus of social attention. This indicates that the modern language lives intensively, all its mechanisms operate in an overactive way.

THE ROLE OF PHRASAL VERBS IN TEACHING WRITING

Nursulu Baltabaeva, Salamat Otepov

– the teachers of the public education retraining and upgrading regional center under the Nukus State Pedagogical Institute.

Nowadays we cannot imagine our life without English. Everyone tries to learn and use the language in their everyday of life. As we learn the foreign languages, the first thing that we do is to learn new words and phrases. One of the most that can enrich our speech is phrasal verbs.

While teaching phrasal verbs the first step is to listen the learners' complaint that phrasal verbs are very difficult to learn. It doesn't help that in books they're referred to as 'phrasal verbs' and 'multi-word verbs' and 'prepositional verbs' and whatever other name may be fashionable or grammatically correct at a particular time.

They're verbs followed by what is sometimes called a 'particle'. This 'particle' is either a preposition or an adverb, or possibly one of each. Most people think it's a preposition. Personally it doesn't matter whether or not the learners know it's a preposition or an adverb. The word is a preposition by seeing which type the verb is. If we don't know it at once, then we don't expect people who are learning the language to know. It doesn't help them to remember the verb either.

So we shouldn't get worried about prepositions and adverbs. We can call them whatever we want. The most important thing is that we should understand as many phrasal verbs as possible and be able to use them. English people use them

all the time. Unfortunately, there's no easy way of learning them.

There are four types of phrasal verbs. It might help the learner to know this, but equally it might not. There are various ways of learning phrasal verbs, and knowing the specific type is not necessary. However, knowing what type a verb is can be useful for two reasons. Firstly, it shows us the grammatical construction, and secondly, some verbs can be more than one type and change meaning accordingly. The four types do not correspond to the uses which was mentioned above. Each particular type can include verbs with literal and non-literal meanings.

1. These verbs don't have an object. Examples:

The plane took off two hours late. He left his wife and children and went away. Because there's no object, you don't have to worry about where to put it! The main difficulty is when a verb can be more than one type. For example, a plane can take off (no object), but a person can take off a coat (with object). This second example would not be a 'Type 1' verb.

Another problem is when a verb can have more than one meaning but remain the same type. A chicken can go off, for example, which means it's old and bad and can't be eaten. But a person can go off, too, which means the same as go away.

2. These verbs have an object, and this object can go after the verb or between the two parts of the verb. Examples:

I must put up those shelves this weekend. I must put those shelves up this weekend. I must put them up this weekend. I must put up them this weekend.

When we don't use a pronoun, it doesn't really matter where to put the object. We generally put the object where it sounds better. If the object is very long – it could include a relative clause, for example – it will probably sound better after the verb. If it is used with pronoun, the learner has to put it between the two words of the verb.

Type 3 verbs. These verbs have an object, but the object must go after the verb. It doesn't matter whether it's a pronoun or not. Examples:

My sister takes after my mother. My sister takes after her. ~~My sister takes my mother after. My sister takes her after.~~

Type 4 verbs. These are the same as Type 3 verbs, but they have three words instead of two. The object must go after the verb. Examples:

I'm looking forward to the holidays. I'm looking forward to them. Do you get on with your neighbors? Do you get on with them? Get on with your work! Get on with it!

There are a number of ways of learning phrasal verbs:

- you can learn different meanings according to the main verb, for instance *look up*, *look up to*, *look down*, *look down on*, *look into*, etc.
- you can learn different meanings according to the preposition or adverb, for instance *let down*, *turn down*, *sit down*,

put down, *write down*, etc.

- you can learn different verbs used for a particular subject or situation, for instance telephoning: *put through*, *hold on*, *hang up*, *get through*, *cut off*, *speak up*, etc.

- you can learn the different meanings for one particular verb: *The new job didn't work out she's been working out in the gym all afternoon I've worked it out and you owe me €75.*

Personally, we think trying to learn verbs from a list is boring and quite difficult. It's better to learn them for different situations, then there's more chance that you'll remember them.

Even easier way is to treat them as we treat any other vocabulary that we learn. We shouldn't think of them as a special subject that has to be learnt. They're only words! If we find a useful phrasal verb, we should learn it like learning the word for 'table' or 'ashtray' or anything else. The absolute minimum that we need to note down is 'turn something off', because then we will realize where the object goes. Even it would be better to note down a couple of sentences using the verb so that we have a context to remember it in.

The process of teaching and learning phrasal verbs includes the communicative tips for teachers which will help to encourage students for better understanding. It is necessary to achieve students' communicative competence and teaching students with new, creative materials will affect, motivate students' ability in learning phrasal verbs.

Traditionally, a teacher would organize a lesson where students will partici-

pate. New trend in teaching, here is given four types of phrasal verbs which make your learning easier. This lesson takes a two pronged approach to helping student learn phrasal verbs. It begins with a reading comprehension which can also serve to introduce some interesting student stories for discussion. This comprehension is peppered with phrasal verbs which can then be discussed as a class. The second part of the lesson includes a brainstorming session for students to create lists of phrasal verbs to share with one another.

“What problems do your students have with phrasal verbs?” He answered, “None”. “None?” “No,” he said, “they don’t use them.” He was right: most students avoid phrasal verbs if they can help it. The problems of meaning (many are idiomatic), form (some are separable, some are not), and style (many are informal, even slang) make them a mine-field for learners. Nevertheless, examination boards love them, and many students would love to acquire them, if only because they feel, quite rightly, that it lends axiomaticity to their talk.

Traditional approaches to the teaching of phrasal verbs have tended to focus on the syntax rules, i.e. whether they are tran-

sitive/ intransitive, and, if the former, whether they are separable or not. Phrasal verbs are also often grouped according to their lexical verb: *get up*, *get back*, *get off*, *get over*, etc., and exercises are designed to test the learner’s knowledge of the difference. This may seem systematic but there some very good chance learners will get them confused: there is a “sod’s law” operating in language learning that goes: the more similar two items are, the more likely it is that they will get muddled. Occasionally, exercise types focus on the meanings of the particles – a particle being the adverb or preposition component of the phrasal verb (in, back, off, around and so on). A focus on particles aims to sensitize learners to the shared meanings of a group such as carry on, drive on, hang on, go on and come on. The good thing about this approach is that it helps “fix” the meaning of the particles, so that learners have a better chance of understanding new phrasal verbs when they meet them, e.g. log on, press on, etc. But there still remains the problem of confusability. It may be the case that phrasal verbs are best learned on an item-by-item basis, and preferably in short contexts that demonstrate their syntactic behavior.

СЕМАНТИКА СНОВИДЕНИЯ В РОМАНЕ ГРИГОЛА РОБАКИДЗЕ «ЗМЕИНАЯ КОЖА»

Беришвили Ц.И.

Докторант Сухумского государственного университета,
Преподаватель Горийской № 3 публичной школы

Ключевые слова: фантасма, символика паука, развоение личности.

Keywords: Phantasma, spider symbols, split sersonality.

Художник Арчибалд Мекеш (Арчил Макашвили) грузин по происхождению, находясь в Персии, в Хамада-не, видит видение: «Арчибалд Мекеш лежит. Пока еще ночь. У луны иссякают фантасмы (pantasma – от греческого призрак). Но Арчибалд не спит. Или лучше: в полусне его сознание ступило на грань яви. Он знает, где находится. Не знает только направления. Он взбужден, взвинчен, раздражен. Восприятие личности опутано сетью фантастического паука.» (Г.Робакидзе. «Змеиная кожа». Тбилиси, 1989, стр. 18).

Паук по-другому в словаре Сулхан-Саба называется «бабачуа». В мифопоэтической традиции с пауком связываются творческая энергия, творческие навыки, трудолюбие, а также целенаправленная жестокость, жадность, злобность и колдовские способности.

В Индии паутина является символом «мая» («иллюзии») и отображает хрупкость и фатальность человеческого существования. Древние индейцы сеть идеальной симметрии и автора (паука) в его центре воспринимали как символ космического порядка. Паука сравнивали с Солнцем, а вертикальные нити его паутины – с солнеч-

ными лучами. Не удивительно, что в греческой мифологии паук и паутина связываются с «лунным» аспектом: точно также таинственный лунный свет серебристой сетью окутывает окружающую среду и все существующее видоизменено и заморожено под этим мистическим покровом. Эту символику «луны» подхватила христианская образность, где «доброй» пчеле противопоставлен «злой» паук, отождествленный с земными желаниями, по капельке высасывающими у человека кровь.

Примечательно, как трактуется символика паука и паутины в сновидении: паук во сне означает внимательное и добросовестное отношение к работе, а паутина – знак приятного общества и удачливости в делах.

Символично-аллегорические образы паука и паутины встречаем в произведении Фридриха Ницше «Так говорил Заратустра». Следуя из благословенных островов, Заратустра садится в корабль. После двухдневного печального молчания он заговорил и рассказывает морякам о своем видении: в видении, как в сновидении, друг друга сменяют предметы и явления, паук же осуществляет их неразрывную связь, связь между

прошлым, настоящим и будущим. «И так медлительный паук, ползущий при свете луны и сам этот лунный свет... Разве все здесь не должны были быть? И куда делся ... паук? И каждый шепот? Это было во сне? Я проснулся? Мгновенно очутился один среди диких, пустынных скал, в пустынном свете луны!» (Ф.Ницше. Так говорил Заратустра. Тбилиси, 1993, стр.121).

Арчибальд Мекеш, тот же Арчил Макашвили, явно раздвоенная личность. Это психологическое состояние вызвано его прошлым и настоящим: в возрасте четырех лет отец забрал его в Англию, поменял ему имя и фамилию, чтобы таким образом защитить свое чадо от злой судьбы (от фатума). Пройденная двойственная жизнь отразится на его душевном состоянии: он как бы находится «среди сновидений»: «Арчибальд Мекеш встает, выходит на балкон. Луна продолжает рассыпать фантазмы. Правда, уже с меньшей силой. Но грань, разделяющая видения и явь, еще жестче. Бойтся увидеть над Хамаданом своего двойника. Он вбегает в комнату. Бросается на постель. Погружается в забытье». (Г.Робакидзе. «Змеиная кожа». Тбилиси, 1989, стр. 19).

Как видим, сновидение и видение, иллюзия и галлюцинация – все это продукт интенсивного эмоционального настроения, у них в основе всегда лежит активное состояние подсознания. Это состояние вызвано то объективными, то субъективными факторами. В первом случае в нашем подсознании возникает ощущение законченного восприятия, во втором случае – ощущения

сновидения, видения. Последние вызывают ощущения неадекватной реальности и переносят человека в другой, в непривычный для него мир.

В романе Григола Робакидзе есть эпизод, когда близится момент раскрытия тайны (действительной личности главного героя). Это значительная фаза жизни Арчибальда Мекеша усугубляет его душевную боль... «Тоска, больше грусть... У Арчибальда Мекеша сжимается сердце... Все лишь призрак – тень – видение. Может, и я сам. Но видение не имеет крови. А мое сердце трепещет, как птица, пронзенная стрелой...». В привидении «пронзенную птицу» можем отнести к художественному символу – неосуществленному вечному желанию человека – стремлению к небу. Птица ведь единственная из живых существ, которой человек завидует со дня своего появления на свет. Библейский архетип – голубь – олицетворение мира и добродетели. В целом, крылатое существо отражает связь между небом и небесными силами. В христианском символизме крылья символ душевной эволюции. Также крылья «солнце правосудия» (один из архетипов Иисуса Христа), всегда освещающего разум правоверных.

Использованная литература:

1. Г.Робакидзе. «Змеиная кожа». Тбилиси, 1989, стр. 18 (на грузинском языке)
2. Ф.Ницше. Так говорил Заратустра. Тбилиси, 1993, стр.121(на грузинском языке)
3. Г.Робакидзе. «Змеиная кожа». Тбилиси, 1989, стр. 19. (на грузинском языке)
4. З.Абзианидзе. «Энциклопедия символов». Тбилиси, 2012. (на грузинском языке)

МАШИННИЙ ПЕРЕКЛАД ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Гонтаренко Г.С.

викладач кафедри філології та перекладу

Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

У статті досліджуються особливості перекладу науково-технічних текстів з використанням систем машинного перекладу та аналізуються типові помилки та труднощі при застосуванні машинного перекладу.

Ключові слова: переклад науково-технічних текстів, машинний переклад, автоматизований переклад, системи машинного перекладу.

В статье исследуются особенности перевода научно-технических текстов с использованием систем машинного перевода и анализируются типичные ошибки и трудности при применении машинного перевода.

Ключевые слова: перевод научно-технических текстов, машинный перевод, автоматизированный перевод, системы машинного перевода.

The article deals with the peculiarities of scientific and technical texts translation using machine translation systems. The typical errors and difficulties when applying the machine translation systems are analyzed.

Key words: translation of scientific and technical texts, machine translation, automated translation, machine translation systems.

Світ навколо нас безперервно змінюється. За останні кілька десятиліть відбувся стрімкий технологічний розвиток, були впроваджені тисячі нових технічних винаходів, були вдосконалені побутова техніка і гаджети. Разом з цим зросла й важливість науково-технічного перекладу. Цей процес продовжується також в 21 столітті. Людська раса дедалі більше залежить від смарт-пристроїв, комп'ютерів, та засобів зв'язку; життя оточене технологіями, що допомагають впорядковувати будь-які робочі процеси, будь-яку важку фізичну

роботу, а також спростити розумову працю.

Такий попит на технологічні досягнення породжує попит на обмін і локалізацію різних досліджень, інструкцій для користувачів, програмного забезпечення та різних видів технічної та наукової інформації. Внаслідок цього науково-технічний переклад відіграє важливу роль в сучасному світі перекладу. «Переклад є важливою рушійною силою сучасного суспільства. Він полегшує обмін ідеями, цінностями та іншою інформацією між різними культурами» [8].

Роль перекладачів значно змінилася протягом останніх декількох десятиліть. Інформаційні та комунікаційні технології відіграють важливу роль у цих змінах. Інформаційні технології (ІТ) впливають на наше побутове життя, як особисте, так і професійне. Протягом декількох десятиліть, або навіть кілька років тому, робота перекладача складалася переважно зі зверненням до великої кількості словників, перекладачу доводилося шукати відповідні слова, записувати їх і складати їх у речення на папері. Цей робочий процес в даний час є застарілим, сучасні перекладачі використовують електронні словники у вигляді баз термінів, де вони можуть легко знайти відповідники. Весь процес технічного перекладу зараз ведеться в області інформаційних технологій, а перекладацька робота охоплює етапи редакційного перекладу (читання оригінального тексту, створення першого варіанту перекладу), дослідницького перекладу (пошук детальної інформації щодо перекладеного контенту – в Інтернеті, наприклад), сам переклад, і контролю якості (функція перевірки правопису, узгодженості термінів, остаточне читання).

Метою цієї статті є вивчення автоматизованого перекладу як важливої складової інформаційного суспільства, аналіз основних проблем, пов'язаних з феноменом машинного перекладу та дослідження найпоширеніших комп'ютерних систем перекладу.

Об'єктом нашого дослідження виступає спеціальні комп'ютерні програми, що дозволяють здійснювати ма-

шинний переклад, предметом дослідження є аналіз стилістичних, граматичних та семантичних особливостей перекладу та порівняння перекладу інструкції з експлуатації засобами автоматичного та людського перекладу.

Дослідженням машинного перекладу займалися М. В. Кісіль [2], Ю.М. Марчук [3], І. І. Ревзін [5], В.А. Новиков [4] та інші науковці. Актуальність дослідження обумовлюється бурхливим розвитком кібернетики, яка уможливила машинний переклад.

Машинний (автоматичний) переклад – галузь прикладної лінгвістики і перекладознавства, спрямована на комп'ютерне програмування та створення автоматичних систем перекладу з однієї мови на іншу переважно науково-технічних та ділових текстів [6].

Одним зі способів комп'ютерного моделювання природної мови є системи програмного забезпечення перекладу – комп'ютерні програми, які використовуються для перекладу інформації з однієї природної мови іншою. Такі програми називають системами машинного перекладу [7].

Проте робота алгоритму системи перекладу не підлягає прямому лінгвістичному аналізу, тому у прикладному мовознавстві предметом аналізу стають машинні переклади текстів [4].

Програми для перекладу діляться на програми-перекладачі (translation program) та словники (electronic dictionary). Словники також служать для перекладу тексту, але вони лише перекладають по одному слову. Може з'явитися враження, що перекладачі

подібного плану дуже незручні в роботі: кожне слово потрібно копітко шукати за словником. Але, насправді, словники мають багато плюсів перед перекладачами. Якість самостійного перекладу тексту частіше буде вище, ніж результат, виданий програмою. Поверхнево знаючи іноземну мову, можна знаходити незнайомі слова [1].

У своїй роботі ми вирішили взяти дві безкоштовні загально доступні системи машинного перекладу – Google та Bing та перевірити їх на наявність граматичних та лексичних помилок при перекладі з англійської на українську мову. Задля цього ми використали порівняння різних наявних методик, зокрема зіставлення варіантів перекладу для виявлення його адекватності та коректності. Для пошуку найкращого відповідника також були застосовані елементи лексикографічного, компонентного та трансформаційного аналізів.

Матеріалом для дослідження послужила Інструкція з експлуатації кавоварки ДеЛонгі. Приклади ретельно відібрані для представлення речень різної довжини, різних граматичних форм і виразів. Мова інструкції з експлуатації побутової техніки дуже проста, використовуються відносно короткі речення, чіткі вказівки, часто використовуються терміни. Метою такої інструкції є надати користувачеві всю необхідну інформацію і уникнути будь-які можливі плутанини. Тому такі інструкції з експлуатації є гарним прикладом текстів, які підходять для машинного перекладу.

Розглянемо переклад цього речення: *The appliance is designed to prepare coffee and heat drinks* [9]. Google Translate пропонує такий переклад: *Прилад розроблений для приготування кави та напоїв*, а Bing Translator перекладає це речення наступним чином: *Пристрій призначений для приготування кави та тепло напої*. Початок речення перекладено правильно, що правда, переклад за допомогою програми Bing Translator більше відповідає нормам української мови. Однак, переклад другої половини речення містить деякі помилки, а саме, комп'ютерні програми не змогли ідентифікувати, що слово *heat* у словосполученні *heat drinks* є дієсловом, а програма Google Translate взагалі опустила це слово при перекладі. Людський переклад цього речення подане наступним чином: *Цей пристрій був виготовлений для приготування кави та підігріву напоїв* [10].

В ході дослідження виявилось, що труднощі найчастіше трапляються при перекладі термінів певної галузі системами машинного перекладу. Неправильно перекладений термін суттєво впливає на загальну якість перекладу, оскільки це може призвести до неправильного синтезу вихідного речення. Прикладами можуть слугувати такі терміни: *steam spout* – *паровий струмінь* (Google Translate), *парова носик* (Bing Translator), *infuser* – *інфузор* (Google Translate), *zavaryuvannya* (Bing Translator), *beans container lid* – *контейнерна кришка бобів* (Google Translate), *kvасоля контейнер кришкою* (Bing Translator) та *grinding adjustment knob* –

ручка регулювання шліфування (Google Translate), шліфувальні ручки регулювання (Bing Translator). Ці приклади свідчать про те, що системи машинного перекладу ще не в змозі пропонувати адекватний переклад термінів вузької галузі, і в цьому випадку людський переклад має значні переваги. Пропонуємо зіставити людський переклад вищенаведених термінів: *трубка подачі пари, заварювальний вузол, кришка контейнера для кави в зернах, ручка регулювання ступеня помелу* [10]. Отже, при перекладі термінів сучасні системи машинного перекладу не в змозі досягти адекватності і перекладачеві для редагування перекладу обов'язково варто звертатися до оригінального тексту.

Що стосується передачі коротких імперативних речень, можна стверджувати, що комп'ютерна програма-перекладач Google Translate непогано справилася з поставленою задачею, однак програмі Bing Translator не вдалося ідентифікувати імперативність деяких речень, та перекласти деякі слова: *remove the water tank – зніміть резервуар для води* (Google Translate), *видалили резервуар для води* (Bing Translator), *plug the appliance into the mains socket – підключіть прилад до розетки* (Google Translate), *підключіть пристрій до електромережі socket* (Bing Translator), *turn the steam knob – поверніть ручку пари* (Google Translate), *поверніть диск регулятора пар* (Bing Translator).

Результати дослідження підтвердили, що машинний переклад з англійської мови на українську має багато

проблем і вимагає багато уваги з боку перекладачів, зокрема постредагування. Ми дійшли висновку, що речення, перекладені системами машинного перекладу іноді передають правильне значення, однак ще потребують додаткового редагування для кращого розуміння. Переклади коротких речень, однак, були менш проблематичними. Найчастіше труднощі виникають при узгодженні частин речень і перекладі термінів вузької галузі.

Таким чином, програми перекладу вдосконалюються, розширюються функції алгоритмів, поповнюються словники та збільшується кількість тематик. Можливо в майбутньому з'являться системи перекладу, які стануть вірними помічниками в перекладацькій роботі, їм можна буде довірити переклад технічних текстів із вузькоспеціалізованою термінологією та складною граматиною. Проте на даний момент машинний переклад це – лише допоміжний інструмент у роботі перекладача.

Список використаних джерел

1. Баул О. Сучасна автоматизація перекладу / О. Баул // Студентський науковий вісник. – Випуск 17. – Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. – С. 140-142.
2. Кісіль М. В. До проблеми машинного перекладу // Актуальні проблеми соціальної комунікації: збірник матеріалів конференції. – Івано-Франківськ: В-во ІФНГУНГ, 2011. – С. 97 – 103.
3. Марчук Ю. М. Проблеми машинного перекладу / Ю. М. Марчук. – М.: Наука, 1983. – 112 с.
4. Новиков В. А. Трансфер в современных системах машинного перевода: дис. ...

- канд. філол. наук: 10.12.21 / Виктор Алексеевич Новиков. – М., 2000. – 194 с.
5. Ревзін І. І. Основи загального і машинного перекладу / І. І. Ревзін, В. Ю. Розенцвейг. – 1964. – 98 с.
 6. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
 7. Стахмич Ю. С. Адекватність та еквівалентність перекладу в контексті комп'ютерної лінгвістики / Ю. С. Стахмич // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: [наук. журн.] / [відп. ред. Н. А. Сейко]. – № 66. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – С. 235-238.
 8. Byrne Jody. Scientific and Technical Translation Explained: A Nuts and Bolts Guide for Beginners. Manchester, UK: St. Jerome Pub., 2012. Print.
 9. СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ
 10. Машина для приготування кави та капучіно ДеЛонгі ESAM 4000/42000. Інструкція з експлуатації.
 11. Coffee Maker DeLonghi ESAM 4000/4200. Instructions.

КРИТИКА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО СЛОВНИКА ЗА РЕДАКЦІЄЮ А. КРИМСЬКОГО ТА С. ЄФРЕМОВА У 20-30-Х РР. ХХ СТ.

Лось О. М.

здобувач

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

У статті проаналізовано відгуки на російсько-український академічний словник, який видавався в Україні у 1924-1933 рр. За висновками більшості мовознавців недоліками словника були застарілі джерела та невідповідний часу реєстр слів, неточності граматичного характеру, недостатньо опрацьований ілюстративний матеріал та технічні помилки. Серед переваг словника мовознавці виокремили великий обсяг перекладної частини, широко представлену синонімію, велику кількість фразеологічних зворотів.

Ключові слова: українська мова, перекладний словник, академічний словник.

Key words: Ukrainian language, translating dictionary, academic dictionary.

20-ті та початок 30-х рр. ХХ ст. – важливий етап у історії українського мовознавства, зокрема лексикографії. За сприятливих обставин періоду українізації вийшла друком велика кількість лексикографічних праць. Українізація однак не означала визнання української мови як першої і головної мови українського народу, а лише як рівнорядної російській. Вона не була визнана державною мовою Радянської України, а стала однією з двох «загальноживаних» [9, 105]. Т. Зайцева пише, що починаючи з 1920 р. основна лексикографічна робота в Україні зосередилась у новоутвореній Українській Академії наук, в гуманітарному відділі якої було організовано три спеціальні одиниці: Постійну комісію для складання словника живої української мови, Постійну

комісію для складання історичного словника української мови та Інститут наукової мови, у який влилися і термінологічні комісії Українського наукового товариства [2, 99].

За бібліографією Т. Кульчицької у період з 1924 до 1933 р. в Україні було видано близько 160 словників [4]. Хоча з середини 30-х рр. їх використання було обмеженим з ідеологічних причин, тогочасні лексикографічні праці становлять велику цінність і як практичні довідники, і як об'єкт наукових досліджень.

Дослідженням словників 20-30-х рр. приділяли увагу Ю. Шевельов, А. Москаленко, І. Огієнко, М. Жовтобрюх, І. Білодід. Серед малодосліджених тогочасних праць є і російсько-український академічний словник за редакцією А. Кримського та

С. Єфремова (далі АРУС). Цей словник становить велику вагу як перший словник Академії наук України та найавторитетніше і найповніше лексичне та нормативне джерело кінця 20-х – початку 30-х рр. XX ст.

Мета нашої статті – проаналізувати відгуки на АРУС, які з'явилися у другій половині 20-х – на початку 30-х рр. XX ст.

Критичні статті про АРУС були надруковані у чеському мовознавчому журналі «Slavia» (1925), «Науково-технічному віснику» (1926), збірнику «На мовознавчому фронті» (1931). Оскільки словник виходив частинами, перші відгуки на нього були присвячені окремим томам.

Етнограф та діалектолог Д. Зеленін написав відгук на АРУС до журналу «Slavia» у 1925 р. Він зазначає, що АРУС повніший і кращий ніж усі попередні українські словники і є значним кроком у розвитку української лексикології [3, 588]. Головним недоліком праці науковець вважає неповноту словника, особливо фразеологічного матеріалу. На думку вченого, невдалим рішенням було вибрати джерелами перекладні словники за ред. М. Макарова, П. Дубровського та М. Уманця і А. Спілки («Русско-французский словарь», «Полный словарь русского и польского языка», «Словарь російсько-український»). На його думку, словник Російської Академії наук та словник за ред. В. Даля були недостатньо використані редакторами АРУС. Д. Зеленін звертає увагу на те, що в АРУС пропущено дуже багато російських фразео-

логізмів, переклад яких на українську мову є найважчим. Саме у практичному словнику повнота фразеології дуже важлива. Аналізуючи I том, науковець висловлює сподівання, що багато виразів, яких бракує у першому томі будуть включені під іншими словами до наступних томів. Однак практичний характер словника як довідкового видання вимагає або повторення виразів з різними словами або посилення з одного слова на інше.

Заслугує уваги невеличка стаття, надрукована 1926 р. у «Науково-технічному віснику» і підписана «інж. Дармарос». Автор звертає увагу на низку критичних помилок у перекладі технічних термінів з російської на українську мову. На думку інженера, Комісія для складання словника української живої мови нарешті має зрозуміти, що «складати академічного словника не можна без участі техніків» [1, 41].

Найбільш ґрунтовними, хоча і не вичерпними, стали кілька рецензій на АРУС українських мовознавців, надруковані у збірнику «На мовознавчому фронті» у 1931 р.

О. Курило проаналізувала словник на матеріалі 1-го випуску II тому (літери З-К), який був надрукований у 1929 р. За висновками О. Курило, 1-й випуск II тому АРУС порівняно з попередніми випусками мав такі переваги:

- кращий матеріал і більша систематичність його опрацювання;
- розмежування значень російських слів;
- велика кількість російських фразеологічних зворотів і синтаксич-

них сполук з українськими відповідниками, де відбита українська лексика, фразеологія, українські синтаксичні особливості.

Щодо методологічного виконання АРУС дослідниця виокремила низку помилок, зокрема такі:

детальні пояснення і приклади не систематичні, словник буває «скупий» і не скрізь відповідним російським контекстом розмежовує значення українських синонімічних слів і розчленовує значення одного російського слова; часом словник не дає широко вживаних слів і зворотів;

- у багатьох випадках біля українських слів немає стилістичних позначок;
- зайвий російський ілюстративний матеріал, через що зібрані біля одного російського звороту українські переклади скрізь повторюються;
- неправильні або неточні переклади, часом з неточними ілюстраціями або взагалі без них, що пояснюється захопленням синонімікою, але без належної уваги на те, щоб маркувати синонім;
- розбіжність у тлумаченні однакових слів і зворотів у різних місцях – не тільки між окремими випусками словника, а й в одному випуску;
- вживання літературних і діалектних форм не унормоване;
- застарілі слова у російському реєстрі;
- наявність термінів, що розбігаються з термінами, ухваленими у

відповідних термінологічних словниках;

- відсутність цитат і джерел біля слів, які цього потребують;
- незмінні слова не мають певної системи категоризації, різні категорії слів не розмежовані;
- російські словосполучення подаються без джерел.

О. Курило також детально проаналізувала лексичний матеріал словника. Вона зауважила, що ні одна царина мовних явищ не відбиває так безпосередньо культурного стану певної доби як лексика, проте попередні випуски АРУС, тобто 1-й і обидва випуски III-го тому своїм реєстром живуть минулим, сучасне в них не відбите [6, 26]. На думку дослідниці добір лексичного складу АРУС має такі хибі:

- давно і широко вживані у російській мові слова не подані;
- включено вузько спеціальні наукові терміни, проте не встановлено системи ні у рівномірності вибору термінів з різних наук, ані у виборі термінів у межах однієї науки; досить повно представлена ботанічна номенклатура і неорганічна хімія, але термінів з фізики обмаль; немає послідовності у позначенні приналежності певного терміна до певної науки; у межах однієї дисципліни позначки не завжди однакові;
- дано увагу поодиноким географічним назвам, хоча в загально-мовному словнику спеціальним науковим термінам і власним географічним назвам не місце;

- немає арготизмів, а з огляду на широкий вжиток у російському письменстві їх слід було ввести;
- українська частина базується у величезній своїй масі на матеріалі передреволюційного письменства і не відповідає потребам часу.

Підсумовуючи рецензію О. Курило на 1-й випуск II тому АРУС, зазначимо, що позитивними якостями словника мовознавець вважає підвищення якості матеріалу та системності його опрацювання, маркування значень російських слів, велику кількість російських фразеологічних зворотів і синтаксичних сполук з українськими відповідниками, завдяки чому широко представлена українська лексика, фразеологія, українські синтаксичні особливості. До основних вад чергового випуску АРУС дослідниця зараховує недостатність стилістичних позначок, неправильні або неточні переклади, застарілий лексичний матеріал, несистемність у доборі термінів з різних наук.

Є. Марковський у 1930 р. написав рецензію на I том АРУС (літери А-Ж), виданий у 1924 р.

Перевагами словника Є. Марковський вважав такі:

- велика кількість українських слів, якого не мав ще жоден великий чи то українсько-російський чи то російсько-український словник;
- крім матеріалів зі словника за ред. Б. Грінченка використано твори українських класиків та збірки етнографічних матеріалів, які не

могли потрапити до попередніх словників;

- виданий від авторитетної наукової установи вже перший том АРУС остаточно витіснив не дуже якісні словники попередніх років.

Мовознавець зауважує, що поруч з безумовними досягненнями перший том словника має і багато вад. На думку Є. Марковського, частково вони були зумовлені об'єктивними причинами – загальним тогочасним станом української лексикографії, правопису та нормативної граматики [6, 46]. Проте частина допущених під час укладання першого тому неточностей зумовлена не завжди правильними методами роботи, а також впливає із загального світогляду та ідеології людей, які керували всією роботою. Помічені Є. Марковським помилки можна узагальнити так:

- не завжди точно розмежовані значення та відтінки окремих слів;
- непослідовності у перекладах того самого слова або цілого фразеологічного вислову; у різних томах один вислів перекладається по-різному, немає пояснень, йдучи за якими можна було б з усіх наведених форм вибрати найкращу і найвідповіднішу для певного випадку;
- неправильні переклади, зокрема деяких технічних слів;
- не завжди спостерігається стала система щодо вживання окремих суфіксів;

- неусталеність правописних норм, зокрема немає сталості щодо вживання г в іншомовних словах, послідовності правопису прислівників і прислівникових зворотів, вживання початкового у та в;
- реєстр російських слів переважано старими й уже маловживаними словами, а сучасних шіроковживаних слів і зворотів бракує;
- наявність слів, що стосуються релігійних культів і що вже втратили своє актуальне значення;
- реєстр слів навіть з погляду 1923-1924 рр. далеко не повний, що зумовлено залежністю від джерел; наведені у передмові словники-джерела дуже застарілі; оновити реєстр можна було, залучивши матеріал найбільших російських газет та науково-популярних статей з різних галузей знань;
- впорядники та редактори словника виходили переважно з української мови та її фразеологічних особливостей, тому в словнику часто бракує точних перекладів російських слів, а під одним російським словом зібрано багато українських;
- не визначено одного сталого місця для фразеологічних висловів; система наведення одного фразеологізму під кількома словами незручна тим, що через це значно збільшується розмір словника;
- джерелами словника є дореволюційні художні твори та етногра-

фічні матеріали, не використано мову преси; науково-популярну мову репрезентує майже виключно творчість С. Єфремова;

- реєстр українських слів застарілий, соціальне забарвлення слів не відповідає духові і потребам часу;
- не використані твори багатьох тогочасних письменників як наприклад Г. Косинки, П. Панча, М. Рильського, В. Сосюри, П. Тичини, М. Хвильового;
- загальний світогляд редакторів словника, їх ідеологія, персональні уподобання спричинили те, що перший том АРУС занадто акцентований на народних українських говірках, до словника введено багато діалектних форм та висловів;
- використано старий український правопис.

Отже основними перевагами АРУС Є. Марковський вважає велику кількість українських слів, використання творів українських класиків та етнографічних матеріалів. Основними недоліками словника є недостатня розмежованість значень слів, неусталеність правописних норм, застарілий реєстр.

О. Синявський писав про АРУС у 1925 р., одразу після виходу I тому, та у 1931 р., коли були надруковані III том та 1-й випуск II тому. У другій рецензії 1931 р., мовознавець пише, що у I томі були деякі недогляди й вади, але «з виходом дальших томів, на жаль, не тільки збільшувалися добрі властивості

(повніша українська лексика і фразеологія), а й негативні, в тім числі й такі, що в першому томі були наче б то не помітні» [6, 60].

О. Синявський зазначає, що такий словник як АРУС не повинен бути просто фіксатором усього, що з'являється в мові, він повинен відмітати все, що носить на собі сліди випадковості, неорганізованості, надто ж таке, що суперечить парадигмам мови. Зокрема, у ньому не повинно бути явних плодів «недоукраїнізованості» (зайвих росіянізмів) чи «переукраїнізованості» («українізації» української мови). Такі словники як АРУС беззаперечно мають нормалізаційне значення, тому є природна вимога до них – прависписної й формальної доцільності й одноманітності, впорядкованості.

Зауваги О. Синявського до АРУС можна згрупувати так:

- наявність жаргонізмів, які суперечать українській мові; деякі із жаргонізмів, можливо, вперше з'являються у словнику і, ймовірно, є витворами упорядників;
- деструктивний наголос;
- брак належної наукової організації й принциповості фразеологічного матеріалу, цитат, джерел;
- до українських слів бракує цитат, джерел; упорядники подають словник як проект, можливо і надживають цим правом.

Загалом О. Синявський методом пробного аналізу виявив на 24 пробах сторінках АРУС понад 30 дуже важливих недоглядів. Така ж пробле-

ма, за його висновками, спостерігається і у II томі, де дуже рідко можна побачити сторінку без помилок. Мовознавець зазначає, що багато недоліків АРУС, про які він писав у рецензії на I том, залишились без уваги. Основними проблемами словника О. Синявський вважає безсистемність, невпорядкованість з погляду правописних, морфологічних, акцентологічних норм літературної мови, наявність жаргонізмів.

М. Калинович у своїй рецензії зазначає, що перші чотири випуски АРУС, що були надруковані на момент написання рецензії, зазнали дуже гострої критики. Поставало питання про те, чи не допустили автори АРУС таких великих ідеологічних і лексикографічних помилок, що ці чотири випуски треба визнати за негативне явище і припинити подальше видання словника. М. Калинович виступив проти такого радикального розв'язання проблеми з таких причин:

- видану частину АРУС не можна вважати шкідливою, тому що вона допомагає справі перекладу на українську мову іноземної літератури і тим поживляє темп українзації;
- етапи нормування української стандартної мови і наближення її до розвинених мов світу визначаються саме виходом з друку нових випусків академічного словника; припинення його випуску, щоб спочатку виправити гріхи минулого, надовго лишило б у стані непевності українські

відповідники до російських слів та фразеологічних зворотів;

- тогочасний стан унормування української літературної мови і досвід української лексикографії не дають підстав сподіватися, що виконана сьогодні лексикографічна праця задовольнятиме вимоги і завтрашнього дня, отже перероблене видання перших трьох томів для майбутніх укладачів четвертого тому можливо було б таким же анахронізмом, яким на разі є перше видання цих томів.

М. Калинович писав, що доцільніше якнайшвидше довести до кінця перший варіант словника, щоб взятися до ґрунтовної переробки всіх його томів, включаючи і четвертий. Мовознавець зазначив, що велика кількість помилок була допущена в АРУС з об'єктивних причин: неунормованість української літературної мови та виняткову складність лексикографічної праці при дуже обмеженій кількості досвідчених українських лексикографів.

Мовознавець пише, що серед українців трапляється переконання, що у народній мові можна знайти достатній матеріал, щоб висловити сучасну художню і наукову думку, однак, це не так. Досить легкої «сутички» з однією сторінкою французького, англійського чи російського тексту, щоб розвіялися надії, покладані на «народну» і стару українську мову [6, 69]. «Раз у раз перекладач натраплятиме на слова і вирази, які перекласти впевнено і задовільно не допоможуть йому ні народна

мова, ні мова старого нашого письменства, бо ж вперше тепер прибирається у форми українського слова безліч невідомих нашим предкам і нашим селянам відтінків людської думки. В інших випадках, зустрічаючи чужомовне висловлення елементарної і в нас віддана знаної думки, навпаки, важко добрати до нього з кількох лексичних варіантів, властивих у даному разі українській народній мові, єдиний точний відповідник», – пише мовознавець [6, 69].

Дослідник зазначає, що відбуваються суперечки з приводу мало не кожного слова, кожного вислову, кожної граматичної форми, зважається придатність окремих слів, висловів і граматичних форм увійти до української стандартної мови, кожен обстоює свої особисті мовні смаки, говір свого села чи соціальної групи, до якої належить, змагається з уподобаннями інших. Ніхто не може передбачити, коли будуть остаточно усталені норми української мови, однак шлях до цього ще далекий.

Після 1933 р., коли радянська влада заборонила видання IV тому АРУС і визнала словник шкідницьким, у радянському мовознавстві він згадувався рідко, зазвичай як буржуазно-націоналістичний і такий, що не має ніякої наукової цінності. Оцінка цієї лексикографічної праці перейшла у ідеологічне поле. Зокрема М. Калинович, який на початку 30-х відстоював право АРУС бути закінченим і повністю виданим, у передмові до великого Російсько-українського словника (1948) р. піддає

АРУС жорсткій критиці. Мовознавець пише, що АРУС є непридатним для користування, бо в ньому проявлені відверті буржуазно-націоналістичні тенденції. Він називає редакторів словника ворогами народу, які всіляко ігнорували спорідненість і взаємозв'язок російської та української мов. На думку М. Калиновича у словник був зовсім закритий доступ новим словам, особливо соціально-економічній і політичній лексиці, що виникла в радянську епоху, ігнорувалися семантичні зрушення в словах, які відбулися в результаті Великої Жовтневої соціалістичної революції [8, 11].

Отже у другій половині 20-х та на початку 30-х рр. оцінка АРУС здійснювалася багатьма мовознавцями у різних аспектах. Основними недоліками словника, на думку вчених, були застарілі джерела і невідповідний часу реєстр слів, недостатнє розмежування значень слів, несистематичність опрацювання словникових статей. Під час опрацювання словника не була використана мова преси, недостатньо залучалась художня література. Крім того, на якість виконання праці суттєво вплинула велика кількість технічних помилок. Перевагами АРУС мовознавці вважають великий обсяг перекладної частини, широко представлену синонімію, велику кількість фразеологічних зворотів. Оцінка АРУС у другій половині 20-х та на початку 30-х рр. стосувалась переважно лінгвістичних аспектів, а з другої половини 30-х рр. вона перейшла у ідеологічне поле. У радянському мовоз-

навстві словник почали оцінювати як буржуазно-націоналістичний, непридатний до вживання, такий, що штучно розмежовує російську та українську мови.

Література

1. Дармарос Уваги до російсько-українського словника// Науково-технічний вісник. 1926. – Березень, №3. С. 40-41.
2. Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років /[відп.. ред. І.К. Білодід] ; Академія наук Української РСР, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Видавництво академії наук Української РСР, 1957. – 308, [2] с.
3. Зеленін Д. Російсько-український словник. Том перший// Slavia. 1925. – Ročník IV, Sešit 3. С. 587-590.
4. Кульчицька Т. Українська лексикографія ХІІ-ХХ ст.: Бібліографічний покажчик Т. Кульчицька. – Львів, 1999. – 359 с.
5. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії /А.А. Москаленко. – Київ: Радянська школа, 1961. –161, [1] с.
6. На мовознавчому фронті /редагують: Г. Ткаченко (відповідальний редактор) та О. Курило ; Науково-дослідний інститут мовознавства при Всеукраїнській академії наук. – Київ: Радянська школа, 1931.
7. Російсько-український словник /гол. ред. А.Е. Кримський [та ін.]; Українська академія наук, Комісія для складання словника української живої мови. [Київ]: Червоний шлях, 1924.
8. Русско-украинский словарь: 80000 слов /гл. ред. М. Я. Калинович ; ред. Л. А. Булаховский, М. Ф. Рыльский. Москва: Государственное изд-во иностранных и национальных словарей, 1948. – 799 с.
9. Шевельов Ю. В. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900-1941): стан і статус /Ю. Шевельов. [б. м.]: Сучасність, 1987. – 294, [1] с.

АНГЛИЙСКИЕ ИДИОМЫ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ СПОСОБНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

Сасина С.А.

Канд. фил. наук, доцент кафедры английской филологии
Адыгейский государственный университет, г. Майкоп

Бричева М. М.

Канд. фил. наук, доцент кафедры английской филологии
Адыгейский государственный университет, г. Майкоп

Басва А.Е.

Студентка 4 курса факультета иностранных языков,
Адыгейский государственный университет, г. Майкоп

Ключевые слова: интеллект, идиомы, оценочность, интеллектуальные способности

Keywords: intelligence, idioms, evaluation, intellectual abilities

Вопрос об интеллекте и интеллектуальных способностях человека, вызывает интерес не только психологов, но и педагогов и филологов, исследующих различные его аспекты.

Развитие интеллекта у человека выделило его из животных и стало началом развития общества, а затем и человеческой цивилизации. Именно интеллект, составляющий наиболее фундаментальное отличие человека от всего остального животного мира, лежит в основе возможности существования человеческого общества, его истории, политики, экономики.

Интеллект (от лат. intellectus – понимание, познание) представляет собой высокоорганизованную систему мышления личности, при которой появляются новые продукты деятельности. Интеллект обязательно затрагивает умственные способности и все познавательные процессы. Существует ряд принципиально различных трактовок интеллекта. При когнитивист-

ском подходе интеллект рассматривается как набор когнитивных операций [2].

В обыденной жизни человек использует свои мыслительные способности как элемент познания окружающего мира. Современную действительность трудно представить себе без интеллекта, без самой возможности анализировать и сопоставлять между собой предметы и явления. Благодаря своей мыслительной деятельности личность обнаруживает в себе огромные возможности для саморазвития и самосовершенствования. Не будь интеллекта, человек не смог бы сделать научные открытия.

В целях более глубокого понимания народа, необходимо уделить особое внимание изучению английских иди-

ом с оценкой интеллектуальных качеств человека в лингвокультурологическом аспекте. В основе лингвокультурологии лежит ключевое понятие «языковая картина мира», которое понимается лингвистами как отражение национального миропонимания и мировидения [2]. Языковая картина мира является одним из способов структурирования знаний об объективной действительности. Именно лингвокультурология сделала возможным рассмотрение фразеологии с точки зрения отражения в ней языковой картины мира.

Под термином «языковая картина мира» учеными понимается «выраженная с помощью различных языковых средств, системно упорядоченная, социально значимая модель знаков, содержащая информацию об окружающем мире» [3]. Языковая картина мира тесно связана с проблемой языка и мышления. Она представляет собой вербально выраженный результат духовной активности человека как общественного существа.

Исследуя идиомы английского языка, в первую очередь, следует говорить об оценочности – качестве, производном от их эмоционального значения. Согласно определению В.Н. Телия, под оценкой понимается «суждение о ценности обозначаемого в целом или отдельного его свойства» [5, 109]. Наличие оценки в идиомах, обозначающие интеллектуальные свойства личности, обусловлено тем, что «оценочные значения всегда релятивизированы к нормам бытия и создают ценностную кар-

тину мира, всегда в чем-то специфическую для данного языкового коллектива» [1, 11]. Таким образом, интеллект – это ценность. Наличие интеллекта оценивается позитивно, а его отсутствие – негативно.

Идиомы, оценивающие интеллектуальные качества человека используются в речи ежедневно в целях усиления образности речи. С их помощью можно дать характеристику человека как личности, т.е. определить его индивидуальные свойства и его социально-общественную оценку. С точки зрения оценочности такие идиомы можно разделить на две группы: идиомы с положительной оценкой и идиомы с отрицательной оценкой.

При исследовании фразеологического состава английского языка было выявлено достаточно большое количество идиом, описывающих человека по его положительным интеллектуальным способностям.

Наибольшее количество из рассматриваемых идиом составляют идиомы с компонентом *mind*:

to be in one's right mind – *быть в здравом уме*;

to have a mind like a steel trap – быть очень умным, сообразительным, быть способным понимать сложные идеи и концепции; дословно: иметь ум, как стальная ловушка;

a sound mind in a sound body – *в здоровом теле здоровый дух*;

to have a mind of one's own – иметь свою голову на плечах.

В нашем исследовании были выявлены идиомы с положительной оцен-

кой, включающие в себя глагол *to know*:

to know one's onions/stuff – хорошо знать свое дело;

to know what's what – разбираться в (чем-л.); знать толк в чем-либо, понимать что к чему;

to know how many beans make five – разбираться в (чем-л.).

При анализе идиом, нами были найдены также следующие идиомы с компонентом *brain*:

a brain box – интеллект, очень умный человек,

to be a brainiac – быть гением,

to beat one's brains out – ломать голову над чем-либо; сильно трудиться, чтобы добиться чего-либо,

to be the brains behind something – быть головой, идеологом чего-либо.

a brain trust – мозговой трест, мозговой центр,

to brain storm – проводить коллективное обсуждение, решать проблему и т. п. сообща,

to wrap someone's brain around something – обдумывать, сконцентрироваться на чём-либо.

Отрицательная оценка преобладает во фразеологическом составе в целом. Отрицательный характер преобладающего состава фразеологии во многих языках отмечали такие лингвисты, как И.И. Чернышева [6, 3], Л.И. Ройзензон. Л.И. Ройзензон отмечает, что «во фразеологии отрицательно коннотированные поля всегда более мощные (в количественном отношении), чем поля с положительной коннотацией» [4, 87].

Анализ фразеологических единиц,

характеризующих отсутствие интеллекта, показывает, что большая часть фразеологических единиц содержит отрицательную коннотацию.

В английском языке нами было выявлено наибольшее количество фразеологических единиц, характеризующих негативные интеллектуальные способности человека, с компонентом *mind*:

to be out of one's mind – сойти с ума, лишиться рассудка, помешаться,

not in one's right mind – не в своём уме, рехнувшийся,

to have a closed mind (about something) – быть упрямым, не желать изменить свои убеждения или мнение,

one's mind goes blank – провал в памяти.

Следующая группа идиом с негативной оценкой в английском языке содержит в своём составе компонент *fool*:

a fool through and through – круглый дурак, дурак набитый,

fool's paradise – нереальный мир, мир фантазий,

to teach a fool is the same as to treat a dead – Дурака учить – что мёртвого лечить,

fools rush in where angels fear to tread – дуракам закон не писан.

Идиомы с компонентом *brain* также типичны для английского языка:

the brain of a pigeon – куриные мозги,

to have a brain like a sieve – память как решето,

to have a maggot in one's brain – быть человеком с причудами; иметь

навязчивую идею; иметь причуды,

to be all brawn and no brains – только мышцы и никаких мозгов; сила есть, ума не надо,

to be brain dead – очень глупый,

to be pea-brained – болван, тупица,

to be a feather brained – глупый, пустой, ветреный.

Таким образом, идиомы английского языка, представляя собой единое смысловое целое, не являются тождественными с точки зрения заданных компонентов, а также соотношения семантики составляющих-компонентов с семантикой всего высказывания.

Все идиомы, указывающие на интеллектуальные способности человека, можно разделить на две группы с учётом оценочности:

- 1) идиомы с отрицательной оценкой,
- 2) идиомы с положительной оценкой.

Из рассмотренных идиом, характеризующих интеллектуальные способности человека, с положительной оценкой составляют 48%. Из них 19% содержат компонент *mind*, 16% – компонент *to know*, 13% – компонент *brain*.

Из рассмотренных идиом, характеризующих интеллектуальные способности человека, с отрицательной оценкой составляют 52%. Из них 24% имеют в своём составе компонент *mind*, 14% – компонент *fool* и 12 % – компо-

nent brain.

Таким образом, полученные в ходе проведённого анализа результаты указывают на то, что идиомы, выражающие интеллектуальные способности человека, являются семантически значимыми и часто употребительными в современном английском языке, а способность человека мыслить является всеобщей «надязыковой» категорией.

Список литературы

1. Андреева Г.М. Социальная психология: учебник для высших учебных заведений. М.: Аспект Пресс, 2003. – 364 с.
2. Интеллект как интегративное психологическое качество. Теории интеллекта [Электронный ресурс] // <https://studopedia.org/>
3. Копылова Е.В. Фразеология русского языка как отражение языковой картины мира // Лингвокультурология. № 4. Екатеринбург: Уральский государственный педагогический университет, 2010. С. 89-93.
4. Ройзенсон Л.И., Авалиани Ю.Ю., Хаютин А.Д. Очерки становления фразеологии как лингвистической дисциплины. Самарканд: СамГУ им. А. Навои. 1975. – 129 с.
5. Телия В.Н. Русская фразеология: семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Языки русской культуры, 1996. 288 с.
6. Чернышева И.И. Фразеология современного немецкого языка. Автореф. дисс. ... докт. филол. наук. М., 1964. – 27 с.

ПАРЕМІЙНІ МОВНІ СТЕРЕОТИПИ ПОВЕДІНКИ

Башук Н.П.

старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ключові слова: паремія, мовний стереотип, мовні стереотипи поведінки, семіотична поведінка, образність.

Key words: paremiae, linguistic stereotype, stereotypes of speech behavior, semiotic behavior, imagery.

Термін «стереотип» вперше використав У.Ліппман у книзі «Суспільна думка» (1922) для позначення стійких стандартизованих уявлень, думок та еталонів поведінки. Стереотипи нерозривно пов'язані з культурою та поведінкою людини. Стереотипи дозволяють людині скласти уявлення про світ в цілому, вийшовши за рамки свого вузького соціального, географічного та політичного оточення.

Стереотипи поведінки з точки зору мовної репрезентації – це мовне вираження стійкого типового уявлення, яке передбачає звичне відношення до будь-якого явища навколишньої дійсності або його оцінку під впливом колективного досвіду носіїв мови [3, 182]. Оскільки таке мовне вираження ми можемо спостерігати в пареміях, то їх можна назвати мовними стереотипами поведінки.

Мовні стереотипи пронизують всі сфери діяльності людини, регулюючи семіотику її поведінки в різних ситуаціях. Під семіотичною поведінкою ми розуміємо таку поведінку, де одна кон-

кретна дія (наприклад, рукостискання при зустрічі) є символом іншої (вітання), яка безпосередньо не пов'язана з першою. Семіотична поведінка досить складно організована, при цьому настільки звична і буденна, що ми часом не помічаємо її знаковості.

Можна виділити наступні види семіотичної поведінки в залежності від її соціальної, світоглядної або психологічної функції: ритуалізована (на ній ґрунтуються основні принципи соціальної організації сім'ї, суспільства, як наприклад, форми шлюбу, можливість чи неможливість розлучення), сакралізована (дії носять яскраво виражену релігійну мету), магічна (заговори та заклинання), ігрова (ігри в широкому сенсі цього слова), естетична (мистецтво в цілому), міфологічна (ґрунтується на «міфологічному прецеденті»), символічно ситуативна (наприклад, відмова аплодувати доповідачу), формалізована (наприклад, пародіювання знайомих), метамовна (використання мови для оцінки або інтерпретації іншої мовної дії) і дидактична (пояснен-

ня або навчання шляхом імітації дій). Паремії як мовні стереотипи відображають метамовний та дидактичний види семіотичної поведінки [2, 73-74].

Стереотипи поведінки мають наступні властивості: передаються з покоління в покоління; є широкими, перебільшеними або спрощеними узагальненнями; притаманні певному суспільству або соціальному колективу; важко піддаються зміні; носять оцінний характер; часто повторюються членами певної нації в однакових умовах.

Мовні стереотипи поведінки формуються в результаті колективного досвіду та знань носіїв мови та засвоюються у процесі соціалізації індивіда завдяки багаторазовому повторенню при постійній взаємодії з людьми. Проте, в процесі соціалізації індивіда використання мовних стереотипів може відігравати як позитивну, так і негативну роль. Позитивна роль сприяє швидкій оцінці людиною навколишнього світу та прискоренню процесу пізнання за рахунок скорочення часу реагування на реальність, що змінюється. Ми досить часто в розмові посиляємось на паремії, щоб аргументувати свою думку, адже закладена в них істина зрозуміла з дитинства і не потребує доказів. Негативну роль можуть відіграти мовні стереотипи поведінки в процесі пізнання, якщо вони формують хибні уявлення про навколишній світ або міжособистісні стосунки, як наприклад, уявлення про те, що деякі проблеми можна вирішити за допомогою хабара, подарунка чи по-

слуги: *Wer gut schmiert, der gut fährt – Не підмажеш не поїдеш.*

М.О. Серегіна розглядає мовні стереотипи, реалізовані в пареміях, з точки зору семи підходів: утилітарно-матеріалістичного, нормативно-регулятивного, ідеалістичного, суспільно значущого, натуралістичного часового, просторово-територіального [4, 107]. При утилітарно-матеріалістичному підході характеризується людина, її буття, яке пов'язане з матеріальним розрахунком, ефективністю, продуктивністю, вигодою: *Sparsamkeit erhält das Haus – Заощадливість тримає будинок; Ohne Fleiß kein Preis – Без труда нема плода.* При нормативно-регулятивному підході враховуються правила життя людини, які ґрунтуються на моралі та моральності: *Wie die Alten sangen, so zwitschern auch die Jungen – Як співали старі, так щебечуть і молоді; Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen – Спокійно спить той, у кого совість чиста.* Ідеалістичний підхід поділяється на два рівні: психологічний та раціональний. Психологічний рівень характеризує людські взаємини: *Der Wolf wird satt und das Lamm bleibt ganz – І вовки сумі і вівці цілі; Das ist Wasser auf seiner Mühle – Це йому на руку; Wie du mir, so ich dir – Як ви нам, так і ми вам.* До раціонального рівня відносяться інтелектуальні та професійні складові, виховання, навчання, набуття практичного досвіду: *Übung macht den Meister – Вправа майстра робить; Das Werk lobt den Meister – Майстра пізнають по роботі; Erfahrung macht klug – Досвід розуму додає.* При

суспільно значущому підході йдеться про престиж, авторитетність, положення в суспільстві, популярність: *Besser der erste im Dorf als der Letzte in der Stadt* – Краще бути першим на селі, ніж останнім в місті; *Guter Ruf ist Goldes wert* – Добра слава краща багатства; *Adel liegt im Gemüte, nicht im Geblüt* – Благородність не в крові, а в характері. При натуралістичному підході у пареміях знаходить своє відображення навколишній світ, природа, її стихії: *Eine Schwalbe macht noch keinen Sommer* – Одна ластівка весни не несе. Часовий підхід характеризує тривалість існування: *Das Ende krönt das Werk* – Кінець – справі вінець; *Ende gut – alles Gut* – Все добре, що добре закінчується; *Alles zu seiner Zeit* – На все свій час. При просторово-територіальному підході вказується місце функціонування людини в межах цивілізації: *Hinter dem Berge wohnen auch Leute* – І за горою люди живуть.

Розглядаючи паремії з точки зору перекладу, слід звернути особливу увагу на експресивне, емоційне забарвлення, образність та національний колорит паремій, що значно ускладнює процес перекладу та впливає на його якість та правильне розуміння. Зазвичай найбільші труднощі викликають неспівпадіння пареміологічних репрезентацій в німецькій та українській мовах, які можна підрозділити на декілька груп:

а) за національними географічними назвами, коли в пареміологічних відповідниках вживаються різні топоніми: *Man braucht nicht Eulen nach Athen*

zu tragen – В Крим за сіллю не їздять;

б) за типовими німецькими та українськими іменами в структурі паремій, коли антропоніми різняться, або взагалі відсутні в одній із мов: *Was Hänschen nicht lernt, lehrt Hans nimmer mehr* – Чого Івась не навчиться того й Іван не буде знати або Чого в молодості не навчився того і під старість знати не будеш;

в) за різними зооморфними компонентами, які представлені в пареміях різних мов: *Arbeit ist kein Hase, läuft nicht in den Wald* – Робота не вовк, в ліс не втече (в німецькій мові зоонім заєць, а в українській – вовк);

г) за різними порівняннями: *Wie der Acker, so die Rüben, wie sein Vater, so die Buben* – Яка гребля, такий млин, який батько такий син;

д) за передачею прагматичного значення в одній з мов в прямому значенні, а в іншій мові у переносному значенні: *Anderen rät er, sich selbst kann er nicht helfen* – Чужу біду руками розведу;

е) за представленістю фітонімів в пареміологічних структурах або їхня відсутність в одній з мов: *Mit der Zeit pflückt man Rosen* – Час приносить плоди.

Варто зазначити, що паремії є невід'ємною частиною національної культури, бо вирізняють людину як представника певної національно-культурної спільноти, а тому потребують більш детального та глибокого вивчення щодо їх культурно зумовлених специфічних ознак. Німецькі паремії мають більше абстрактних концептів, у них менш представлена алегорична метафора. В українських па-

реміях існує більше реалій, які відображають менталітет різних груп населення. Українські паремії характеризуються більш конкретною і детальною концептуалізацією світу, ніж німецькі паремії.

Література

1. Ефимова О.В. Стереотипы как отражение национального менталитета: [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.pglu.ru/upload/iblock/5db/pr60023.pdf> (Дата обращения 26.01.2018).
2. Радбиль Т.М. Основы изучения языкового менталитета: учебное пособие
3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.pglu.ru/upload/iblock/5db/pr60023.pdf> (Дата обращения 26.02.2018).
4. Серегина М.А. Паремиилогическая классификация речевых стереотипов поведения // Гуманитарные и социальные науки. 2012. №6. – Режим доступа: https://hses-online.ru/2012/06/10_02_19/20.pdf (Дата обращения 26.01.2018).
5. Серегина М.А. Речевой менталитет: семантико-прагматический уровень функционирования (на примере паремий) // Вестник ВГУ. Серия: Филология. Журналистика. 2012. №2. – Режим доступа: <http://www.vestnik.vsu.ru/pdf/phylogolog/2012/02/2012-02-26.pdf> (Дата обращения 26.01.2018).

ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ

Козуб Л. С.

кандидат філологічних наук, доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

Ключові слова / Keywords: англomовна пісня / English song, фактор адресата / addressee factor, прагматична функція / pragmatic function, прагматичний потенціал / pragmatic potential.

Сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються збільшенням кількості робіт, присвячених вивченню цілісного тексту та його жанрово-стилістичних особливостей. Текст як основна одиниця комунікації, залишається одним з найпоширеніших об'єктів досліджень у межах прагмалінгвістики та когнітології. Аналіз текстових утворень на сучасному етапі розвитку мовознавства зосереджується й навколо малих форм, які реалізують своє прагматичне навантаження й актуалізують процес комунікації.

Для позначення зазначених текстів різні дослідники використовують такі терміни: “тексти малих форм” [2, с. 83], “короткі тексти” [6, с. 82], “мікротексти” [4, с. 46], “тексти малого об'єму” [7, с. 22] “мінімальні тексти” [1, с. 84], “стислі тексти” [5, с. 17], “тексти малого жанру” [3, с. 10]. Основними рисами зазначених текстів є узагальнений та лаконічний виклад подій, присутність традиційних образів та мотивів, часто прихована алегоричність, сатиричне або жартівливе забарвлення, неочікувана і дотепна кінцівка.

Використовуючи комплексний підхід до аналізу ролі і особливостей взаємодії мовних засобів в організації змісту та вираженні прагматичного спрямування коротких текстів, різновидом яких і є досліджувані нами тексти англomовних пісень, вважаємо за доцільне поділити їх на такі групи: лірика, дитячі пісні, народні пісні та патріотичні пісенні тексти, що оспівують Батьківщину.

Аналізуючи ліричні пісенні тексти, слід зауважити, що майже всі вони адресовані одній особі, до якої у автора чи співака є певні почуття. Стать цієї особи можна визначити лише спираючись на стиль виконавця пісні чи її автора. При цьому основним завданням автора є донесення до бажаної людини своїх почуттів, а всіх інших слухачів переконати у правдивості його слів: *What would it all matter if you loved me?* (“Until” by Sting), *How can I find a way to make you see I love you?* (“Words” by R. F. David), *When you cried, I'd wipe away all of your fears, when you'd scream, I'd fight away all of your fears...* (“My immortal” by Evanescence), *You're one in a million, you're once in a lifetime...*

(“One in a million” by Bosson), *I don't care how you get here, just get here if you can...* (“Get here” by O. Adams).

В англійських піснях про кохання адресант виражається особовим займенником “I”, а адресат, у свою чергу, має декілька способів вираження. Найбільш поширеним з них є використання особового займенника “you”. У цьому випадку адресат не завжди може зрозуміти, кому саме адресовані слова пісні, оскільки займенник “you” може стосуватися будь-якої людини, яка слухає пісню. Так, можна припустити, що використання зазначеного займенника спрямоване на масову аудиторію слухачів. Більш конкретне значення мають словосполучення *your tears, your fears, your hands, your brows, your voice, your eyes*, які свідчать про те, які якісні характеристики особи найбільше імпонують автору.

Ще одна категорія пісень – дитячі пісні, характеризується іншими способами вираження адресата. Більшість з них спрямовані на загальну аудиторію і написані у формі розповіді історії з життя дітей та тварин. Проте серед них є пісні, які мають чітко виражений фактор адресата як, наприклад, у пісні “Candy store”: *“Momma, Momma, I'm so sick, call the doctor. Quick, quick, quick! Doctor, doctor, will I die?...”*. Слід зауважити, що у цьому випадку адресатами виступають двоє конкретних людей, які, ймовірно, знайомі з автором пісні, тобто прагматична функція реалізується у вузькому колі слухачів.

Подібна ситуація простежується й у дитячій пісні “*All the pretty little horses*”.

Оскільки ця пісня належить до жанру колискових, вона адресована дитині, яка збирається лягати спати. Звернення до адресата виражається словосполученням *little baby*: “*Hush-a-bye, don't you cry, go to sleepy, little baby*”. Прагматична спрямованість у цьому випадку має двозначний характер. З одного боку, слова адресовані одній дитині, якій співають пісню, а з іншого боку – масовій аудиторії, оскільки пісня може одночасно співатися багатьом дітям.

До третьої групи пісень належать народні пісні. Сюди ж можна віднести пісні про Батьківщину та пісні, які оспівують рідний край. Загальним критерієм визначення спрямування прагматичної функції в таких піснях є те, що у них конкретно вказана особа, річ, країна, для яких була написана пісня.

Безперечно, найчіткіше фактор адресата виражений у піснях про Батьківщину, оскільки тексти пісень присвячуються саме їй: “*America! America! God shed His grace on thee...*” (“*America The Beautiful*” by K. L. Bates), “*Rule, Britannia, Britannia, rule the waves! Britons never, ever, ever shall be slaves!*” (“*Rule Britannia*” by J. Thompson), “*Land of Hope and Glory, Mother of the Free! How shall we extol thee, who are born of thee?*” (“*Land of Hope and Glory*” by A. C. Benson). Наведені приклади показують, що автори пісень не тільки використовують назви тієї чи іншої країни, але й звертаються до неї пафосними фразами: *Land of Hope and Glory, Mother of the Free!*, що свідчить про щирий патріотизм та любов до рідної землі. У цьому типі пісень текстів фактор адресата досить час-

то виражається займенниками *"thee"*, *"thou"*, *"thy"* (теп. *"you"*, *"your"*). Використання цих займенників показує, що тексти пісень мають давні традиції. У піснях про Батьківщину автори часто звертаються до краси і величі її природи, безмежності її просторів, прирівнюючи до них славу і гордість держави: *"Wider still and wider shall thy bounds be set"*, *"Thy fame is ancient as the days, as Ocean large and wide. A pride that dares and needs not praise..."* (*"Land of Hope and Glory"* by A. C. Benson), *"Blest isle with matchless, with matchless beauty crown'd"* (*"Rule Britannia"* by J. Thompson).

Аналізуючи народні пісні, можна зробити висновок про те, що у більшості з них немає чітко вираженого адресата. Такі пісні, в основному, спрямовані на масову аудиторію. У цих типах пісень текстів адресант виражається двома особовими займенниками: *"I"*, *"we"*: *"We'll sing the joys that both afford..."* (*"Down Among the Dead Men"*), *"Angels watching over me..."* (*"All night, all day"*), *"Between the stars we're sitting here"* (*"Down There"* – song of the unknown author). Беручи до уваги проблему визначення способів вираження фактору адресанта, досить цікавою для аналізу є пісня *"I'd Like to Teach the World to Sing"*, оскільки люди, які на початку пісні виступають адресатами, пізніше стають адресантами: *"We assembled young people from all over the world...and they sang...I'd like to buy the world a home..."*. Не зважаючи на те, що автор звертається до певної групи людей і використовує займенник *"they"*, йому відповідає конкретна особа – *"I"*.

Можна припустити, що кожна людина з цієї групи висловлювала свої думки індивідуально.

Аналізуючи способи вираження адресата у пісенних текстах зазначеного типу, варто зауважити, що більшість з них звернені до групи людей, які мають спільні інтереси. Проте серед них є й такі, словами яких автор звертається до усього світу. Прикладом цього є пісня невідомого автора *"Down There"*, де розповідь ведеться, ймовірно, від імені двох друзів, які дивляться на світ з космосу і застерігають людство від необдуманих вчинків: *"Around the world in minutes we understand the history, the whole human catastrophe..."*, *"Down there are still people who think that mankind is the most important thing"*. Основним завданням пісні є вплинути на почуття слухачів для того, щоб у них виникло бажання змінити своє життя на краще.

Досить часто реалізація прагматичної функції відбувається в самих заголовках пісень, які відображають основну думку пісні та інколи навіть повторюють деякі її строфи: *"Oh, Susanna!"* (by S. Foster), *"Every day I love you"* (by V. Monroe), *"I will if you will"* (by J. Berry), *"I'd like to teach the world to sing"*, *"Angel in my Heart"* (by Wandering Spirit), *"America the Beautiful"* (by K. L. Bates), *"Rule Britannia"* (by J. Thompson) та *"Land of Hope and Glory"* (by A. C. Benson). Наведені приклади чітко показують кому саме адресована пісня. Із заголовків інших пісень про те, хто є адресатом, можна лише здогадуватися. Так, у пісні *"My immortal"* (by Evanescence) автор, ймовірно, звертається до

почуття любові, яке для нього є безсмертним. Заголовок пісні *"Don't speak"* стосується конкретної особи, важливої для автора. Швидше за все, автор не хоче почути щось негативне, тому й застерігає свого співрозмовника не робити йому боляче.

Якщо брати до уваги сам факт виконання пісень, слід зауважити, що автори реалізують ще низку додаткових прагматичних настанов: зосередити увагу слухачів на конкретній частині пісні, змусити їх переживати чи радіти разом із персонажами пісень, заохотити їх підспівувати співакам. Ці та інші настанови реалізуються через музику, яку підбирають до змісту пісні. Так, сумні мелодії спонукають нас до роздумів над власною поведінкою, викликають почуття співчуття та співпереживання до персонажів пісні, іноді навіть сльози та душевний біль. Мажорна музика, на противагу, робить нас щасливими, піднімає настрій, заохочує працювати чи змінювати щось в особистому житті. Слід зазначити, що вибір музики до текстів залежить ще й від жанру пісні. Слова дитячих пісень зазвичай покладені на веселу, жваву і кумедну музику. З іншого боку, любовний ліриці притаманні мінорні та повільні мелодії, пісням про Батьківщину – пафосні й величні мелодії.

Отже, аналіз прагматичних особливостей текстів англомовних пісень свідчить про те, що пісні різних жанрів мають різну прагматичну настанову: переконати у вірогідності інформації, вплинути на свідомість слухачів і змусити їх змінити своє життя, виразити любов, відданість та патріотизм до

рідного краю. Окрім мовних засобів, реалізації прагматичної функції сприяє й музика. Залежно від ладу мелодії – мажорного чи мінорного, у слухача виникають відповідні почуття та настрої, які відображають почуття автора.

Література

1. Баранов А. Н. Структура диалогического текста: лексические показатели минимальных диалогов / А. Н. Баранов, Г. Е. Крейдлин // Вопросы языкознания. – 1992. – № 3. – С. 84-93.
2. Дмитренко В. А. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами / В. А. Дмитренко, Л. М. Григор'єва // Проблеми семантики слова, речення та тексту : Зб. наук. ст. – К. : Вид. центр КДПУ, 2000. – Вип. 4. – С. 83-90.
3. Кобякова І. К. Особливості реалізації мовотворчої функції в англійських текстах малого жанру: Автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / І. К. Кобякова / Київськ. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 1996. – 25 с.
4. Москальская О. И. Композиционная структура микротекста / О. И. Москальская // Вопросы романо-германской филологии : сб. науч. тр. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1978. – Вып. 125. – С. 46-50.
5. Панченко О. І. Лінгвістика стислого тексту (на матеріалі сучасної російської мови): Автореф. дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.02 / О. І. Панченко / Дніпропетровський держ. ун-т. – Дніпропетровськ, 1998. – 34 с.
6. Скробот А. И. Просодическая актуализация смысловой динамики краткого газетного сообщения / А. И. Скробот // Изучение динамического аспекта сегментных и супraseгментных единиц звучащего текста : Сб. науч. тр. – К. : КГПИИЯ, 1988. – С. 82-88.
7. Сорокин Ю. А. Психолингвистические аспекты изучения текста / Ю. А. Сорокин. – М. : Наука, 1985. – 167 с

МИКРОПОЛЕ «МУЖСКОЙ ВЗГЛЯД НА ХАРАКТЕР В. В. МАЯКОВСКОГО» КАК ЧАСТЬ ЛСП «ХАРАКТЕР В.В. МАЯКОВСКОГО»

Куренкова Т.Н.

Кандидат филологических наук, Сибирский государственный университет науки и технологий им. академика М.Ф. Решетнёва

Ключевые слова / keywords: Маяковский / Mayakovsky, характер / character, лексико-семантическое поле / lexical-semantic field, подполе / subfield, микрополе / microfield

Лексика прямо или косвенно отражает действительность, материальную и культурную жизнь народа, реагирует на изменения в обществе. Изучение словарного состава языка методами структурной лингвистики знаменовало коренной перелом в понимании природы и сущности лексико-семантических систем, отмечает М.М. Маковский [1, 6].

Современные лингвисты все активнее используют подход с точки зрения лексико-семантического поля при изучении лексики, так как ЛСП открывает исследователям широкие горизонты в изучении и структурировании самой крупной подсистемы языка, которая с трудом поддается классификации и систематизации [2, 118].

За основу нашего исследования была взята глава из книги «Маяковский без глянца», которая содержит воспоминаний очевидцев о характере В.В. Маяковского. На основе анализа лексического материала этих воспоминаний, мы составили ЛСП «Характер В.В. Маяковского». [3, 9]. В ЛСП

«Характер В.В. Маяковского» выделено 2 больших микрополя «Мужской взгляд на характер В.В. Маяковского» и «Женский взгляд на характер В.В. Маяковского». В данной статье мы рассмотрим только мужской взгляд на характер поэта (Женский взгляд описан в статье «Микрополе «Женский взгляд на характер В.В. Маяковского» как часть ЛСП «Характер В.В. Маяковского»). Кратко отметим, что общий объем высказываний женщин-очевидцев о характере В. В. Маяковского составляет 1456 лексических единиц, после исключения слов, не характеризующих характер поэта непосредственно, осталось для анализа 715 лексических единиц. Микрополе «Женский взгляд на характер В.В. Маяковского» распадается на ряд подполей: «Взгляд Л. Ю. Брик на характер В.В. Маяковского», остальные подполя мы обозначим сокращенно «Взгляд Риты Райт», «Взгляд Лилы Герреро», «Взгляд Эльзы Триоле», «Взгляд Н.А. Брюхоненко», «Взгляд Т. А. Яковлевой», «Взгляд Е. А. Лавин-

ской», «Взгляд Л. С. Татарийской», «Взгляд В.В. Полонской», «Взгляд Г. Д. Катанян». [4, 25].

Рассмотрим теперь непосредственно микрополе «Мужской взгляд на характер В.В. Маяковского», в целом оно состоит из 1898 лексических единиц, после исключения слов, мало относящихся к теме непосредственно, содержит 952 лексемы. Микрополе «Мужской взгляд на характер В.В. Маяковского» распадается на ряд подполей: «Взгляд В. Г. Шершеневича», «Взгляд В.В. Каменского», «Взгляд Н. К. Чуковского», «Взгляд В. А. Мануйлова», «Взгляд К. Л. Зелинского»,

«Взгляд Гуго Гупперта», «Взгляд Л. А. Кассиля», «Взгляд Н. Н. Асеева», «Взгляд Ю. К. Олеши», «Взгляд И. В. Грузинова», «Взгляд Л. И. Жевержеева», «Взгляд О. М. Брика», «Взгляд В. П. Катаева», «Взгляд С. Д. Спасского», «Взгляд Н. С. Тихонова», «Взгляд Л. В. Никулина».

Ниже приводим таблицу, содержащую информацию о всех лексических единицах, использованных очевидцем при описании характера В.В. Маяковского, о лексемах, касающихся непосредственно описания характера «без воды» и процентное соотношение последних к первым.

Подполе	Всего ЛЕ в воспоминании о характере поэта	Количество ЛЕ непосредственно о характере	Процент ЛЕ после исключения «воды» к общему объему воспоминаний
«Взгляд В. Г. Шершеневича»	115	36	31,3%
«Взгляд В. В. Каменского»	49	20	40,82%
«Взгляд Н. К. Чуковского»	77	41	53,24%
«Взгляд В. А. Мануйлова»	104	68	65,39%
«Взгляд К. Л. Зелинского»	127	69	54,33%
«Взгляд Гуго Гупперта»	73	34	46,58%
«Взгляд Л. А. Кассиля»	286	167	58,4%
«Взгляд Н. Н. Асеева»	116	40	34,48%
«Взгляд Ю. К. Олеши»	54	45	83,33%
«Взгляд И. В. Грузинова»	102	46	45,1%
«Взгляд Л. И. Жевержеева»	108	60	55,6%
«Взгляд О. М. Брика»	234	138	59%
«Взгляд В. П. Катаева»	251	31	12,35%
«Взгляд С. Д. Спасского»	34	30	88,23%
«Взгляд Н. С. Тихонова»	75	51	68%
«Взгляд Л. В. Никулина»	93	76	81,72%
Итого:	1898	952	50,15%

Как видим из вышеприведенной таблицы, наиболее четко формулируют характеристики В.В. Маяковского С. Д. Спасский (88,23%), Ю. К. Олеша (83,33%) и Л. В. Никулин (81,72%), а наиболее расплывчато, описательно, неконкретно, на примерах с отступлениями В. П. Катаев (12,35%), В. Г. Шершеневич (31,3%), Н. Н. Асеев (34,48%).

Самые большие подполя по объему изначальных лексических единиц в воспоминаниях мужчин – это подполя: «Взгляд Л. А. Кассиля» (286 ЛЕ), «Взгляд В. П. Катаева» (251 ЛЕ), «Взгляд О. М. Брика» (234 ЛЕ).

В подполе «Взгляд В. Г. Шершеневича» можно выделить следующие микрополя «Маска», «Легенда о сильном человеке» [5, 39], «Эмоция» [5, 42], «Азарт» [5, 55]. Подполе «Взгляд В.В. Каменского» содержит всего одно микрополе «Два Маяковских: Володя-сын, Володя-бунтарь» [5, 40].

Подполе «Взгляд Н. К. Чуковского» распадается на микрополя «Робость», «Насмешливость», «Чутьенавсякуюпошлость» [5, 40], «Маяковский и дети» [5, 46].

Подполе «Взгляд В. А. Мануйлова» содержит ряд микрополей «Лирическое и сатирическое начало» [5, 40], «Сила, мужество», «Нежность, ласка», «Детскость» [5, 45-46], «Ранимость», «Сдержанность» [5, 52], «Организованность, пунктуальность», «Требовательность» [5, 53].

Подполе «Взгляд К. Л. Зелинского» распадается на микрополя: «Джентельмен-задира» [5, 40], «Сдержанность и «Рыдания» », «Эмоциональный диапазон» [5, 49].

Подполе «Взгляд Гутто Гупперта» содержит 2 микрополя «Цельность и чистота», «Искренность и доверие» [5, 41].

Подполе «Взгляд Л. А. Кассиля» состоит из следующих микрополей «Во власти чувств», «Проблемы с сознательно-волевым контролем», «Необузданность», «Сильное половое влечение», «Нетерпеливость», «Азартность», [5, 42]. «Впечатлительность», «Чувствительность к похвале» [5, 48], «Ранимость» [5, 53].

Подполе «Взгляд Н. Н. Асеева» содержит микрополя «Естественность в обращении», «Напористость и самоуверенность» [5, 41], «Преданность друзьям» [5, 45], «Нестеснительность» [5, 48], «Контраст внешнего и внутреннего» [5, 52].

В подполе «Взгляд Ю. К. Олеси» можно выделить два микрополя «Нежность к единомышленникам», «Свирепость к противникам» [5, 45].

Подполе «Взгляд И. В. Грузинова» распадается на микрополя «Любовь к людям», «Помощь неимущим старикам и старухам» [5, 46].

Подполе «Взгляд Л. И. Жевержеева» содержит ряд микрополей «Здоровый оптимизм», «Чуткость к чужой грусти, хандре», «Тактичность», «Способность развеселить», «Глубокий знаток человеческой души» [5, 47].

Подполе «Взгляд О. М. Брика» распадается на микрополя: «Понимание любви В.В. Маяковским», «Необходимость всеобщей любви признания» [5, 51-52].

Подполе «Взгляд В. П. Катаева» содержит 2 микрополя «Шуточный де-

бош – «наведение порядка на столе» », [5, 54-55], «Южанин, человек из другой страны» [5, 57].

Подполе «Взгляд С. Д. Спасского» состоит из двух микрополей «Движение, веселая жизненная сила» и «Верность себе» [5, 55].

Подполе «Взгляд Н. С. Тихонова» содержит 2 микрополя «Великий странник» и «Любитель города» [5, 56].

В подполе «Взгляд Л. В. Никулина» можно выделить следующие микрополя «Огромная энергия», «Азарт и темперамент» [5, 56].

Таким образом, в данной статье мы выявили основные подполя микрополя «Мужской взгляд на характер В.В. Маяковского» и обозначили возможные микрополя внутри этих подполей, а, следовательно, наметили пути дальнейшего исследования данного микрополя и ЛСП «Характер В.В. Маяковского» в целом, которое состоит из 3354 лексических единиц до исключения «воды» и 1667 лексем после и охватывает мнение 26 современников, 16 мужчин и 10 женщин.

Литература

1. Куренкова Т. Н. Лексико-семантическое поле «Еда» в произведениях Н. В. Гоголя, А. П. Чехова, М. А. Булгакова. Автореф. дис... канд. филол. наук. Кемерово, 2008. 19 с.
2. Куренкова Т. Н. Лексико-семантическое поле «Еда» в произведениях Н. В. Гоголя, А. П. Чехова, М. А. Булгакова: дис. ... канд. филол. наук. Кемерово, 2008. 248 с.
3. Куренкова Т. Н. Микрополе «Женский взгляд на характер В.В. Маяковского» как часть ЛСП «Характер В.В. Маяковского» / ROZWÓJ I PRAKTYKA Literatury, socjologia i kulturoznawstwo.: Материалы науч.-практ. конф., 29.12.2017 Zakopane (PL), 2017. – 52 с.
4. Куренкова Т. Н. Подполе «Взгляд Л.Ю. Брик на характер В.В. Маяковского» как часть ЛСП «Характер В.В. Маяковского» / SCIENCE, RESEARCH, DEVELOPMENT. Philology, Sociology and Culturology. (НАУКА, ИССЛЕДОВАНИЯ, РАЗВИТИЕ. Филология, социология и культурология. Материалы науч.-практ. конф., 30.01.2018. Berlin (Берлин), 2018. – 76 с.
5. Фокин П., Тимофеев Д. Маяковский без глянца. – СПб.: ООО «Издательство «Пальмира»; ООО «Книга по требованию», 2016. – 590 с. – (Серия «Без глянца»).

LINGUISTIC MARKERS OF CONFLICT, CENTRAL AND COOPERATIVE TYPES OF VERBAL PERSONALITY

Taranenko Xenii

Ph.D. in Philology University of Customs and Finance

The article analyzes concepts of the type of linguistic personality and individual speech behavior. The intentions of speech behavior of conflict, centered and cooperative types of linguistic personality are determined. The speech indicators representing each of the subtypes of the linguistic personality are outlined.

Key words: linguistic personality, individual speech behavior, typology of linguistic personalities, speech indicator, intension.

У статті проаналізовано поняття типу мовної особистості та індивідуальної мовленнєвої поведінки. Визначено інтенції мовленнєвої поведінки конфліктного, центрованого та кооперативного типів мовної особистості. Окреслено мовленнєві показники, що репрезентують кожен із підтипів мовної особистості.

Ключові слова: мовна особистість, індивідуальна мовленнєва поведінка, типологія мовних особистостей, мовленнєвий індикатор, інтенція.

Personalities are engaged in the process of communication, they regulate the course of the communication situation according their general or personal purposes, initiate a communicative event and determine its subject as well as the register of communication (neutral, official, friendly, familiar). All this finds expression in the way each of the speakers formalizes his communicative intents (intentions), by which means of language he implements them.

The structure of the lingual personality is formed by three levels: invariant, cognitive and pragmatic. At the same time, each of these three levels is studied based on the units of language that correspond to its specificity.

The article aims to determine the typical and indicative units of the language

according to the type of linguistic personality, the allocation of speech indicators, which represent conflicting, centered and cooperative models of speech behavior of the individual.

The basic tactics of speech behavior of the conflict type of the linguistic personality are aimed at occupying the position of «above» the interlocutor, the achievement of speech and intellectual domination, communicative sadism.

A feature of the centered type of linguistic personality is the open or hidden ignorance of the partner in communication. Unlike a manipulative type that deliberately does not accept the thoughts of an interlocutor, influences and tries to change it, centered language individuals are simply not able to hear, accept, and realize an opinion that is different from theirs.

The most effective communication can be considered the one with the cooperative linguistic personality. This person is guided by the basic principle – the desire to put himself in the place of the interlocutor, look at the depicted in the conversation situation with his eyes. This type of linguistic personality can be identified by a large number of questions to the interlocutor, the use of verbs in the second person singular, as well as by tactics that create and maintain contact with a partner in communication.

Each of the above types of linguistic personality is represented not only by the different intentions of communication, which is clearly traced on the motivational-pragmatic level, but also by the typical units of language, selected to achieve the purpose of communication. It is the invariant and cognitive levels of the linguistic personality which allow defining of the speech indicators of the conflict, centered and cooperative individual speech activity. The prospect of further exploration is seen in the development of a methodolo-

gy for determining the type of linguistic personality in accordance with the outlined speech indicators.

Bibliography

1. Богин Г. И. Модель языковой личности в её отношении к разновидностям текстов: автореф. дис.... д-ра филол. наук / Г. И. Богин. – Л., 1984. – 42 с.
2. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность [Текст] / Юрий Николаевич Караулов. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
3. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С.П. Бирик, О. Г. Тодор ; За ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
4. Седов К. Ф. Становление дискурсивного мышления языковой личности: Психологический и социолингвистический аспекты / К. Ф. Седов. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1999 – 180 с.
5. Тараненко К. В. Мовні маркери конфліктної мовленнєвої поведінки / К. В. Тараненко // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Osiągnięcia akademickich. Teoria. Praktyka. 2017(30.08.2017 – 31.08.2017) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2017. – С. 75–76.

ФРАЗЕОЛОГІЧНИЙ ЕКВІВАЛЕНТ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Чепурна З.В.

старший викладач кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови,
Національний технічний університет України
«Київський Політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Ключові слова: частковий фразеологічний еквівалент, адекватність, фразеологічні сполучення, компонент, фразеологізм, фраза, ідентичність, словосполучення.

Keywords: partial phraseological equivalence, adequacy, phraseological combinations, component, phraseology, phrase, identity, word combination.

Надзвичайну актуальність даної теми зумовлює відсутність чіткого погляду на ряд важливих питань фразеології.

Тематика запропонованого дослідження цілком **актуальна**. Це зумовлено, насамперед, загальною спрямованістю сучасної лінгвістики на вивчення та аналіз фразеологічних одиниць, які мають відношення до історичного минулого, культури, етносу, народної ментальності та духовно-практичної діяльності людини.

Фразеологічні способи відтворення у перекладі семантико-стилістичних функцій фразеологічної одиниці оригіналу можна застосовувати лише тоді, якщо у фразеологічних фондах мови-рецептора є одиниці, семантико-стилістичні функції яких адекватні тим самим функціям фразеологізмів оригіналу. При з'ясуванні цього питання можна використовувати концепцію О. Куніна, згідно якої фразеологічні способи відтворення поляга-

ють у перекладі з допомогою повних і часткових еквівалентів.

Замість терміну *частковий фразеологічний еквівалент* (частковий еквівалент на фразеологічному рівні) часто вживається термін аналог. У словниках лінгвістичних термінів подана загальна дефініція еквівалента – «одиниця мовлення, що збігається з функцією іншої та здатна виконувати ту саму функцію, що й інша одиниця мовлення»; «одиниця мовлення, здатна виконувати ту саму функцію, що й інша мовленнєва одиниця».

Фразеологізм – дуже складна багатопланова поліфункціональна мовна одиниця, у якій взаємодіють перший та другий змістовні шари, денотативна і конотативна образність, функціонально-стилістична й експресивно-емоційна конотації. Предметно-логічне значення – це поняття, яке передається фразеологізмом, звільнене від всіляких нашарувань ідіомного чи образного характеру, тобто

це його основне значення. Саме воно робить фразеологізм самостійною лексичною одиницею і слугує каркасом для образності, емоційності та стилістичних забарвлень. Предметно-логічна адекватність – це збіг предметно-логічного значення фразеологічної одиниці оригіналу і перекладу [1, 48].

Переклад фразеологічних одиниць пов'язаний з серйозними труднощами, тому особливо важливо, щоб перекладач добре знав основні типи фразеологічних відповідників та способи їх застосування [2, 178].

Характер та способи використання фразеологічних відповідників певною мірою визначаються особливостями семантики фразеологізмів. Їхня семантика представляє собою складний інформативний комплекс, який має як предметно-логічний, так і конотативний компоненти. Найбільш важливіми компонентами є:

- переносний або образний компонент значення фразеологізму;
- прямий або предметний компонент значення фразеологізму, який створює основу образу, «стрижень образу»;
- емоційний компонент значення фразеологізму;
- стилістичний компонент значення фразеологізму;
- національно-естетичний компонент значення фразеологізму.

Нерідко кожний компонент називають значенням фразеологічної одиниці. Переносне значення фразеологізму – основне і його обов'язково необхідно відтворювати при перекладі. Фразеоло-

гічна одиниця може належати до різних стилів мовлення. А, отже, існують фразеологізми поетичні, літературно-книжні, а є і розмовні. Наприклад: *in Morpheus Armen ruhen/liegen* – (поет.) *бути в обіймах Морфея, спати*; *Argusaugen haben* – *мати очі Аргуса, мати всевидючі очі*; *den Ariadnefaden finden* – *знайти нитку Аріадни*; *ein Adonis sein* – *бути Адонісом*.

Більшість фразеологізмів – це ідіоматичні вирази, характерні для певної мови. Але серед них є одиниці, у яких особливо чітко підкреслюється національна приналежність завдяки словам, які входять до їхнього складу та означають предмети та явища національної культури [2, 179-180]. Наприклад: *Was Hänschen versäumt, holt Hans nicht mehr ein* – *чого не вивчив Ванюша, того не буде знати Іван*; *Jeder Hans tanzt mit seiner Trine* – (присл.) *для кожного Гриця є своя птиця*.

Усі види фразеологічних способів відтворення семантико-стилістичних функцій фразеології оригіналу в перекладі представлені таблицею, що досить точно визначає ступінь адекватності фразеологічної одиниці цільової мови висловом оригіналу та відношення між фразеологізмами мов, які порівнювалися [1, 59].

При фразеологічних способах відтворення фразеології оригіналу в перекладі, при максимальному збереженні смислу висловлювання, з найбільшою повнотою передаються елементи форми цього висловлювання. Наприклад: *den Pegasus besteigen/satteln* – *осідлати Пегаса, почати пускати вірши*; *Panischer Schrecken* – *панічний страх*.

Перший тип відповідників образним фразеологічним єдностям оригіналу називають зазвичай **фразеологічним еквівалентом**. При використанні таких відповідників зберігається весь комплекс значень перекладеної одиниці. У цьому випадку у мові перекладі існує образний фразеологізм, який співпадає за всіма ознаками з фразеологічною одиницею оригіналу. Використання такого відповідника дозволяє найповніше відтворити іншомовний фразеологізм, перекладач, у свою чергу, намагається віднайти такий фразеологізм. Проте необхідно враховувати дві обставини, що обмежують можливості застосування першого типу фразеологічних еквівалентів. По-перше, фразеологічних еквівалентів досить невелика кількість. Найчастіше їх можна зустріти у так званих інтернаціональних фразеологізмах, які були запозичені обома мовами з третьої мови, переважно з грецької або латинської мови. Наприклад: *Es führen viele Wege nach Rom* – всі дороги ведуть до Риму, є багато можливостей досягти мети; *Lethe trinken* – канути в Лету; *Achillesferse* – Ахіллесова п'ята; *Damoklesschwert* – Дамоклів меч, *ein lukullisches Mahl* – лукуллівський бенкет. По-друге, при запозиченні обома мовами одного і того ж фразеологізму його значення в одній з мов може змінитися, і в результаті ці фразеологізми можуть бути «хибними друзями перекладача», схожими за формою, але різними за змістом [2, 181]. Наприклад: *die Arche Noah(s)* – *Ноїв ковчег* (символ застарілого).

Безпосередньою причиною існування фразеологічних еквівалентів є

певна універсальність категорій людського мислення, наявність семантичних універсалій і певна спільність людського досвіду. Необхідність фразеологічних еквівалентів впливає з денотативної теорії перекладу, яка посиляється на той безперечний факт, що в процесі спілкування люди обмінюються думками (інформацією) про які-небудь матеріальні чи поза матеріальні явища реальної дійсності, єдиної для всього людства, або, принаймні, для солідного мовного ареалу через спільність навколишнього світу, біологічного середовища, виробничих і життєвих процесів [1, 59]. Наприклад: *bei Adam und Eva anfangen* – (розм.) *починати від Адама та Єви*; *der Pfeil Amors* – *стріли Амура*, (кохання);

Часто носії різних мов подібно осмислюють світ, явища навколишньої дійсності в образному аспекті. «У виражальних засобах мов, у їхніх різноманітних зворотах наявні незлічені випадки абсолютної подібності і ще більш численні випадки менш абсолютної аналогії», – відзначав Ш. Баллі [1, 60].

Література

1. Зорівчак Р. П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак // Львів, «Вища школа», Вид-во при Львівському університеті, 1983. – 160 с.
2. Комисаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комисаров // Курс лекций. – М.: ЭТС. – 2000. – 192 с.
3. Фірсова Ю.А. Фразеологічні одиниці з топонімічним компонентом у німецькій мові: лінгвокультурологічний аспект / Ю.А Фірсова. Автореф. дис. канд. філол. наук 10.02.04 // КНЛУ. – К– 2002 – с. 10

МЕТОНІМІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ІРОНІЧНИХ ЗНАЧЕНЬ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Хома В.П.

магістр

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Ключові слова: метонімія, іронічне значення, англomовний художній дискурс, назва об'єкта / явища

Keywords: metonymy, ironic meaning, English fictional discourse, name of object / phenomenon

Іронія займає провідне місце серед широкої палітри лінгвостилістичних засобів, які використовуються в англomовному художньому дискурсі. Особливістю застосування даного засобу є те, що іронічні значення, зазвичай, передаються за допомогою цілої низки мовних і стилістичних засобів. Це, з одного боку, дає авторам можливість повніше розкрити власні творчі задуми та ідеї, а з іншого боку, створює певні труднощі для дослідників при правильному тлумаченні відповідних проявів іронії у сучасних англomовних творах.

Оскільки суть іронії полягає у невідповідності між поверхневим і протилежним йому основним значенням висловлення, одним із найкращих способів реалізації іронічних задумів автора на лексичному рівні є метонімія, тобто неочікуване заміщення назви одного явища чи предмета назвою іншого на основі їх тісного зв'язку і взаємодії, яке проявляється за допомогою випадкової характерної риси даного об'єкта чи явища. Метонімія дає змогу

виокремити найхарактернішу ознаку і через неї в яскравій, часто несподіваній формі, передати об'єкт зображення [1, 112].

Основною функцією метонімії у художньому творі є створення образів, як правило, конкретних об'єктів чи персонажів. Також вона вказує на ту чи іншу властивість описуваного об'єкта, забезпечуючи економність мовлення. Окрім надання стилістичної інформації, метонімія виконує певну пізнавальну функцію, тобто, вона розширює наше знання про об'єктивний світ. Складність даного стилістичного засобу полягає у тому, що для його розшифрування необхідно бути добре обізнаним із контекстом того чи іншого оповідання.

Так, наприклад, в оповіданні М. Спарк "Miss Pinkerton's Apocalypse", залишаючись у рамках однієї і тієї ж культурної сфери, прослідковується переміщення між взаємопов'язаними поняттями, що відображає, зокрема, заміщення імені королеви Англії вказівкою на предмет побуту даного періоду:

"The reporter settled on the nearest chair, posing his pencil and asking, "Do you mind if I take notes?"

*"Would you mind sitting over here?" said Miss Pinkerton. "I don't use **the Queen Annes** normally. They are very frail pieces."* [4].

Метонімія *"the Queen Annes"* символізує елегантні меблі, виготовлені у період правління королеви Анни Стюарт (1702-1707 рр.), які були дуже дорогими, оскільки декоровані червоним деревом і слоною кісткою. Міс Пінкертон просить кореспондента пересісти на інший стілець, побоюючись, що він може зламати ексклюзивну річ. Іронічний контекст передається за допомогою метонімії, яка використовується для позначення антикварної речі.

Часто метонімія використовується на позначення назв відомих марок, власних назв споруд тощо.

*"Sending off the postal order to her sister each week she had gradually come to picture the habitation at Bethnal Green in an almost monastic tight; it would be bare but well-scrubbed, spotless, and shining with **Brasso** and holy poverty."* [5].

У даному випадку, назва *'Brasso'* є заміною назви емалевого лаку загалом.

*"My saucer was **Royal Worcester**, fake or not I can't say"* [4].

Тут словосполучення *'Royal Worcester'* – відома марка англійського фарфору, який виробляється ще з 1751 року у місті Вустер (центральна Англія).

*"When the Black Madonna was installed in **the Church of the Sacred Heart** the Bishop himself came to cconsecrate it."* [5].

Фраза *'The Church of the Sacred Heart'* у своєму значенні охоплює поширену назву усіх католицьких церков.

У даних оповіданнях М. Спарк метонімія фокусує увагу читача на важливих словах у тексті та призводить до іронічного сприйняття ситуації.

Для створення іронічного контексту метонімія використовується при зазначенні характерної риси особи замість самої особи, наприклад:

*"His long purple train was upheld by the two **curliest** of the choir."* [5].

Слово *'curliest'* вживається замість *'curly boys'* – *"кучеряві хлопці"*.

Також метонімічне перенесення виникає при заміні особи її абстрактним відповідником, наприклад:

*"June emigrated to Australia to forget. Maisie went to the hairdresser **without telling a soul**, and had her hairstyle changed in favour of something different. Bill went to his lawyer **without telling a soul** and had his will changed in favour of his simple cousin Leonard."* [3].

Повтор фрази *"without telling a soul"* у контексті оповідання передає іронічне зображення авторкою таких відносин персонажів, які суперечили нормам моралі.

*"Mr Brown said to his partner, 'He never told me of his chest. If I'd known of it I would have seen him into a warm house and a new suit. I would have seen him with a housekeeper and I would have seen him into **medical hands**.'" [2].*

Метонімія, виражена словосполученням *'medical hands'*, перебуває у тісному зв'язку з поняттям *"doctors"* та передає іронічність ситуації.

*"James is at another job I hope that's the finish of the bother I had my blood pressure there was a **Health visitor** very nice. Also the assistance they sent my Dinner all the time and for the kids at home they call it **meals on Wheels**" [5].*

У зазначених вище прикладах 'a *Health visitor*' означає "працівник місцевих органів охорони здоров'я, який надає допомогу хворому на дому", а 'meals on Wheels' – "доставка обідів хворим додому працівниками благодійних організацій".

Отже, як бачимо з наведених прикладів з коротких оповідань М. Спарк, метонімія виступає одним із найбільш продуктивних способів творення і реалізації іронічних значень в англомовному художньому дискурсі. Багатогранність і різноплановість даного стилістичного засобу дає можливість авторам при-

вертати увагу читача до іронічних ситуацій у процесі створення яскравих картин зовнішності, відносин і побуту головних персонажів у авторському стилі оповіді.

Література:

1. Словник тропів і стилістичних фігур / автор-укладач В. Ф. Святовець. – К.: ВЦ "Академія", 2011. – 176 с.
2. Spark M. A Sad Tale's Best for Winter // All the Stories of Muriel Spark. – New York: New Directions Publishing Corporation, 2000. – PP. 121-126.
3. Spark M. Ladies and Gentlemen // All the Stories of Muriel Spark. – New York: New Directions Publishing Corporation, 2000. – PP. 357-364.
4. Spark M. Miss Pinkerton's Apocalypse // All the Stories of Muriel Spark. – New York: New Directions Publishing Corporation, 2000. – PP. 115-120.
5. Spark M. The Black Madonna // All the Stories of Muriel Spark. – New York: New Directions Publishing Corporation, 2000. – PP. 34-51.

СКЛАДЕНІ НАЙМЕНУВАННЯ ПОБУТОВОЇ ЛЕКСИКИ ПІДГАЄЧНИНИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Новіцька О. І.

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови ДВНЗ
«Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського»

У статті проаналізовано складені найменування побутової лексики, що побутують на території Підгаєччини Тернопільської області.

Ключові слова: складенні найменування, побутова лексика, номінація, лексика, говірка.

У складі функціонує численна група складених найменувань. Складені найменування, як і слова, на відміну від вільних словосполучень, у процесі мовлення не утворюються, а відтворюються. У зв'язку з цим Л. Фроляк зазначає, що парадигматичне значення складених найменувань визначається належністю до певної лексичної парадигми, а лексичне значення – місцем словосполучення-назви. Складені найменування формально організовані за правилами української мови і не суперечать її нормам. Дослідниця переконує, що такі назви можна розкласти на семантично повноцінні компоненти, але смислова єдність їх полягає не у можливості розчленування, а в тому що вони залишаються на рівні лексичних відношень, на рівні лексичної парадигматики, уходять до системи слів, співвіднесених із поняттями певної галузі знання [2, с. 67].

“Називання предмета через його опис, тобто створення складених найменувань, що ґрунтуються на стійкому вживанні поєднань слів, – один із

споконвічних способів номінації, тому виникнення таких найменувань у нашій дні не є за своєю суттю чимось принципово новим” [3, с. 34]. Як справедливо зазначають дослідники, складені найменування у сучасній лексико-семантичній системі відображено живі синтаксичні зв'язки, живі мовні закономірності і “правила інтеграції”. “Суттєвою ознакою складених найменувань є також кількісний показник – частотність, пов'язана із утвердженням тих чи інших аналітичних одиниць (і їх відтворюваність), зумовлена дією позамовного соціального чинника” [1, с. 165].

Складені найменування одягу, взуття, кухонного начиння та їжі підгаєцьких говірок неоднорідні. За кількістю компонентів переважають двослівні найменування, серед яких виділяються поєднання слів різного типу.

Структурний тип “прикметник+іменник (без прийменника або з прийменником)”. Поєднання іменника і залежного від нього прикметника. Залежний прикметник у назвах одягу,

взуття, кухонного начиння та їжі може містити вказівку на: матеріал виготовлення – *сук'н'ен'і шта'ни* 'чоловічі штани із сукна', *ват'ні ш'тани* 'теплі чоловічі штани на ваті', *ше^нрс'ц'ин'і шта'ни* 'чоловічі шерстяні штани', *шал'е'нова сп'ідниц'я* 'святкова жіноча спідниця', *пар'чова хус'тина* 'шовкова хустина із золотою ниткою', *ґатласна хус'тина* 'атласна жіноча хустина, яку пов'язують на голову чи шию', *шал'е'нова хус'тина* 'жіноча хустина, яку пов'язують на голову чи шию'; *кирзов'і чоботи* 'чоботи, виготовлені з кирзи', *р'ізинов'і чоботи* 'чоботи, виготовлені із гуми різного призначення', *бо^нк'сов'і чоботи* 'шкіряне взуття з високими халявами', *бит'і вал'енки*, *бит'і вал'інки*, *бит'і вал'анки* 'зимове взуття з валяної вовни', *сп'іжовий ба^н'ек* 'чавунна каstrуля', *чу^нгун:ий ба^н'ек* 'чавунна каstrуля', *шал'е'нова хус'тина* 'жіноча хустина, яку пов'язують на голову чи шию', *ичау'л'овий борщ* 'борщ, в який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень: щавель, лобода, шпинат'; зовнішній вигляд – *старе ўзу'т':е*, *порване ўзу'т':е*, *р'ване ўзу'т':е*, *з'ношене ўзу'т':е* 'старе, поношене взуття', *м'н'ецкана бара'бол'е*, *м'йецкана бара'бол'е*, *м'н'ета бара'бол'е* 'пюре з картоплі', *за'сипана ка'пуста* 'страва зварена з дрібно порізаної капусти та пшона', *р'ідка ка'пуста* 'страва зварена з дрібно порізаної капусти та сметани', *зап'равлена ка'пуста* 'страва зварена з дрібно порізаної капусти та пшона'; призначення – *сп'ідн'і шта'ни* 'спідні чоловічі штани, які одягають під убрання', *нат'іл'н'і шта'ни* 'спідні чоловічі

штани, які одягають під убрання', *теп-ла сп'ідниц'я* 'картата тепла спідниця домашнього виробництва, якою користувалися переважно в зимовий період, а пізніше – у свято'; час споживання – *ран'ішн'е моло'ко* 'свіжовидоєне молоко', *полу'дин'ішн'е моло'ко* 'свіжовидоєне молоко', *веч'ір'ішн'е моло'ко* 'свіжовидоєне молоко'; смак – *солотке молоко*, *солодке молоко* 'свіжовидоєне молоко', *к'васне моло'ко* 'загускле кисле молоко', *кисле молоко* 'загускле кисле молоко', *квасни'цева йушка* 'рідка страва з сушених фруктів'; вид борошна, рослини – *пше^ннич'ний хл'іб*, *пше'нничний хл'іб* 'хліб випечений із пшеничної муки', *пет'л'ованій хл'іб* 'хліб випечений із пшеничної муки тонкого помолу', *житний хл'іб*, *житн'ій хл'іб* 'хліб випечений з житньої муки' *в'й'с'аній хл'іб* 'хліб випечений з вівсяної муки', *куку'рудз'ена каша* 'густа каша з кукурудзяної муки', *йач'м'ін:а каша* 'ячмінна каша, заправлена олією, цукром або медом', *ичау'л'овий борщ* 'борщ, в який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень: щавель, лобода, шпинат'; колір – *зеленій борщ* 'борщ, в який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень: щавель, лобода, шпинат', *чер'воній борщ* 'рідка страва, що вариться з посічених буряків, капусти з додаванням картоплі та різних приправ', *чорний хл'іб* 'хліб випечений з житньої муки', *сірий хл'іб* 'хліб випечений із пшеничної муки з висівками', *білий хл'іб* 'хліб випечений із пшеничної муки вищого сорту'; стан – *вудже'ниє м'йє'со* 'копчене м'ясо із задньої свинячої чи телячої ноги', *ви-*

шита со^лрочка ‘вишита сорочка, яку одягають на свята’, пар^не моло^ко ‘свіжовидоєне молоко’; узор – корол^л’іу^ска хус^тина ‘тонка шовкова хустка білого кольору на якій зображені квіти і метелики різних кольорів’, ту^рецка хус^тина, л^рецка хус^тина, ду^бова хус^тина ‘жіноча хустина, яку пов’язують на голову чи шию’.

Поодинокими номінаціями репрезентовано також трислівні назви одягу у підгаєцьких говірках, зокрема пар^лчова хустка з ф^рандзл’ами ‘шовкова хустина із золотою ниткою та торочками’.

Структурний тип складених найменувань “іменник+іменник (без прийменника або з прийменником)”. Переважну більшість таких номінацій становлять поєднання іменника в називному відмінку з іншим іменником в орудному відмінку з прийменником, другий виконує означальну функцію щодо опрного, зазвичай вказує на: матеріал – гал’ка з г^афтом ‘підюпочник’, гал’ка з ко^рункою ‘підюпочник’, гал’ка з і^л’аркою ‘підюпочник’, па^лпуч’і з метал’іч^ками ‘літнє взуття’; на рослини – хус^тина з в’і^ночком ‘мала святкова хустина’, хус^тина з ду^ббочком ‘мала святкова хустина’; на овочі – хус^тина з ог’і^рками ‘мала святкова хустина’, хус^тина з ка^пустою ‘мала святкова хустина’; на продукт – ка^пуста з пше^ном ‘страва зварена з дрібно порізаної капусти та пшона’.

Складені назви можуть утворюватися на базі поєднання іменника в називному відмінку з іншим іменником у родовому відмінку з прийменником,

другий виконує означальну функцію щодо нього, вказує на: матеріал виготовлення – ш^ипка з н^утр’іі^л, ш^ипка з л^иса; продукт приготування – бор^ищ з квас’ку ‘борщ, в який замість буряків і капусти кладеться весняна зелень: щавель, лобода, шпинат’.

Окремі з таких номінацій через означальний компонент конкретизують частину тіла: ш^ипка ву^шанка ‘зимовий чоловічий головний убір’.

Інші структурні типи складених двослівних номінацій серед діалектних назв взуття утворюються на базі підрядних словосполучень, у яких головний компонент вступає із залежним словом у зв’язок керування, наприклад: ўзу^л’т’е до х^оду ‘старе, поношене взуття’, ш^та^лни в кл’ош ‘чоловічі штани, від коліна донизу широкі’.

Отже, складені найменування одягу, взуття, їжі та кухонного начиння у підгаєцьких говірках доволі продуктивні, що зумовлено їх прозорою мотивованістю. За структурою вони неоднорідні, переважають двослівні, прикметниково-іменникові, іменниково-іменникові, інші структурні типи засвідчено поодинокими назвами.

Література:

1. Голанова Е. И. Номинация в сфере авторексии / Е. И. Голанова // Способы номинации в современном русском языке. – М.: Наука, 1982. – С. 159-220.
2. Фроляк Л. Д. Складені найменування в ботанічній лексикі / Л. Д. Фроляк // Українська мова і література в школі. – 1988. – № 5. – С. 67-69.
3. Шмелёв Д. Н. Введение / Д. Н. Шмелёв // Способы номинации в современном русском языке. – М.: Наука, 1982. – С. 3-44.

АКТИВІЗАЦІЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ АВТОРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ ВОЄННІЙ ТА ПОВОЄННІЙ ПРОЗІ ХХ СТ.

Шарова Т.М.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Посадна Т.В.

студентка магістратури філологічного факультету
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

У статті розглядається активізація суб'єктивної авторської позиції в українській воєнній та повоєнній прозі ХХ ст. Наголошується на тому, що твори про людське життя на війні не схожі між собою за стилем, масштабністю, конкретним життєвим матеріалом. Акцент зроблено на тому, що українська проза 50-60 - х рр. ХХ ст. йшла шляхом подолання сильних впливів описовості, ілюстративності, схематизму, безконфліктності.

Ключові слова: авторська позиція, воєнна проза, українська література, історична достовірність.

Keywords: author's position, military prose, Ukrainian literature, historical authenticity.

В українській прозі 30-40-х рр. ХХ ст. помітне місце посіла історико-революційна проза, в основу якої покладено події громадянської війни (А. Головка, Г. Косинка, О. Копиленко, І. Микитенко). Письменники намагалися звертатися до фактичної, документальної основи, що було важливою рисою української історико-революційної прози (Ю. Яновський “Вершники”, П. Панч “Олександр Пархоменко”, С. Скляренко “Шлях на Київ”, Ю. Смолич “Вісімнадцятилітні”).

Критика акцентує: “Звернення до неї в ці часи особливо активно стимулювалось прагненням письменників висвітлити джерела духовної могутності радянського народу, підґрунтя масового героїзму в жорстокій битві з фашизмом” [7, с. 161]. Серед значної кількості творів на історико-революційну тему особливе місце належить П. Панчу “Облога ночі” (1935 р.) та А. Шияну “Гроза” (1936 р.). Дуже часто у творах такої тематики можна помітити художні домисли митців слова (А. Головка “Мати”, Кость Гордієнко

“Чужу ниву жала”, В. Зорін “Дніпро розповідає” та ін.).

Майже всі митці перших повоєнних років зображували людину в солдатській шинелі. Більшість творів повоєнних часів змальовували відбудову зруйнованого окупантами. У прозових творах зосереджувалася увага на зображенні і осмисленні не тільки трудової діяльності людей, але й духовного світу, особистих стосунків. Таким чином українська література відтворювала народне життя у всій його складності та повноті: “Повоєнна українська романистика засвідчила безумовні успіхи радянських прозаїків у художньому освоєнні минулого...” [7, с. 176].

Під час воєнних подій інтенсивно розвивався жанр нарисів та оповідання. Мала проза збагачувала літературу невичерпними скарбами історичного значення. У жанрі новели працювали О. Гончар, І. Сенченко, Іван Ле, Ю. Яновський, Л. Смілянський, Ю. Збанацький, П. Загребельний та ін. Головним предметом художнього дослідження малої прози був духовний світ солдата Великої Вітчизняної війни, робітника радянської формації, самовідданого трудівника колгоспних ланів. Твори воєнного часу збагачують духовний світ героїв та його психологію [1].

Дослідники акцентують значну увагу на художньому осмисленні трудового подвигу: “Художнє осмислення трудового подвигу стає в один ряд з поетичним осмисленням подвигу ратного” [7, с. 112]. Велика роль літератури 30-40 - х рр. ХХ ст. полягає у вихованні почуттів патріотизму, належного став-

лення до праці, естетики та нової моралі. Центальною темою цього часу стає тема соціалістичної праці: “Основне місце посідають твори, в яких відображаються робітничий клас, складні процеси, породжені соціалістичними перетвореннями села, ставляться проблеми перевиховання старої і формування нової інтелігенції. Значне місце посідають твори про Жовтневу революцію, громадянську війну, про далеке історичне минуле” [6, с. 35]. Соціалістична дійсність формувала новий тип громадянина, який усвідомлював обов’язки перед Батьківщиною. Тому цілком правильним є виокремлення теми патріотизму, що тісно переплітається з гуманізмом. Він проявлявся у різноманітних взаєминах між радянськими солдатами, у ставленні до визволених людей [2, с. 112].

К. Гордієнко писав у спогадах про воєнні літа: “Закатовані загарбниками чесні письменники, журналісти, вчені, зруйновані школи, університети, бібліотеки – все це свідчило, що фашизм прагнув вибити з рук народу могутню зброю – слово...” [4, с. 63].

У дослідженні Ю. Махненка акцентовано: “Радянська література від свого зародження стверджувала цінність людини. Проте проблема особи в нашому мистецтві не вичерпується лише увагою до людської індивідуальності. Мистецтво соцреалізму стверджує історично складний, але магістральний шлях становлення сучасної особистості – злиття її інтересів з інтересами суспільства, різні шляхи прилучення окремої людини до руху історії” [8, с. 38].

У критичних розвідках XX ст. гостро лунала думка про те, що під виглядом національної самобутності в деяких творах літератури і мистецтва, наукових працях робляться спроби зобразити в ідилічних тонах реакційно-націоналістичні і релігійні пережитки, що суперечать ідеології, соціалістичному способу життя, науковому світогляду [5, с. 159].

Твори, присвячені великій війні, ставлять за комплексом ідей, характеристиками, конфліктами певну цілісність у загальному річизні художнього пафосу. Вагоме поповнення творів на воєнну тематику принесли О. Гончар “Людина із зброю”, Л. Первомайський “Дикий мед” та ін. Нові аспекти подій, нешаблонні людські характери і типи були зображені на сторінках творів В. Козаченка, В. Земляка, Костя Гордієнка, Р. Іваничука, С. Жураховича та ін.

Твори про людське життя на війні не схожі між собою за стилем, масштабністю, конкретним життєвим матеріалом, образною системою (Юрій Смолич і Олесь Гончар, Василь Козаченко і Микола Іщенко, Леонід Первомайський і Василь Бондар). Але поряд із схожістю можна виявити спільну рису, яка червоною стрічкою пролягає крізь усі твори – невід’ємність долі окремої людини від інтересів цілого народу.

Українська проза після війни посилила інтерес до життя і праці робітничого класу (Я. Баш “Гарячі почуття” (1947 р.), Б. Ткач “Плем’я дужих” (1948 р.), О. Гуреєв “Наша молодість” (1949 р.), В. Собко “Біля полум’я” (1952 р.) та ін.). Українська проза 50-

60 - х рр. XX ст. йшла шляхом подолання сильних впливів описовості, ілюстративності, схематизму, безконфліктності. Головним предметом різноманітних літературних дискусій та суперечок виступає ставлення літератури до дійсності, ступінь і характер її близькості до життя й людини, зв’язки письменника з життям, відповідальність перед народом. Розуміючи тематику та проблематику творчості письменників означеного періоду можна сформувані фахові компетентності [13, с. 75].

У творах означеного періоду з’являється справжній, а не витлумачений зміст моральних, громадських та ідейних справ і турбот відносно звичайних людей. Реальний вигляд мають моральні та світоглядні конфлікти, гострим є викриття негативних типів та явищ. Кращі твори української літератури 50-60 - х рр. XX ст. висвітлювали питання особистості, засуджували неповагу та недовіру до людини праці як носія основних духовних цінностей [3, с. 16]. Окремі аспекти творчості письменників даного періоду відтворено у навчально-методичному посібнику [12].

У кращих творах письменників вирують цікаві, іноді драматичні колізії. Митці слова окреслюють оригінальні характери. Але часткові здобутки в цій темі не могли приховати політичної поверховості конкретних спостережень, а разом з тим і браку серйозних узагальнень сюжетної й стилізованої одноманітності [10, с. 56]. Ознайомитись з особливостями означеного періоду можна самостійно, про що детально відтворено в монографічному дослідженні С.В. Шарова [11].

Проблематично, що М. Наєнко визначає домінанту шістдесятництва не як ідеологічну, а як насамперед естетичну: шістдесятники прийшли в літературу на хвилі творів малих жанрових форм, що пройняла всю світову прозу [9, с. 532]. У свою чергу В. Яременко зазначає, що “шістдесятництво – явище не тільки мистецьке, літературне, художньо-естетичне, а й явище ідеологічне та політичне...” [14, с. 20].

Твори митців свідчили про ґрунтовне знання життя письменниками, їх громадянську чесність та уміння проникати зором художника в глибини людської душі. Письменницька заслуга більшості митців була в тому, що вони не минали трагічних слідів у душах простих людей, а намагалися впевнено з натхненням показати одночасно бурхливе творення нової дійсності, яка зцілювала і оновлювала людину. Головні герої творів воєнних часів не втрачають віру в перемогу. Драматизм, трагедійність значної частини картин і постатей високомистецьких творів не глушили загальної оптимістичної тональності.

Література:

1. Апухтина В. Современная советская проза (60-е – начало 70-х годов) / В. Апухтина. – М.: Высшая школа, 1997. – 176 с.
2. Барабаш Ю. О народности / Ю. Барабаш. – М.: Советский писатель, 1970. – 196 с.
3. Белая Г. Художественный мир современной прозы / Г. Белая. – М.: Наука, 1984. – 191 с.
4. Гордієнко К. Безсмертя людяності: зі спогадів воєнних літ / К. Гордієнко // Прапор. – 1985. – № 2. – С. 62 – 77.
5. Гордієнко К. Творчі джерела / К. Гордієнко // Прапор. – 1987. – № 3. – С. 159 – 163.
6. Історія української літератури: [у 8 т.] / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. – К.: Наукова думка, 1970. – Т. 7. – К.: Наукова думка, 1970. – 578 с.
7. Історія української літератури: [у 8 т.] / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. – К.: Наукова думка, 1972. – Т. 8. – К.: Наукова думка, 1970. – 544 с.
8. Махненко Ю. Вірність революції – вірність собі / Ю. Махненко // Прапор. – 1972. – № 3. – С. 34 – 46.
9. Наєнко М. Ситуація в науці про літературу 90-х: здобутки і перспективи / М. Наєнко / (Українське слово: в 4 кн. / М. Наєнко; кн. 4). – К.: Наука, 2001. – С. 521 – 542.
10. Цветова Н. Традиционная проза второй половины XX века: сюжет, герои, поэтика / Н. Цветова. – СПб.: СПбГУ, 2007. – 102 с.
11. Шаров С.В. Дидактичні умови організації диференційованої самостійної навчальної діяльності студентів педагогічного університету. Монографія / С.В. Шаров. – Мелітополь: Люкс, 2011. – 162 с.
12. Шаров С.В. Методологічні аспекти комп'ютерної підтримки самостійної роботи студентів-філологів: навч.-метод. посіб. – [2-ге видання доп. і перероб.] / С.В. Шаров, Т.М. Шарова / [передмова проф. І.Л. Михайлина]. – Харків: Федорко, 2014. – 200 с.
13. Шарова Т. Формування комунікативно-діалогічної компетентності студентів-філологів / Т. Шарова, С. Шаров, О. Бородиніна // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”. – Вип. 29. – Т.1. – 2017. – С. 74–76.
14. Яременко В. Епоха соцреалізму в панорами XX ст. Неоромантики і неореалісти (“шістдесятники”) / В. Яременко // Українська мова та література. – 2001. – число 11 (219). – С. 20.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНИХ РЕМІНІСЦЕНЦІЙ ТА ЦИТУВАНЬ У ЛІТЕРАТУРНО- КРИТИЧНОМУ ТВОРІ

Колкутіна В.В.

Кандидат філологічних наук, доцент

Національний університет «Одеська юридична академія»

Ключевые слова: реминисценция, интертекстуальность, Д.Донцов, есе

Ключові слова: ремінісценція, інтертекстуальність, Д.Донцов, есе

Keywords: reminiscence, intertextuality, D.Dontsov, essay

Ремінісценцію означено як «відчутний у літературному творі відгомін іншого літературного твору, що виявляється у подібності композиції, стилістики, фразеології тощо. Це – авторське нагадування читачеві про більш ранні літературні факти та їх текстові компоненти. За своєю функцією, літературною суттю ремінісценція подібна до стилізації та алюзії, однак, на відміну від них, вона неусвідомлена автором і виникає внаслідок сильного впливу на нього творів інших письменників» [2, 138]. На нашу думку, цікаво й актуально розглянути роль і функцію літературних ремінісценцій та цитувань у літературно-критичному творі. За об'єкт дослідження у нашій статті ми оберемо книгу Д.Донцова «Дві літератури нашої доби», котра складається із низки статей, присвячених духовному вакууму, «декадансу» в українській літературі. Д. Донцов усвідомлював, що художні твори – це те річище, яке спрямовує уяву читача, його інтелектуальні операції, навіює йому певні емоційні стани, естетичне сприймання, задає

структуру критичних міркувань. Він так розбудував свій дискурс, що б у його структурі відбилася певна оцінна стратегія, спрямовуюча сила сюжетно-фабульних конструкцій, риторичних фігур тощо.

Стаття «Поет ідилії і «чорної лжи» (М.Рильський)» має виразне полемічне спрямування, особливо яскраво виражене наприкінці тексту, де Д.Донцов професійно полемізує із своїми сучасниками – критиками, автором статті «Вперед» Майстренком та есеїстом Гришком, що написав передмову до творів Сосюри. Тут відверто та прямо публіцист вказує на помилковість суджень цих літературознавців.

На наш погляд, есеїст часто вдається до інтертекстуальності. В одній текстовій площині спостерігаємо «збіжності діалогічних горизонтальних (суб'єкт-реципієнт) та вертикальних (текст-контекст) векторів» [4, 400]. За Р.Бартом, йдеться про «перспективу цитацій, зіткану зі структур марева», «фрагментів чогось прочитаного, побаченого, здійсненого, пережитого».

Тут Д.Донцов, звинувачуючи М.Рильського та В.Сосюру у тому, що вони прагнули «догодити своєю лірикою» керівництву, компартії, Сталіну цитує Салтикова-Щедріна і цей викінчений дослівний уривок з тексту російського сатирика стає носієм функціонально-стилістичного коду, що ілюструє думку розповідача про послужливість, відмову поетів від власних поглядів і принципів: «Інакше сказати пізнав на власній особі старий, неписаний закон, який – ще з часів царату, наказував кожному підданому імперії – «еже-секундно неукоснительно трепетать», за виразом Салтикова-Щедріна» [1, 114]. Йдеться про запровадження нового способу читання, при якому виникає інший контекст, де закладено багато інформації: про існування старого, здавлен відомого, неписаного закону; про послужливість, підлабузництво кожного «підданого» (а, ймовірно, і поета) в імперії; про те, що цей підданий намагався догодити царським сатрапам тощо. Для дослідника посилання на цитату М.Салтикова-Щедріна – це оприлюднення *авторитетної* думки, яка підтверджує правильність, доцільність, влучність саме його, розповідача, критичної оцінки.

Новий контекст виникає і при уважному дослідженні у цій розвідці сентенції «тупорилі віршомози». Тут через запровадження шевченківської цитати реконструюється нова текстова площина, у якій до постатей «советських одописців» на кшталт М.Рильського «долучаються» і критики (Гришко та Майстренко), в результаті чого

утворюється масштабне спотворене літературознавче видовище, не гідне виховати реципієнта на засадах «героїчного найняття духа».

На нашу думку, наприкінці статті цитування зазнає смислової деформації насамперед у пародіюванні авторського тексту – вірша В.Сосюри «Любіть Україну». Д.Донцов свідомо, спеціально його *неточно* цитує і тут ми помічаємо приховані саркастичні перерегуки: «Люди вашого світу люблять Україну ідилії, насолоди плоттю, розніжену і розміряну Україну «м'яких ніжників» з *«щирим серцем»...*» [1, 123]. Дійсно, у поезії В.Сосюри провідним виступає концепт серця: «Любіть Україну всім *серцем* своїм», «всім *серцем* любіть Україну свою» [5, 663-664] (підкр. нами – В.К.) – тільки ясно, що без прихованого сарказму.

Художній ефект цитати викликається контрастом нового тексту до цитованого, що особливо виразно при образному, концептуальному зміщенні. Цитатне мислення для Д.Донцова стало визначальним, тому що він не обмежується тільки одним посиланням на чужий текст. Крім того, есеїст надмірно не зловживає цитати, натовище, у тексті вони завжди влучні, доречні, означені і свідчать про самостійний виклад його думок. Для нього цитування – це ще і засіб артикуляції думок – тому найчастіше спостерігаються цитати мимовільні, без посилань на назви творів, на авторів, без розділових знаків. Інтертекстуальна стилістика Д.Донцова свідчить про те, що він, використавши думки (цитати)

авторитетних осіб, апіорі солідаризується з ними і залучає до діалогу читача. Маємо специфічний діалог між поважним автором (наприклад, Салтиковим-Шchedріним) та публіцистом, який вилучає із тексту російського сатирика необхідні, вкрай важливі, змістовні, переконливі сентенції. Тут цитування – специфічний об'єднувальний «ланцюг», зчеплювальна ланка між авторитетним джерелом і позицією Д. Донцова, завдання якого – створити для реципієнта ефект переконливості, безпомилковості власного судження, припущення, думки.

Отже, функціональне призначення літературних ремінісценцій та цитувань зайвий раз увиразнює думку про те, що Д. Донцов «не споживацькі» прочитував художній твір, а намагався якнайповніше осмислити його в усіх, навіть найдрібніших деталях: збагнути думку митця, зрозуміти ідею твору, за-

нуритися у таємниці творчості. Відповідно він реконструював авторський задум, інтенцію до власних міркувань та історіософських поглядів, актуальних та плідних на часі, особливо з огляду на «шукування, захист і утвердження власної національної ідентичності та культурно-політичної реалізації національної ідеї» [3, 54].

Список літератури:

1. Донцов Д. Дві літератури нашої доби / Д. Донцов. – Торонто: Гомін України, 1958. – 296 с.
2. Дорофеева Н. І. Словник-довідник з зарубіжної літератури / Н. І. Дорофеева – Х.: Світ дитинства, 2000. – 192 с.
3. Іванишин П. “Естетика Шевченка” як сутність герменевтики Дмитра Донцова / П. Іванишин // Дивослово. – 2008. – № 10. – С.52-56.
4. Ковалів Ю. Абетка дисертанта / Юрій Ковалів. – Київ: Твім інтер, 2009. – 460 с.
5. Українська література: [Хрестоматія 10 клас] – Харків: Ранок, 2000. – 752 с.

ENGLISH PHRASEOLOGY AND IDIOMATICS IN HISTORICAL DEVELOPMENT

Осьмачко С.А.

Teacher Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics,
department Of Pedagogics and Foreign Languages

Keywords: phraseological unit, synonym, lexical resources, language, philology, linguist.

Phraseological units fill lacunas in the lexical system of language, which cannot fully provide the name of the known (new) sides of reality, and in many cases are the only notations for objects, properties, states, situations, etc. it should be borne in mind that “the name itself is not only the process of denoting the denotation, but also the process of cognition.” The formation of phraseological units weakens the contradiction between the needs of thinking and the limited lexical resources of the language. In the same cases, when phraseology has a lexical synonym, they usually differ in stylistic terms. Phraseology is a treasury of language. The history of the people, the uniqueness of its culture and way of life is reflected in this part language. Phraseological units are often of a national character. Along with English purely national phraseology, there are many international phraseological units. The English phraseological foundation is a complex conglomerate of primordial and borrowed phraseological units with a clear predominance of the former ones. In some phraseological units archaic elements are preserved. They are representatives of previous eras.

In phrase formation the human factor plays a huge role, since the overwhelming majority of phraseological units are connected with a human, with various spheres of his activity, the addressee's factor is the most important element of communication. In addition, man seeks to impart human features to the objects of the external world, including inanimate ones. Still Ch. Bally asserted: “The eternal imperfection of the human mind is also manifested in the fact that man always strives to spiritualize everything that surrounds him. He cannot imagine that nature is dead and soulless; his imagination constantly gives life to inanimate objects, but that is not all: a man constantly attributes to all objects of the external world the features and aspirations peculiar to his personality. “V.G. Gak makes a significant correction to the statement of Ch. Bally: “Since the focus of a person is himself, it is a reason of his constant desire to describe the surrounding world according to his image and likeness. Language anthropomorphism is not a remnant of primitive thinking, as some philosophers have argued, but the general law of development of nomination means in lan-

guage.” Linguistic anthropomorphism is usually understood as the endowment with human properties of objects and phenomena of inanimate nature, celestial bodies, animals and mythological beings.

Phraseological units are highly informative units of the language; they cannot be regarded as “decorations” or “excesses”. A similar interpretation of phraseological units is found in some works and at the present time is obsolete. Phraseological units are one of the language universals, since there are no languages without phraseological units. English phraseology is very rich and it has a centuries-old history.

Phraseology is an extremely complex phenomenon, the study of which requires its own research method, as well as the use of data from other sciences – lexicology, grammar, stylistics, phonetics, language history, history, philosophy, logic and geography.

The opinions of linguists on a number of problems of phraseology diverge, and this is quite natural.

The founder of the theory of phraseology is the Swiss linguist of French origin Charles Bally (1865-1947). Bally first systematized the combination of words in his books “Essay stylistics” and “French stylistics.” Bally has included a chapter on phraseology in his books on stylistics. In the first book, he distinguished four groups of word combinations: 1) free word combinations (*les groupements libres*), i.e. combinations, devoid of stability, disintegrating after their formation;

2) the usual combinations (*les groupements usuels*), i.e. word combinations with a relatively loose connection of com-

ponents, allowing some changes, for example, *une grave maladie* – a serious disease (*une dangereuse, serieuse maladie* – a dangerous serious disease);

3) phraseological series (*les series phraseologiques*), i.e. group of words. In which two rank-and-file concepts merge into almost one. The stability of these turns is fixed by primary usage, for example, *remporter une victoire* – to gain victory, (*courir un danger* – to be exposed to danger.) These combinations allow the rearrangement of components;

4) phraseological unities (*les unites phraseologiques*), i.e. combinations in which words have lost their meaning and express a single indivisible concept. Such combinations do not allow the rearrangement of components. Thus, Bally distinguishes combinations of words according to the degree of stability: a combination in which there is freedom of grouping of components, and combinations lacking such freedom. Bally only schematically outlined these groups, but did not give them any detailed description.

Charles Bally introduced the term phraseology as “a section of stylistics studying related phrases,” but the term did not acquire the rights of citizenship in the writings of Western European and American linguists and is used in three other meanings: 1) the choice of words, the form of expression, the wording; 2) language, style, style; 3) expressions, phrases. This is confirmed by the definitions of the word phraseology in English and American dictionaries:

The choice or arrangement of words and phrases in the expression of ideas;

manner or style of expression; the particular form of speech or diction which characterizes a characterization of a writer, literary production, language, etc.

Choice of words; wording (Hornby, A.S., *The Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English*, London, 1974)

Manner of using and arranging words (Longman Modern English Dictionary, London, 1976).

1. Manner or style of verbal expression; characteristic language;

2. Expression, phrases (The Random House Dictionary on the English Language, New York, 1970).

Questions of phraseology in England and the United States are treated mainly in works on semantics and grammar, as well as in the forewords to phraseological dictionaries. There are a number of articles on idiomatic word combinations. Proverbs are studied in numerous works. The special magazine "Proverbium" (1965-1975) was published. The publication of this magazine is explained by the fact that paremiology (the doctrine of proverbs) is traditionally regarded as an integral part of folklore.

The question of phraseology as a linguistic discipline was first raised by the outstanding linguist Professor Y.D. Polivanov. Y.D. Polivanov repeatedly returned to this question and argued that vocabulary studies individual lexical meanings of words, morphology – formal meanings of words, syntax – formal meanings of word combinations. "And now there is a need for a special department that would be measurable with the syntax, but at the

same time I did not mean the general types, but the individual meanings of individual phrases, just as the vocabulary deals with the individual (lexical) meanings of individual words. This department of linguistics, as in the totality of the phenomena studied in it, I give the name of the phraseology (I will point out that another term, idiomatics, is proposed for this value).

Y.D. Polivanov believed that phraseology "will take a stand-alone and stable position (like phonetics, morphology, etc.) in the linguistic literature of the future." The question of phraseology as a linguistic discipline was put by V.V. Vinogradov, V.V. Vinogradov contributed to the emergence of numerous works on the phraseology of different languages. This accumulation of systematized facts is one of the prerequisites for the creation of phraseology as a linguistic discipline.

The equivalence theory of the phraseological unit to the word deserves special consideration. It goes back to the theory of identification of expressive facts developed by Ch. Bally, who pointed out that the most common sign of phraseological turnover, replacing all the others, is the possibility or the impossibility to substitute a simple word for this turnover. Ch. Bally called this word the word-identifier. Bally considered the presence of such a synonym as an internal sign of the integrity of phraseological units.

This view is objectionable. The semantic integrity of phraseology cannot be established in this way, since the word combinations can also have synonyms – words, for example, look fixedly = to

stare; sufferings of mind or body = pain, etc. In addition, many phraseological units do not have identifier words, but can only be identified using variable word combinations, for example, drink like a fish = drink too much; in a small way.

It should also be borne in mind that proverbs and sayings, i.e. phraseological units with a sentence structure, can be identified only with the help of sentences, for example, birds of feather flock together – people who have the same interest, ideas, etc. are attracted to each and stay close together.

The semantic integrity of the phraseological units can be established by comparing its value with the value of its components as individual words, as well as by identifying the features of its use in context. The term “equivalent of the word” was created by L.V. Shcherba. He stressed that such a group of words denotes one concept and is a potential equivalent of a word. Indeed, a close group of words, if it is a word combination, can denote one concept.

The overwhelming majority of phraseological units does not have words – identifiers, i.e. lexical synonyms. There are accurate data only on the percentage of phraseological units and their lexical synonyms in French from 22 851 phraseology only 2867, i.e. 12.5%, have word-identifiers, in English there is a similar phenomenon.

Some adherents of the theory of equivalence consider phraseological units as lexical units that do not need a special, specific, classification-specific classification, and which should be classified in the

same way as words are classified. Thus, all the specifics of phraseological units are nullified. The word, no matter how complicated it is in the semantic structure, does not belong to the field of phraseology, it is the object of lexicography and lexicology. Words and phraseology are brought into speech in ready-made form. This fact is cited as one of the arguments in favor of the theory of equivalence.

Putting into speech in ready-made form is a shaky basis for the equivalence of phraseology to a word, since reproduction in a finished form is a characteristic feature of all units of the language, and it is inappropriate to treat them as equivalent words. It is important only to take into account the characteristic features of reproducibility in the finished form, depending on the structural and semantic features of different units of the language. And in structural and semantic terms, phraseological units are a separately formed unit of language, much more complex than a word, and this affects its actualization in a written or oral context.

Equally shaky is the hypertrophy of the grammatical community of phraseological units and words. Indeed, a completely re-interpreted phraseological unit with the structure of a word combination performs the function of individual members of the sentence, i.e. phrasal subjects, phrasal predicates and phrase additions.

Partially reinterpreted revolutions such as verbal comparisons are syntactically termed. So, for example, in verbal comparisons like a horse – to eat a lot and greedily; fit like a glove – be of the right size, fully fit; smoke like a chimney –

“smoke like a locomotive”, a lot of smoking; swear like a trooper = to swear on what the light stands; swim like a fish. The first component is used in a literal sense, which is amplified by the adverbial part of the turnover. In the sentence he smokes a chimney he – subject, smokes – predicate, like a chimney – the circumstance of the mode of action.

The approach to the phraseological units as to the equivalents of words does not allow the inclusion of whole-predicative phrases in the phraseology. Of course, the meaning of the whole – predicative turnover, which is the main proposal or the main and subordinate clause and less commonly used as a member of the proposal, belongs to a different content plan than the meaning of a word or phrase. Despite this, phrases are the objects of the study of syntax, which in no way deprives it of its scientific character. The subject of syntax as a department of grammar is the study of ways of combining words in phrases and sentences, as well as studying the types of sentences, their structure, functions and conditions of use.

It is equally legitimate to study sentences of all types as objects of phraseology, if these sentences are not variable sentences or individual author turns that are used only as citations and are not units of language.

The subject of the study of syntax is variables, not stable sentences. Studying the semantic and stylistic features of stable sentences is one of the important tasks of phraseology.

The criterion of nominativity and communicativeness should not be used in

determining phraseology because it leads to a paradoxical situation. The fact is that in modern English there is a significant number of verbal phraseological units, which we refer to the class of nominative communicative formations, which are phrases, i.e. units performing a nominative function with verbs in the active voice, and whole-predictive sentences, i.e. units performing a communicative function, with verbs in the passive voice, for example, break the ice – the ice is broken; cross (or pass) the Rubicon – the Rubicon is crossed (or passed), etc. Such formations do not possess the autonomy of proverbs, but they are self-employed no less than proverbs. Thus, if we consider nominateness as one of the criteria of idiomatycity, then such turns with verbs in the real are phraseological units and enter the system of language, and with verbs in the passive voice they are not part of the language system. Such a conclusion, as is quite obvious, is illegal.

When using the nomination criterion mentioned above, among the phraseological units there is also a significant number of all-preventive units of an unconditional type, for example, the fat is in the fire; that cat will t jump-this number will not work; what will Mrs. Grundy say? -What will people say? Being withdrawn from the phraseology, such turns essentially hang in the air and cease to be the object of linguistic research, since it is not known in which section of linguistics they should be studied. It should be noted that the terms “nominative” and “communicative” are not unambiguous and in addition to the values in which they are

used above, they have other meanings. So “nominative” also means “call”, and in this sense any phraseological unit is a nominative unit: “any language unit of any level remains a nominative unit because it records something known by a person in the corresponding object.” the term “communicative” also means “relating to the communication process”. Such a polysemy of terms is undesirable, but, unfortunately, it still exists.

The transfer of proverbs, which are stable units of language with a sentence structure, exclusively in the management of folklore cannot be considered correct. Proverbs should be studied both in folklore and in phraseology, but from different points of view. In phraseology, they are studied as units of phraseological composition of the language, possessing peculiar semantic, stylistic and structural features. Of great importance for the phraseology of modern English is the study of proverbs as a source of phraseological derivation. Folklore is interested in proverbs mainly as a product of folk art, characterizing folk wisdom, folk customs, etc.

A.I. Smirnitsky stressed the possibility of entering sentences into the system of language: “It should be noted that proverbs, sayings, aphorisms and, in general, various sayings reproduced again and again as whole units. They act as units of language precisely in so far as they are reproduced, as a means for (more vivid, imaginative, sharp) expression of thought in the process of communication. Considered in themselves as works (of unknown or famous authors), they, in fact, do not

yet have the character of units of language and belong to folklore and literature, being, of course, at the same time combinations of units of language, specific cases of application and manifestation of such units “.

This is a well-grounded opinion of A.I. Smirnitsky is a convincing refutation of the assertion that proverbs and whole-proverbial sayings do not enter into the system of language. Differences between phraseological units and words are so significant that the hypertrophy of their similar traits, so characteristic of the supporters of the theory of equivalence, makes it difficult to establish phraseology as a linguistic discipline. From all of the above, we can conclude that the theory of the equivalence of phraseology has become obsolete. This does not mean that phraseological units and words have nothing in common. Undoubtedly, they have, but this community should not obscure the specifics of phraseological units. Therefore, it is advisable not to use the word “equivalent” and replace the theory of the equivalence of phraseology with the theory of correlation of certain types of phraseological units and words, at the basis of which there are quite different principles. When considering the correlation of phraseological units with the structure of word combinations and words in a pragmatic sense, a complex approach is necessary, in which the semantic, stylistic, structural, grammatical and accentological features of phraseological units and words are objectively taken into account, as well as their phrase-forming and word-building structures. At the same

time, special attention is paid to words that are the dictionary identifiers of phraseological units. When analyzing the ratio of phraseological units and words in syntagmatics, it is important to take into account the occasional and occasional features of their functioning in context. An integrated approach makes it possible to establish a system of legitimate differences and common features. The semantic structure of phraseology and the semantic structure of a word are by no means exhausted only by their meanings. In addition to meaning, the most important elements of the semantic structure are the construction of the whole education as a whole, its grammatical form and systemic language connections. The mismatching of the semantic structure of phraseological and semantic structure of the word gives grounds to distinguish between phraseological and lexical meanings. Thus, the characteristic feature of most substantive phraseological units in modern English is the expression of concepts that cannot be expressed in separate words; these phraseological units data do not have lexical synonyms. To such phraseological units belong: apple-pie order – exemplary order; Dutch courage – drunk courage; Hobson's choice – no choice; a rough diamond – rough, but a good man; a white elephant – burdensome or ruinous property, burden; a gift from which you do not know how to get rid of; a wolf in sheep's clothing – and many others.

In those cases where the substantive phraseological units has a lexical synonym, it is usually the word of a neutral style, and the phraseological units is emo-

tionally coloured. The following examples illustrate this situation: camel – the ship of the desert; jealousy the green-eyed monster; lion – the king of beasts; money – the sinews of war; rank, title – a handle to one's name; Shakespeare – the Swan of Avon; tea – a cup that cheers but not inebriates, etc.

The above phraseological units are paraphrases. Peripheral (or paraphrase) is a path consisting of replacing the single word denoter with a descriptive designation that emphasizes its sides, qualities that are significant when using this designation in certain contexts. The discrepancy between phraseological and lexical semantic structures can also be seen if we compare the phraseological and lexical synonyms in any lexical phraseological synonymic series. Thus, the phraseological synonyms of the verb to die are phraseological units go to the (great) majority, go the way of all flesh, go up the flume, etc. The verb to die is the dictionary identifier of these phraseological units.

Comparison of the elements of this synonymous series reveals significant systemic differences between the phraseological units and their lexical synonym.

1. The verb to die is polysemantic: 1) die; 2) (col.) To want to death (I am dying to see him); 3) to end, disappear, be forgotten (his fame will never die).

The Hornby dictionary records these three most common meanings of the verb to die. In the "Big Oxford Dictionary" 12 meanings of the verb to die are recorded.

2. Phraseological unit go to the (great) majority – a playful turn with figurative

meaning to go to a better world. Phraseological unit go the way of all flesh – book circulation with figurative value to experience the lot of all earthly. Phraseological unit go up the flume – a common American phrase.

The meaning of the verb to die is not imaginative and stylistic neutral. The meaning of the above phraseological units is the result of a complete or partial reinterpretation, the lexical meaning can be either literal or reinterpreted.

3. Phraseological units are separately formed formations consisting of two or more components, and the verb to die is a whole-formed entity.

4. Phraseological units go to the (great) majority; go the way of all flesh and go up the flume cannot be combined with prepositions such as away, down, off, out. The verb to die is combined with it: die away – to die (about sound); quiet down (about the wind); die down; die (about sound); to wither (about excitement)); die off – die, die one by one; die out; extinguish.

In general, the compatibility of the verb to die is much broader than that of its phraseological synonyms, which is explained by a much broader meaning of the verb. Examples are the phrases die a natural death; lie a violent death; die a hero's death and many other idioms with the so-called "cognate object".

5. Phraseological units which are synonyms for the verb to die, unlike this verb, do not take the form of a long form of present and past time (compare he is dying, he was dying). This is explained by the fact that the verb to die denotes both the action from the point of view relations

to its internal limit, and without restrictions in its flow; it can mean both an instantaneous and a prolonged action.

Phraseological synonyms mean only instantaneous action and cannot denote a long-term action, i.e. are limiting in their meaning.

6. Phraseological synonyms of the verb to die can neither enter into the composition of phraseological units, nor in the composition of complex words.

The verb to die occurs as a component of a series of phraseological units: die a dog's death – to die like a dog; die in the last ditch – to stand to death; never say die – one should never despair, etc.

7. The verb to die is also included in complex words, for example: die – hard – conservative (formed by conversion from the phrase – slowly die, be tenacious).

8. Phraseological units, being separately formed entities, allow individual stylistic updates: The spare furniture has gone of the all superfluities (A. Huxley). This phraseological unit is used occasionally in relation to furniture, and the last component of phraseology – the word flesh – is replaced by the word superfluities. The verb to die cannot be applied to furniture and does not allow for any structural innovation.

9. The phraseological unit go to the (great) majority breaks up into two quantitative variants: go over to the great majority and go over to the great majority. The verb to die has no option.

10. The verb has a word-building nest: dying; the dying – the dying; dyingly. Phraseological units which are synonyms for the verb to die are not substantivized

and do not have a word-forming paradigm.

Naturally, the consideration of only one phraseological synonymic series cannot reveal all the features of the semantic structure of phraseological units and the semantic structure of the word. But even a brief examination of the three phraseological units and their lexical synonym as in a paradigmatic plan, i.e. irrespective of their functioning, and in terms of syntagmatic, i.e. when comparing the functioning of these units, shows that the semantic structure of the FE and the semantic structure of the synonymic word do not coincide with the basic quantitative and qualitative indicators.

N.N. Amosova, who for the first time questioned the equivalence theory of the phraseological unit to the word, rightly notes the relativity of the equivalence of the phraseological units to the word and the different degrees of even this relative equivalence, depending on the type of phraseological units. Equally true is the assertion of N. N. Amosova that, because of the relative nature of the equivalence of the phraseological units, the word should not be included in the general definition of the phraseological units as one of its reference points. The theory of the correlation of phraseological units with words is part of phraseology as a linguistic discipline.

The Phraseological Foundation of English is very large. Nevertheless, on the example of the phraseology examined, one can clearly imagine how diverse in terms of its semantics and expressiveness are the phraseological units of modern

English. Thanks to the literary works of writers and poets, both the Great Britain and the various countries of the world, English now has a huge number of phraseological units. But, we should not forget that in the history and culture of various countries in the world, a huge number of phraseological units also came to English. Only phraseological units borrowed from the literature of countries, one way or another, geographically close to Great Britain, became widespread. It should be noted that the number of borrowings from the bible is particularly high in the English language, this may be indicative of the religiosity of the English.

After all, phraseology is the treasury of language, and the phraseology in the language is wealth. Phraseology does not only reflect the culture and everyday life of a particular language, but also helps make speech more expressive and emotional.

Phraseology is an extremely complex phenomenon, the study of which requires its own research method, as well as the use of data from other sciences – lexicology, grammar, stylistics, phonetics, language history, history, philosophy, logic and geography.

Література

1. Амосова Н.Н. Основы английской фразеологии. – Л.: Наука, 1989, 97 с.
2. Аничков И.Е. Труды по языкознанию. – СПб: Наука, 1997, 209 с.
3. Виноградов В.В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке. – М.: Наука, 1986, 179 с.
4. Захарова М.А. Стратегия речевого использования образных фразеологизмов английского языка. – М.: Инфра-М, 1999, 151 с.

5. Кунин А.В. Фразеология современного английского языка. – М.: Международные отношения, 1996, 183 с.
6. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. 3-е изд., стереотип. – М.: Русский язык, 2001, 264 с.
7. Литвинов П.П. Англо-русский фразеологический словарь с тематической классификацией. – М.: Яхонт, 2000, 302 с.
8. Литвинов П.П. Фразеология. – М.: Примстрой –М, 2001, 182 с.
9. Савицкий В.М. Английская фразеология: Проблемы моделирования. – Самара, 1993, 219 с.
10. Уорелл А.Дж. Английские идиоматические выражения. – М.: Художественная литература, 1999, 117 с.
11. Weinreich, U. Problems in the Analysis of Idioms: Substance and Structure of Language. – University of California Press, Berkley and Los Angeles, 1984, 208 с.

ЖАНРОВА МОДИФІКАЦІЯ МАЛОЇ ПРОЗИ М.ХВИЛЬОВОГО І Б.ПІЛЬНЯКА

Вечірко О. Л.

кандидат філологічних наук, доцент

Центральноукраїнський державний педагогічний університет

У статті аналізуються оповідання М.Хвильового і Б.Пільняка, визначаються жанрові модифікації малої прози українського та російського письменників, встановлюються типологічні збіги та відмінності.

Ключові слова: жанрові модифікації, оповідання, новела, поетика, типологічні особливості.

У сучасному літературознавстві не існує однозначних уявлень про оповідання як жанр, про принципи і закони його побудови. Однак у процесі аналізу його розвитку накопичувався цілий ряд спостережень і думок з теорії новелістики, зокрема, роботи Білецького Ф. [1], Наєнка М. [3], Огнєва О. [4], Фашенка В. [8], Юриняка А. [9].

Є багато причин, через які оповідання зазнає тих чи інших змін у своїй долі. Однак категоричність думок про те, що жанр цей у ХХІ сторіччі вмирає, здається безпідставною, оскільки оповідання – це особлива форма, яка має свій родовід і свої традиції. Оповідання – «невеликий прозовий твір, сюжет якого заснований на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного (іноді кількох) персонажа. Невеликі розміри О. вимагають нерозгалуженого, як правило, однолінійного, чіткого за побудовою сюжету... Описів мало, вони стислі, лаконічні... О. дуже близьке

до новели. Іноді новелу вважають різновидом О. Відрізняється О. від новели більш виразною композицією, наявністю описів, роздумів, відступів. Конфлікт в О., якщо є, то не такий гострий, як у новелі. Розповідь в О. часто ведеться від особи оповідача. Генеза О. – в сагах, картинах, оповідних творах античної історіографії, хроніках, легендах» [2, 509]. Визначення основних тенденцій російської та української новелістики іде в двох напрямках: проблемно-тематичному і жанрово-структурному. В загальних оцінках можна виявити декілька моментів. Визначаючи тематичну спрямованість оповідання, багато дослідників зауважують одну характерну особливість: «оповідання нерідко виступає у ролі першовідкривача, розвідника нових тем, проблем і образів. На певних етапах оповідання збирає несталий розрізнений життєвий матеріал...»[7,6]. Ця думка простежується і в роботі А.В. Огнєва, який визначає оповідання як "початківця,

розвідника в художній розробці життєвого матеріалу"[4,10]. Саме цей "життєвий матеріал" значно зумовив і коло проблем малої прози. Відносно оповідання з дійсністю мають складний характер, однак, безперечним є те, що активізація цього жанру пов'язана з поворотними момен-тами в нашій історії.

Багато дослідників, які відзначають художню позитивність цього жанру, свідчать про те, що "він володіє великою художньою ємністю, особливо ді-йовим лаконізмом, який досягається суворим відбором мінімальної кіль-кості персонажів і сцен" [4,12]. Кон-центрованість усіх засобів виразності дає можливість одразу відчутти худож-ню атмосферу цього жанру.

Досліджуючи численні теорії і дефі-ніції, В.Фащенко прийшов до висно-вку: "Новела – короткий епічний твір, в якому здійснюється композиційно стисле відкриття цілого світу в "зосе-реджуючій миті" життя, тобто в невеличкому колі зв'язків, які в певному вузлі утворюють один, на відміну від роману чи повісті, епіцентр настрою і думки, важливої і значної для досягнен-ня протиріч дійсності... Таке визна-чення в основних моментах охоплює також і оповідання... В оповіданні лише ширший крайобраз, більше сю-жетних частин, вищий, ніж у новелі, ступінь деталізації обставин та персонажів"[9, 21]. Погодимось з цим визначенням, яке не принижує пози-тивної якості жанру

Своєрідна проза М.Хвильового і Б.Пільняка з точки зору жанрової

диференціації. Ми знаходимо в їх творчості і динамічну, з гостро за-крученим сюжетом новелу, і ліричне безфабульне оповідання, і багато-значну притчу, і дотепний анекдот. І кожен із цих жанрових різновидів має своє обличчя.

Перший збірник М.Хвильового названо "Сині етюди". Ця форма но-велістики мала ряд особливостей. Наприклад, в етюді "Синій листопад" автор максимально відходить від оповіді, довіряючи її героям, яких об'єднує ненависть до "всефедера-тивного міщанства". Новеліст деяки-ми штрихами окреслює співрозмов-ників, даючи можливість кожному з них висловитися, в наслідок чого створюється своєрідний і дещо хао-тичний нарис настроїв. В оповіданні-етюді М.Хвильовий не робить жод-них широких узагальнень. Цей жанр дозволяє осягати моментальні част-ковості, деталі, через які створюють-ся правдиві уявлення про мінливість життя в цілому.

Зовсім інші в прозі М.Хвильового сатиричні і житійні оповідання. Ав-тор стає на шлях різкої і гострої іронії в оцінці різних явищ нової дійсності. Так, в основі оповідання "Свиня" – реалістичний анекдот, де автор, опи-суючи тваринний побут «нових» лю-дей, завершує оповідь дотепною кін-цівкою: «А про свиню я так нічого й не сказав. І не скажу, свиня для того: «підложити свиню», не сказати про свиню – це прийом»[10, 264]. Своєрід-ний життєпис представлений в опо-віданні «Із Варіної біографії», де пись-

менник у хронологічній послідовності відтворює (з точною вказівкою дат) історію життя своєї героїні, дає подробиці її походження. Поширена біографія в основі цього твору дає нам право визначити його як реалістичне, з елементами фантастики житійне оповідання.

Своєрідний з точки зору жанру твір М.Хвильового «Я(романтика)». Ми визначаємо його як імпресіоністичну новелу, оскільки в основі його покладено надзвичайно інтригуючий конфлікт, мінливі фрагментарні ситуації. Оригінальна художність відтворена М.Хвильовим у циклі «Арабески», де немає єдиного динамічного дійства, драматичних подій, які б круто змінили життя головного героя. Оповідання не має традиційної фабули, але загальний епіцентр в ньому є – це сам Хвильовий з його міркуваннями про муку, радість творчості. Письменник бачить себе планетою Сатурн, яку ледве видно у хаосі планетарного руху. Він, звертаючись до Марії, розповідає про любов, щастя, всесвіт, творчість, він весь у ньому: «тут увесь я: із своєю мукою, із своїм знаю, із своїми трьома кільцями: віра, надія, любов» [10, 318].

Він звертається до Музи з благанням зробити його генієм, “щоб розказати, як ішла, як прийшла, як гриміла молода епоха” [10, 311]. Він – художник слова – говорить про нові принципи художнього зображення людини і світу, нове світовідчуття, яке сам Хвильовий називає «романтикою вітаїзму». Цілком зрозуміло, що сю-

жет цього твору будується за принципами імпресіонізму, цей фактор і визначає своєрідну жанрову природу циклу «Арабески».

Твори Пільняка з точки зору жанрової класифікації також мають ряд особливостей. Багато своїх оповідань автор завершує, як притчу, повчання. Саме такий прийом ми знаходимо в оповіданні «Человеческий ветер»: «Впрочем: человеческий суд не должен, не может быть столь строгим, как суд человека над самим собой» [6, 419]. Заради повчання написано оповідання «Верность»: дитина, яку народили «в заповдні, но рождённая в любви, любимая каждым мускулом и каждой кровинкой отца и матери, как солнце в молодости, – сын, кусок их самих, их повторение, – новый человек! – ибо мир есть верность» [6, 530].

Оповідання Б.Пільняка представлені різноманітними жанровими різновидами. Родинну хроніку покладено в основу оповідання «Старый дом», книга «Россия в полёте» – це «зібрання авіанарисів» [5, 31]. Своєрідний життєпис представлено в оповіданні «Как создаются рассказы», присвяченого, як і «Арабески» М.Хвильового, проблемі творчості, вірніше, кохання і творчості. Однак сюжет Пільняка розгортається як система подій, позначених драматизмом і напругою, йому не властиві авторські медитації про письменницьку працю, лише в кінці оповідання митець сам визначає жанровий різновид твору і закінчує його як притчу:

«Вот и всё.

Она – изжила свою автобіографію; біографію її написав я, – о том, что пройти через смерть – гораздо труднее, чем убить человека.

Он – написал прекрасный роман.

Судить людей – не мне, но мой удел – размышлять: о том, в частности, как создаются рассказы.

Лиса – бог хитрости и предательства; если дух лисы вселится в человека, род этого человека – проклят. Лиса – писательский бог!»[6, 454].

Таким чином, аналізуючи оповідання М.Хвильового і Б.Піляняка, ми визначили ряд особливостей, які дозволяють говорити про спільність і відмінність жанрової системи. Ми не шукали прямих паралелей Піляняк – Хвильовий, однак при всій індивідуальності їх творчої манери, ми знаходимо спільні моменти, які обумовлені особливостями часу, коли жили і творили письменники, їх своєрідними стилем, зокрема імпресіонізмом.

Література:

1. Білецький Ф.М. Оповідання. Новела. Нарис / Ф.М.Білецький. – К.: Дніпро, 1966. – 88с.
2. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ. «Академія», 1997. – 752 с.
3. Наєнко М. Жовтневі крила новелістики / М.Наєнко. – К.: Вища школа, 1980.-167 с.
4. Огнев А. Русский советский рассказ / А.Огнев. – М.: Просвещение, 1978.-208 с.
5. Палий А.Б.Пильняк Россия в полёте // Книгоноша. – 1926. – №12. – С.31
6. Піляняк Б. Повести и рассказы. – М.: Современник, 1991. – 686 с.
7. Русский советский рассказ. Очерки истории жанра / под ред. В. А. Ковалева. – Л.: Наука, 1970. – 734 с.
8. Фащенко В. Из студий про новелу / В. Фащенко. – К.: Радянський письменник, 1971.-215 с.
9. Фащенко В. Новела і новелісти. – К.,1968. – С.21
10. Хвильовий М. Твори: В 2 т./ Микола Хвильовий. – К.: Дніпро,1990.– Т.1.: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 650 с.
11. Юриняк А. Літературні жанри малої форми / А. Юриняк. – К.: Смолоскип, 1966. – 131 с.

ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПОЛІФОНІЗМ НОВЕЛІСТИКИ ГАЛИНИ ТАРАСЮК

Копейцева Л.П.

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української і зарубіжної літератури
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Маковська А.О.

студентка магістратури
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

У статті акцентується увага на репрезентації поліфонічного коду проблематики малих жанрів Г. Тарасюк. Наголошується, що у художньому дискурсі письменниці моделюються наскрізні теми та негативні явища сьогодення.

Ключові слова: дискурс, новела, мала проза, проблемно-тематичний аспект, часопросторовий код, поліфонія.

Key words: discourse, novels, small prose, problem-thematic aspect, hour-long code, half-philosophy.

Постановка проблеми. Галина Тарасюк належить до когорти письменників малих прозових жанрів ХХ-ХХІ ст., які демонструють процеси оновлення жанрового канону. Її прозовому дискурсу, на думку літературознавців, вітчизняних критиків, читачів притаманні різноспрямовані ідейно-естетичні вектори: психологічний, лірико-філософський, іронічний й епатажний [1], що є свідченням складних процесів світоглядного й художнього пошуку авторки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість літераторки стала об'єктом дослідження літературознавчих розвідок. Деякі аспекти

художньої природи прози Г. Тарасюк розкриті у передмовах і післямовах до її збірок, оглядових статтях та рецензіях, зокрема О. Бороня, Є. Кононенко, І. Лобовик, Г. Паламарчук, Л. Пастушенко, М. Якубовської, І. Яремчук. Літературні критики, читачі її ранні твори, зокрема новелістику, вважають «новою хвилею української сучасної прози» [2].

Проте поліфонічний код проблематики малих жанрів письменниці ще не був об'єктом ґрунтовного наукового вивчення. Відповідно, в аналітичному просторі сучасного літературознавства назріла потреба осмислення художньої поліфонії сучасної малої прози, репрезентованої у творчості Г. Тарасюк,

що й визначає актуальність нашого дослідження.

Виклад матеріалу. Своє кредо, на нашу думку, Галина Тарасюк закодувала у рядках своєї поезії, осмислюючи жіночий обов'язок перед життям: *«Та треба жити. / І треба устоперше перейти / звуглілий сад і попелу порошу. / Війну і смерть. Щоб чесно донести в прийдешній день / свою нелегку ношу. Щоб народить і виростить дітей, / лад навести у світі, як у хаті, / всю землю пригорнути до грудей...»* [3].

У центрі художньої картини світу закодовано глибокий художній зріз сучасного життя, письменниця акцентує увагу на моделюванні картин суспільних суперечностей, реалістичному розкритті гострих проблем сьогодення. Завдяки тонкому відчуттю темпоритму сучасної доби, її суспільних, економічних, політичних, культурних тенденцій, Г. Тарасюк у своїх творах досягає глибини в осмисленні місця людини у контексті обставин, у розкритті складного духовного світу сучасної людини, тих чинників, які впливають на її світогляд.

Тематичний спектр малої прози Г. Тарасюк багатопроблемний: філософські модули про сутність буття і призначення людини на землі, осмислення історичного минулого, екологічні проблеми тощо.

Правдиво розкриваючи негативні явища сьогодення, Г. Тарасюк актуалізує своєю творчістю проблему збереження моральних цінностей. У соціально-психологічній новелі «Вгору

стежкою, що веде вниз» (інша назва – «І Бог покинув його...») авторка простежує характер героя, який розкривається у контексті життєвого апокаліпсису. Моделювання колізії відбувається таким чином, що у свідомості персонажа трагічна ситуація сприймається як кара Божа (за відмову від батька – учасника ОУН – УПА – в дитинстві, зрілому віці). Авторка віртуозно змальовує психологію пристосування. Зі зміною влади герой відвідує могилу батька, впорядковує її, але не тому, що розкаюється у своїх вчинках, а тому, що треба було пристосовуватися до нових умов і, як наслідок, *«він, син славного вояка ОУН – УПА, репресованого, гнаного більшовиками, вже сидів у президіях демократичних зібрань, як це недавно на компартійних пленумах»* [3, с. 165]. Відтворюючи запізніле прозріння героя, Г. Тарасюк акцентує увагу на проблемі збереження духовних цінностей, наголошує на важливості морально-етичних основ людського буття. Завдяки використанню таких форм внутрішнього мовлення, як діалогізований монолог (з лікарем, зі своєю совістю): *зібгавишись розчавленим черв'ячком, душа його волала: він, він усьому виною! (він – малий Бодьо – міністр – наші заув.). Він... він вчинив страшене святотатство – обірвав тоненьку ниточку існування свого роду. Тепер він намагався зрозуміти, чому, чому так і не привіз до матері, на рідні горби свою внучку? Як і сина* [3, с.68]; монолог-спогад та монолог-роздум, письменниця психологічно вмоти-

вовано передає драматизм внутрішнього конфлікту: *умирала за щільно причиненими дверима реанімаційної його душа, його радість і надія, сенс усього його існування.* [3, с.78] Головна колізія у новелі – добро і зло, пізнання в людині національного й знекоріненого, відновлення історичної й етногенетичної пам'яті.

Важливу роль у поглибленні психологічної характеристики зображуваного та в розкритті змістового плану відіграє назва твору: на рівні підтексту відчутним є асоціативний зв'язок між «стежкою, що веде вниз» та життям героя. Перша назва є метафорично оксюморонною. Письменниця залишає читачеві простір для смислової співтворчості, самостійного пошуку сенсів, що й зумовлює високохудожню сугестивність.

Авторка конструє у своїй малій прозі ціннісно-смысловий універсум сучасності. Так до книги письменниці, «віртуозного майстра лаконічної прози» [1] Г. Тарасюк «Ковчег для метеликів» ввійшли новели, написані за роки Незалежності. У цих маленьких «шедеврах, як у гранях алмазу, відсвічує життя українського суспільства на межі тисячоліть, на «тектонічному розломі» епох, увсїй його драматичності і оптимістичному передчутті щасливих перемін [5].

У недитячій казочці, як сама письменниця визначила жанр твору, сповнених трагізму та драматизму, письменниця порушує морально-етичні проблеми: любов, ненависть, милосердя, співпереживання, відпо-

відальність. Майстер слова демонструє незвичний ракурс бачення, відкриває завісу над тим, що таїться в глибинах явища. Митець майстерно створює особливу часопросторову модель, у якій зміщені межі між **дійсним і фантастичним**: *Піди подивись у дитячі будинки – скільки там калічок. Від яких батьки відмовились! І я їх розумію! Бо це... жахливо з таким горем жити! ... Це не життя – це пекло!* [4, с.88]; *Спочатку він (наші зауваження: Метелик) жив у шовковій хатинці-коконі, що погойдувалась на срібних павутинках у затишному дуплі летючого дерева, і був крихітною рожевою лялечкою, такою крихітною, наче його й не було. І взагалі нічого не було, окрім щастя, що він є* [4, с.21,] **земним та потойбічним**: – *Асфіксія! Удушія! В реанімацію! І маму! Й дитину! – закричали у відчаї і в різнобій людські голоси. Наляканий переполохом, Метелик нічого не зрозумів, та все ж озирнувся, глянув униз, на землю, і зовсім розгубився* [4, с. 33]; *Що це інтернат? – спитав Метелик в Ангеліка, котрий кружеляв довкола нього, вимахуючи що ангельського духу крильми, аби хоч якось уберегти від мами-бабиного каменепад.* – *А то такий ...ковчег... великий корабель... де живуть метелики... ну, перед тим... як відлетіти у рай* [4, с. 36] **тимчасовим і вічним**: *І тільки любов їх може вилікувати від того, що ми називаємо недугою, синдромом... Не важно... Зрозуміли? Що тільки ваша любов може адаптувати вашу дитину до нашого суспільства...* [4, с. 89].

На думку Л. Пастушенка, проза Г. Тарасюк демонструє «трепанцію сучасності» [2]. І з цим важко не погодитися, адже дійсно письменниця ставить акцент на «жаховитому образі хворого суспільства, яке зусібіч терпить тяжку кризу, потрапивши у нещадно злостивий і невпинний вир розгубленості й сум'яття» [1]. У новелах «Бермудський трикутник», «Смерть Марата», «Політ із Серафимою» Г. Тарасюк, відтворюючи специфіку взаємовідносин особистості й суспільства, зосереджується на проблемі «miteць і суспільство». Герой твору «Бермудський трикутник» – колись відомий і поважний, а тепер забутий письменник. Відтворюючи діалектику внутрішнього світу забутого митця, Г. Тарасюк моделює типову для пострадянської доби ситуацію, коли окремі письменники не можуть адаптуватися до сучасних соціокультурних умов, реалізуватися у контексті сучасного літературного процесу.

Емоційно наснаженою називає малу прозу письменниці М. Якубовська, говорячи, що «її герої – жертвні, одержимі любов'ю і добротою» [5].

Про екзистенційний вектор творчості Г. Тарасюк говорить і Г. Насмінчук, вказуючи на зорієнтованість художньої свідомості письменниці на «осмислення фундаментальних проблем внутрішнього і зовнішнього буття нації» [1]. І дійсно, письменниця не стояла осторонь сторінки сучасної історії України – народних мітингів, повстань. У таких

творах, як «Пирог для повстанців» та «Москалі ідуть!» Г. Тарасюк художньо відтворює проблеми, пов'язані з політичними реаліями сьогодення. Сюжетною основою у новелі «Пирог для повстанців» є події Помаранчевої революції 2004 року.

Мисткиня крізь призму сприйняття головної героїні – Зіни Микитівни, намагається розкрити причини, які спонукали людей повстати – сподівання на кращі зміни, віра у перемогу правди. Як і в ранніх своїх творах авторка не оминає увагою явища політичного пристосування, яке мало місце як тоді, так і нині.: *«Даремно вона рвалася і кричала: – Це ж бандит і злодій! І перелицьований брехун! Він же ж голоси підтасовував! У той час, коли перелицьований мер в оточенні своїх перефарбованих поплічників пробирався Хрещатиком до свого мерседесу, Зіна Микитівна, обливаючись слюзами, визбирувала із снігової каші свою випічку»* [4, с. 282].

Висновки. Об'єктивно поєднуючи конкретику та символіку, моделюючи образи героїв, відтворюючи драматизм внутрішнього світу сучасника, Г. Тарасюк у різних ракурсах художньо досліджує злободенні теми і негативні явища сьогодення. Цим зумовлений проблемно-тематичний поліфонізм її новелістики.

Література:

1. Насмінчук Г. Екзистенційний вимір роману Галини Тарасюк «Між пеклом і раєм» / Г. Насмінчук // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного

- університету імені Івана Огієнка: філологічні науки. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – Випуск 23. – С. 158-162.
2. Пастушенко Л. Трепанція сучасності, або критичний модернізм Галини Тарасюк / Л. Пастушенко // Дзвін. – 2005. – № 7. – С. 144-148.
3. Тарасюк Г. Новели: [проза] / Г. Тарасюк. – Бровари: [Вид-во ПП МН ТРК] «Відродження», 2006. – 416 с.
4. Тарасюк Г. Дама останнього лицаря: новели, оповідання / Г. Тарасюк. – Чернівці: Місто, 2004. – 344 с.
5. Якубовська М. У дзеркалі слова: есеї про сучасну українську літературу / М. Якубовська ; [вступ. слово В. Лизанчука]. – Львів: Каменяр, 2005. – 751 с.

К ВОПРОСУ О СУЩНОСТИ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКОГО ЗНАЧЕНИЯ В ЛИНГВИСТИКЕ

Церцвадзе М.Г.

ассоциированный профессор доктор филологии, Кутаисский государственный университет имени А. Церетели

Аннотация. В статье рассматривается проблема определения понятия фразеологического значения в языкознании.

Annotation. The article deals with the problem of definition of phraseological meanings in linguistics.

Ключевые слова: фразеологизмы, фразеологическое значение, специфика, художественный образ, сущность, лексическое значение, целостность, коннотация.

Key words: phraseological units, frazeologicheskies value, specificity, imagery, essence, lexical meaning, consistency, connotation.

В настоящее время фразеология является одной из наиболее активно развивающихся областей лингвистической науки. Несмотря на значительное число публикаций, интерес лингвистов к этой области языка не ослабевает. Дискуссионными по-прежнему остаются ряд вопросов, среди которых определение объекта фразеологии, критериев выделения фразеологизмов, фразеологическая вариативность, а также вопрос о сущности фразеологического значения и т.д.

Цель данной статьи – описать особенности фразеологического значения как лингвистической категории.

Проблема фразеологического значения – одна из самых актуальных проблем, как во фразеологии, так и в общей лингвистике. Возросший в последние годы интерес учёных к данной проблеме объясняется тем, что уникальность фразеологического уровня

языка обусловлена именно его семантической особенностью.

Термин “фразеологическое значение” был предложен в 1964 году А.В. Куниным и В.Л. Архангельским независимо друг от друга. Вопрос о природе фразеологического значения решается в лингвистике через сопоставление его с лексическим. С этой позиции фразеологическое значение рассматривается большинством учёных [Кунин, 1970; Жуков, 1978; Райхштейн, 1980; Глухов, 1989; Телия, 1996; Солодуб, 1997].

Понимание сущности фразеологического значения в лингвистике можно свести к двум подходам.

Суть первого подхода состоит в том, что лингвисты не видят значительного отличия между лексическим и фразеологическим значением. Факты синонимии фразеологизма и слова указывают на то, что в природе значе-

ния этих единиц много общего и что они – лексически близкие единицы, хотя и не дублируют одна другую [Бурмистрович, 1974, с. 118].

Второй подход в толковании фразеологического значения состоит в выделении его в особую категорию, отличную от значения лексического. Фразеологическое значение – это своеобразный способ и особое качество отражения мира нашим сознанием, это такая языковая семантическая категория, которая регулярнее, чем лексическое значение, используется для образной характеристики и усиленной субъективной оценки лиц и фактов, для передачи экспрессии и эмоционального состояния говорящего [4, 35].

Второй подход, с нашей точки зрения, представляется более аргументированным и научно перспективным. Сравнительно-сопоставительное изучение лексического и фразеологического значений позволит описать своеобразие семантической природы фразеологизма.

Значение фразеологизма имеет более сложную и разностороннюю организацию, чем значение слова.

Основным свойством фразеологического значения является семантическая целостность. Фразеологизм представляет собой целостную структуру, компоненты которой объединяются не механически, а таким образом, что между ними можно обнаружить внутренние отношения. Как справедливо заметил В.П. Жуков, фразеологизм начинается там, где заканчивается се-

мантическая реализация его компонентов [5, 6].

По мнению А.В. Кунина, специфика фразеологического значения объясняется основным противоречием, свойственным фразеологизмам – противоречием между целостностью значения и раздельнооформленностью этих единиц [6, 307], связанных с наличием у фразеологических единиц различных видов асимметрии, что несвойственно словам; со сложностью их структуры.

С целостностью значения связывают другой отличительный признак значения фразеологизмов, а именно целостность номинации [2, 169]. Целостность существования в языке фразеологических оборотов часто объясняют их образностью, образной мотивированностью. Основная роль идиом состоит в образном и экспрессивном выражении понятий, для которых в языке уже существуют нейтральные средства реализации.

Следующей особенностью фразеологических единиц является немоделируемость их семантики [8, 53]. В отличие от слов и словосочетаний, фразеологические единицы не поддаются моделированию по заданной структурно-семантической модели. Невозможность построения фразеологизмов по заданным образцам ведёт к непрогнозируемости их семантики. Это особенно свойственно фразеологизмам, семантическое преобразование которых вызвано переосмыслением их компонентов. В этом случае семантический результат является произвольным, его нельзя предугадать.

В качестве специфической особенности фразеологического значения, существенно отличающим его от словесного значения, В.Н. Телия называет свойство диффузности [11, 86]. Именно диффузность значения отличает фразеологические обороты от слов, в которых класс обозначаемых всегда фокусируется более четко: *внушать* или *подзуживать* и *прожужжать* все уши; *упрямый* или *баран* и *хоть кол на голове теши* и т.д.

В целом, фразеологическое значение – явление сложное, представляющее собой систему, все элементы которой находятся в тесной связи и взаимодействуют между собой. Традиционно в составе фразеологического значения выделяются следующие компоненты: сигнификативный, денотативный и коннотативный [7, 175].

В современных исследованиях значительное внимание уделяется рассмотрению коннотативного макрокомпонента фразеологического значения, играющего, по мнению фразеологов (Чернышева, Хоменко, Телия, Солодуба), ведущую роль в его смысловой структуре. Если любая лексическая единица характеризуется, главным образом, номинативной функцией и не обязательно несёт в себе какую-либо образно-экспрессивную характеристику, то наличие коннотации – необходимая составная часть значения любого языкового знака вторичного образования, каким и является фразеологизм.

Коннотациями во фразеологии принято называть экспрессию, эмоцию, оценку, сложную гамму отноше-

ний к миру объективных явлений, к предмету речи, к собеседнику, к самой ситуации речи [12, 38]. Источником формирования коннотативного компонента фразеологических единиц выступает фразеологический образ. Образность способствует экспрессивности и яркой эмоциональности фразеологических оборотов, создает объективные предпосылки для выражения широкого диапазона оценок по отношению к называемым им ситуациям действительности. Именно через образ реализуется содержательная сторона фразеологизмов [9, 32].

Следует также отметить, что значение фразеологических единиц реализуется в контексте. Входя в состав текста, фразеологизм воспринимается слушающим/читающим как часть целого, ассоциируется с ним всеми элементами своего содержания, как элемент текста.

Таким образом, сопоставительный анализ значения слова и фразеологизма позволяет сделать вывод об особой, уникальной природе фразеологического значения. Специфику фразеологического значения составляют своеобразие отражения предметов, явлений, свойств окружающей действительности, особенности мотивировки значения, характер участия компонентов в формировании целостного значения фразеологизма, а также наличие доминирующего коннотативного компонента в его структуре.

Список литературы

1. Архангельский В.Л. Устойчивые фразы в современном русском языке. Ростов н/Д, 1964.

2. Ахманова О.С. Очерки по общей и русской лексикологии. М., 1957.
3. Бурмистрович Ю.Я. Фразеологизм в языке, речи и тексте // Актуальные проблемы фразеологии: Тезисы докладов четвертой лингвистической конференции: Слово в языке, речи и тексте. Новосибирск, 1974.
4. Глухов В.М. Фразеологическое значение в сопоставлении с лексическим // Фразеологическая номинация. Особенности семантики фразеологизмов. Ростов н/Д, 1989.
5. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов. М., 1978.
6. Кунин А.В. О переводе английских фразеологизмов в англо-русском фразеологическом словаре // Тетради переводчика. № 2. М., 1964.
7. Кунин А.В. Английская фразеология. М., 1970.
8. Назарян А.Г. Фразеология современного французского языка. М., 1976.
9. Райхштейн А.Д. Сопоставительный анализ немецкой и русской фразеологии. М., 1980.
10. Солодуб Ю.П. Сопоставительный анализ структуры лексического и фразеологического значений // Филологические науки. НДВШ. 1997. № 5.
11. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М., 1996.
12. Чернышева И.И. Актуальные проблемы фразеологии // ВЯ. 1977. № 5.

ІНТИМНА ПРОБЛЕМАТИКА В МАЛІЙ ПРОЗІ РЕД'ЯРДА КІПЛІНГА

Козубенко Л.М.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри української і світової літератури та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
ім. Г. Сковороди»

Ключові слова: інтимна проблематика, герой, автор, почуття, твір

Keywords: intimate problems, hero, author, feelings, essay

Один із найзначніших англійських письменників Ред'ярд Кіплінг увійшов до світової літератури насамперед як визначний новеліст, автор нарисів та романів. Однією із провідних тем у деяких його творах, зокрема в оповіданнях, є тема кохання.

Не піддається жодному сумніву той факт, що кохання – це безмежне почуття, яке поєднує два люблячих серця. У Р. Кіплінга ж кохання має чітко окреслені межі і воно відбувається в Індії, країні з суворими звичаями: «Дехто вважає, що в Індії немає романтики. Вони не праві. В нашому житті стільки романтики, скільки це для нас є корисним. Іноді навіть більше» [3, с. 40].

Герої письменника не можуть просто кохати один одного. Вони обов'язково мають пройти якесь випробування, а тоді вже насолоджуватись цим почуттям. Яскравим прикладом цього є оповідання «Саїс міс Йол».

Поліцейський чиновник Стрікланд є героєм цього оповідання і одним з улюблених персонажів Р. Кіплінга.

Саме цей образ наділений автобіографічними рисами автора. Він намагається дізнатися про місцевих жителів настільки, «наскільки їм самим про себе відомо» [4, с. 29]. З цією метою він наслідує одну таємничу людину: «Тубільці від Бгор-Катхрі до Джама-Масджит бояться і поважають його, а крім того вірять, що він володіє даром перетворюватися в невидимку і управляти демонами» [4, с. 29]. І Стрікланд, в свою чергу, на диво освоївся серед корінних жителів. Він опускався в не-трі, проникав на таємні обряди і навіть допомагав фарбувати Бика смерті; апогеєм його подвигів було те, як він завоював руку і серце своєї коханої.

Двоє молодих людей знайшли один одного: «Коли в місто приїхали Йоли, Стрікланд дуже серйозно, як і все, що він робив, закохався в міс Йол, а вона трохи згодом закохалася в нього, тому що не могла зрозуміти, що він за людина» [4, с.40]. На шляху до щастя стали її батьки: «Стрікланд попросив її руки у її батьків, але міс Йол заявила, що вона не має наміру кинути свою дочку

у відомство імперії, де мало платять, а старий Йол прямо сказав, що не схвалює діяльності та поведінки Стрікланда і просить його відтепер не говорити з їхньою дочкою і не писати їй» [4, с. 41]. Тут Р. Кіплінг подає актуальну тему батьків і дітей: батьки, бажаючи найкращого для своїх нащадків, нав'язують свою суб'єктивну думку.

Головний герой, як порядна людина, поступається своїми бажаннями заради майбутнього коханої: «Добре, не буду, бо не хочу псувати життя своїй коханій» [4, с. 41].

Досить часто кохання штовхає людину на подвиги. Отож і Стрікланд під чужим ім'ям «служив у старого Йола і був приставлений до арабського скакуна міс Йол. Арабською скакун був вихолощений так, що на нього було приємно дивитися. Батьки міс Йол раділи, бачачи, що вона забула про своє дурне захоплення молодим Стрікландом, і називали її хорошою дівчинкою» [4, с. 31].

Щодо героя оповідання «Саїс міс Йол», то він є яскравим неоромантичним образом, який прагне і діє як на побутовому, так і на духовному рівні: «старий Йол не встиг і озирнутися, як батьківську згоду було вирвано, й Стрікланд і міс Йол були повинчані...» [4, с. 33].

У Р. Кіплінга був талант знаходити серед подій звичайного і навіть ззовні нудного життя щось хвилююче, вагоме, помічати у звичайній людині те велике і високе, що робить її представником людства і що властиве разом з тим кожному. Ця своєрідна поезія про-

зи життя особливо широко розкрилась в оповіданнях Р. Кіплінга, у тій сфері його творчості, де він справді виступає як невтомний майстер. В центрі уваги письменника – реальні життєві ситуації, його мова – та мова, якою говорять прості люди.

Оповідання «Ліспет» і «За межею» свідчать про те, з яким глибоким зацікавленням вивчав Р. Кіплінг життя народів Індії, намагався пізнати своєрідність їхніх характерів.

Зображення гуркхів, бенгальців, індусів, тамілів у оповіданнях письменника – це не просто данина екзотиці; Р. Кіплінг відтворював живу різноманітність традицій, вірувань, характерів: «Індуси не схильні дозволяти своїм жінкам дивитися на світ. Дотримуючись їх поглядів, він був би наразі набагато щасливішим, а маленька Бізеза могла б як і раніше замішувати хліб власними руками» [5, с. 79].

Яскравим прикладом змалювання індійських традицій є оповідання «За межею»: «Він знав, що на Сході чоловіки не приходять на любовні побачення під вікна об одинадцятій годині ранку і що жінки там не домовляються про зустріч за тиждень до її початку» [5, с. 34].

Епіграфом до вищезгаданого оповідання є індійська приказка: «Ні каста, ні сон на зламаному ліжці для кохання не перешкода. Я вирушив шукати любов і втратив себе» [5, с. 79], яка ще раз доводить, що для справжнього почуття немає заборон і обмежень: «Але клянусь своєю душею і душею моєї матері, я тебе кохаю. І щоб не ста-

лося зі мною, зло тебе не торкнеться» [5, с. 83]. Письменник наголошує, що: «багато чого з написаного про східну пристрасність і поривчастість перебільшено і почерпнуто з чужих рук, але дещо і справедливо» [5, с. 83]. Він змальовує пристрасний і запальний характер кохання: «Бізега метала громи і блискавиці і під кінець пригрозила накласти на себе руки, якщо Тріджего негайно не порве з чужою мемсахіб, що встала між ними» [5, с. 82].

Святість цього почуття переплітається з жорстокістю і трагічністю: «Й до сьогодні Тріджего не знає, як сталася ця трагедія; чи то Бізега в нападі безпричинного відчаю сама все розповіла, чи то у неї гортурами намагалися вирвати зізнання, коли виявили їх зв'язок; але обидві руки її були обрубані по зап'ястя, а він потім все життя накульгував» [5, с. 84].

У цьому оповіданні Р. Кіплінг сміливо торкається заборонених, тем кохання, що пов'язує білого чоловіка з індійською жінкою. Це почуття, яке руйнує расові бар'єри: «Ти ж англієць, а я просто чорношкіра дівчина, – шкіра її була світлішою від золотого злитку на монетному дворі, – і вдова чорношкірого чоловіка» [5, с. 83]. Також цю тему він порушує у одному із своїх найкращих оповідань «Без благословення церкви»: «Він був англієць, а вона дочка бідняка-мусульманина: два роки тому її мати, опинившись без засобів до існування, погодилася продати Аміру, як продала була її насильно самому князю Темряви, запропонуй він хорошу ціну» [5, с. 130].

Головний герой цього твору живе між двох вогнів: з одного боку – шістнадцятирічна дружина з сином, а з іншого – посада англійського офіцера: «Подвійне життя загрожує багатьма ускладненнями. Тільки що начальство, наче навмисне розпорядилося відправити його на два тижні в дальній форт – замінити офіцера, у якого захворіла і злягла дружина. Вислухавши наказ, Холден повинен був мовчки знести і схвальне зауваження стосовно того, що йому в якійсь мірі пощастило – він не одружений, і руки у нього не зв'язані» [5, с. 131].

Холден до безтями кохає Аміру: «Я кохаю тебе так само, як і кохав завжди, всім серцем. Лежи спокійно, мій скарбе, і відпочивай» [5, с. 132], але й не може відмовитись від улюбленої роботи. Проте Р.Кіплінг знаходить вихід із цієї безвихідної, на перший погляд, ситуації – це смерть найдорожчих для Холдена людей: «Як жорстоко! Як безсердечно!» [5, с. 144].

Допомогла ж Холдену пережити ці випробування долі віртуозна рука майстра, Р.Кіплінга.

Письменнику подобалися мужні і вольові люди, які можуть витримати удари долі, сміливо протистояти їй, не розмірковуючи про нерівність сил. Через усе своє життя він проніс поняття про справжнє покликання, дійсні цінності, без яких існування здавалося пустим і даремним: «Обов'язок у Кіплінга понад усе. І це не тільки обов'язок перед імперією. В першу чергу це обов'язок перед собою, перед своєю душею, яку необхідно зберегти

чистою і гуманною, як би важко не склалися обставини» [1, с. 13].

Р. Кіплінг не визнавав тих, для кого власні інтереси були на першому місці, він був переконаний, що під час випробування людина, якій невідоме почуття відповідальності за велику і важливу справу, неодмінно виявиться слабкою і жалюгідною.

Письменник у своїй творчості неодноразово торкається теми романтики і світлого почуття – кохання, але по-своєму, адже у нього кохання трагічне і безнадійне: «Кіплінг був романтиком, але таким, який не дозволяв собі злетіти над дійсністю, немов не помічаючи її буденного непоказного обличчя. Він був реалістом, якого, однак, ніхто б не переконував у тому, що романтика є старомодною і смішною» [2, с. 381].

Яскравим прикладом зазначеного вище є оповідання «Через вогонь», де закохані трагічно гинуть, не допустивши таким чином своєї розлуки: «Якщо щось від нас залишиться, спалить нас разом, бо ми зробили належні молитви. Але цей вогонь буде спекотнішим, ніж полум'я багаття з гілок хвойного дерева» [4, с. 116]. Вони розбили свої родини: він, тікаючи від буденщини – «Дружина Саката Сінгха пішла жити до матері і забрала з собою дітей» [4, с. 263] – вона, рятуючи себе від жорстокості чоловіка – «через тиждень після весілля він відлупцював Ахіру товстою палицею» [4, с. 262], тому що кохали один одного.

Яким жалюгідним і водночас захоплюючим виглядає їхнє життя, наповнене працею, небезпекою і любовни-

ми перипетіями, поряд з життям англійських чиновників, офіцерів вищого рангу, багатіїв, вельмож, деталі якого зображено у оповіданні «Стріли Амура»: «Треба вам сказати, що верховний комісар дуже багатий. Його платня перевершує мрії самої неприборканої жадібності – вона таке велика, що він може дозволити собі відкласти на чорний день суми, які скомпрометували б навіть радника. Він влаштовував справжні королівські прийоми, тримав чудових коней, давав бали; він був в країні великою фігурою і поведився відповідно до свого положення» [5, с. 96].

Очевидним є той факт, що кохання не купується і не продається. Ось і Кіті Бейтон, головна героїня оповідання, вірить у святість цього почуття і надає перевагу молодому офіцеру Кеббону, у якого обов'язок, як і у письменника, на першому місці: «Приємно, звичайно, коли верховний комісар з купою всяких титулів вирізняє тебе серед інших і серця деяких дівчат сповнюються чорною заздрістю. Приємно, годі й казати, бачити його у своїх ніг, але куди приємніше схватися від нього і поїхати кататися верхи в компанії людини, яка не має ніяких титулів – Кеббона – молодого офіцера з привабливою зовнішністю і без всяких видів на майбутнє. Адже він був чесний юнак і не намагався приховувати, що по вуха в неї закоханий» [5, с. 97]. І це ще раз доводить, що для кохання потрібні лише два люблячі серця, а все інше просто втрачає сенс.

Отже, справжнє кохання у Р. Кіплінга має гарячий і пристрасний характер. Письменник змальовує його як запальне і палке почуття. Герої його оповідань щиро кохають один одного, проте, щоб дістатися до щастя потрібно пройти нелегкий, грубий, а іноді й жорстокий шлях.

Література

1. Долинин А. А. Редьярд Киплинг / А.А. Долинин // Рассказы. Стихотворения / Р. Киплинг. – Л.: Худож. лит., 1989. – С. 5 – 16.
2. Гениева Е. Ю. Киплинг / Е. Ю. Гениева // История Всемирной литературы: В 9 т. – М: Наука, 1994.– Т. 8.– С. 381 – 384.
3. Киплинг Р. Восток есть Восток, Рассказы. Путевые заметки. Стихи / Р. Киплинг. – М.: Художественная литература, 1991. – 462 с.
4. Киплинг Р. Рассказы / Р. Киплинг. – Л.: Художественная литература, 1989. – 366 с.
5. Киплинг Р. Рассказы / Р. Киплинг. – К.: СП Интерсигнал, 1991. – 396 с.
6. Рокаш О. М. Ред'ярд Кіплінг – співець мужності і сили людського духу: навч.-метод. посіб. / О. М. Рокаш. – Кам'янець-Подільський, 2004. – 180 с.
7. Скляр Ф. М. Р. Киплинг-новелист: от репортажа к рассказу / Ф. М. Скляр // Вопросы зарубежной литературы: сб. науч. трудов.– Томск: Томский ун-т, 1979. – № 603. – С. 53 – 63.

INFORMATION TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Horokhova I.V.

PhD, associate Prof.

of English Philology Department National Pedagogical Dragomanov University

Musaieva M. B.

student

of English Foreign Philology National Pedagogical Dragomanov University

This article is dedicated to an overview of techniques (methods) for teaching students with the help of modern information technologies and their influence on the educational process at the lessons of English language. The task of the work – to analyze and study various information technologies in the professional activity of the teacher of an English language, their influence on the development of skills and abilities of students; to establish the effectiveness of studying the information environment – the podcast, and its didactic qualities and functions.

Key words: podcast, class activities, information technologies, learning process.

Informatization of society contributes to the improvement of the quality of education, increase the degree of its accessibility, information integration into the world community. Educational information resources include: computer training programs, electronic textbooks, web resources for educational purposes, intellectual training systems. The problem of using information technologies as a teacher of a foreign language at school has been repeatedly emphasized by foreign teachers and scholars. Typically, the use of informational electronic resources and technologies in the process of teaching and teaching a foreign language promotes: improving the organization of independent work on the study, organization of collective work of students to perform certain educational tasks, providing unlimited number of tasks of different types and feedback. With the use of Inter-

net technologies in foreign language classes, students' motivation is developing, which is one of the most important factors in the learning process. Prospects for the use of information technology to date are quite extensive.

The problem of developing and implementing information technology in the educational process is engaged in a large number of leading researchers, including Novikov S.V., Polat E.S., Polypova T.A., Tsvetkova L.A. etc. Scientists and teachers generously share experience in using information technology in foreign language lessons.

Fadeev S.V. in his paper "On the use of computers in the teaching of MI" notes that the development of computer technology has significantly influenced and pushed traditional teaching methods, as well as forced teachers and linguists to solve problems, the existence of

which they did not even suspect [1]. E.S. Polat examines the didactic properties of information and communication technologies. Under the didactic properties of the scientist understands the natural technical qualities of the object, that is, those aspects that can be used with didactic purposes in the educational process [2, p.154].

The development of education today is organically linked with an increase in the level of its information potential. This characteristic in many respects defines both the direction of the evolution of education itself and the future of society as a whole. For the most successful orientation in the world of information space students need to learn the information culture, as well as computer screen culture, since the priority in the search for information is increasingly given to the Internet. As an information system, the Internet offers its users a variety of information and resources. The basic set of services may include:

- e-mail;
- teleconferencing (usenet);
- videoconferences;
- Possibility to publish own information, create own homepage and place it on the Web-server;
- access to information resources:
- reference directories (Yahoo!, InfoSeek / UltraSmart, LookSmart, Galaxy);
- search engines (Alta Vista, HotBot, Open Text, WebCrawler, Excite);
- Chat.

There are many computer programs that help the English teacher and students learn English. Computer training

programs have many advantages over traditional teaching methods. They allow to train various kinds of speech activity and combine them in different combinations, help to understand language phenomena, to form linguistic abilities, to create communicative situations, to automate speech actions, and also provide an opportunity to take into account the leading representative system, the implementation of an individual approach and the intensification of the student's independent work.

Communication is impossible without talking and listening. Speaking provides oral communication in a foreign language in dialogical form (in parallel with listening) and in a monologue form. Those who study a foreign language will come to the aid of podcast – audio or video that can be viewed on the Internet or downloaded for listening and / or offline viewing. The term “podcast” is a combination of the name of the portable iPod music player and the word broadcast.[3] The podcast host or author is often referred to as a podcaster. Podcast as a sphere of activity is called podcasting. Unlike radio listeners who listen to what the radio station offers them, podcasting allows you to independently choose what you do not want to listen to or do not want to watch. Moreover, if you listen to podcasts on a special site, you can choose the level, subject and podcaster who reads the podcast.

Podcasts help create and distribute and, accordingly, watch, listen to audio and video at the Internet. By volume, they can be from a few minutes to hours. At

the Internet, you can find various podcasts, for example, created for native speakers (for example-news) and educational ones created for educational purposes [4]. Teachers and scientists are currently actively studying the didactic capabilities of podcasting for the study and teaching of foreign languages. Already, the possibilities of podcasting are considered as a means:

- supplying educational materials for students and anyone who studying an English language;
- obtaining authentic information by users of the language;
- repeating and consolidating the learning material;
- preparation of students for lessons, independent work;

In order to optimize the organization of the educational process, first of all, an in-depth knowledge of the student's motivation is important, and secondly, the ability to correctly identify and reasonably manage them. In this regard, it is necessary to turn to theoretical research on motivation issues, as well as to determine its connection with the content of learning; the analysis of available native and western literature showed the following [5]. Now, there is no unanimous opinion or unambiguous solution to this problem, namely, what is the motivation in general and the motivation of educational activity in particular.

Since motivation is a multi-faceted phenomenon, it must contain a whole set of tools for its support. In the general structure of motivation, the main motive is determining the educational activity

and forming a relationship to it. It is a cognitive motive, because it is based on a constant desire for knowledge; and also there is a connection with the content and organizational side of the educational activity itself. The motivational aspect is also crucial for the activation of all psychological processes – thinking, perception, understanding and mastering of foreign language material. To do this, it is necessary to raise levels of motivation, contributing to the development of knowledge and intellectual activity in students, seeking to ultimately improve the efficiency of the learning process.

Finally we recognize that teachers are the main part at educational process, only they give us motivation and passion to study, as once was said by Johann Wolfgang von Goethe: *“Those who know nothing of foreign languages know nothing of their own.”* That's is why learning English language is very important first of all for yourself especially in period of big information breakthrough. The use of modern information technology in the classroom is an extremely relevant and at the same time problematic issue for a foreign language teacher. Today, the use of information technology – one of the conditions for successful study of a foreign language. Therefore, the teacher of a foreign language, besides thorough professional training, possessing modern communicative methods, should use information technologies at all stages of training – this is a requirement of time. Modern information technology is an effective tool that will facilitate the acquisition of knowledge, make learning

interactive, communicative, interesting, visual, individual. Technological opportunities of computer technologies are very significant, because they allow organizing various educational activities, significantly increasing the efficiency and motivation of training. The use of live broadcasts to view news, the Internet, various video materials, feature films, multimedia programs, electronic textbooks, multimedia guides, encyclopedias and dictionaries allows you to create a communicative environment for learning, develop an interest in learning English, create conditions that are as close as possible to real linguistic communication a foreign language in the absence of a natural linguistic environment. There are various options for using information technology tools both in individual language classes and throughout the course.

Literature:

1. Fadeev S.V. On the use of computers in the teaching of IM / SV Fadeev // Foreign languages at school. – 2003. – №5.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования/ Е.С.Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е.Петров; под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 272с.
3. Geoghegan, Michael W.; Klass, Dan (November 4, 2007). Podcast Solutions: The Complete Guide to Audio and Video Podcasting (2nd ed.). New York: Apress. p. 4. ISBN 978-1-59059-905-1. Retrieved November 15, 2017.
4. Berry, Richard (November 2015). "A Golden Age of Podcasting? Evaluating Serial in the Context of Podcast Histories"Free registration required. Journal of Radio & Audio Media. EBSCOhost. 22 (2): 170–178. doi:10.1080/19376529.2015.1083363. Retrieved November 15, 2017.
5. Петрошук О. П. Навчальний посібник з курсу методики навчання іноземних мов. – К., 2002.

MANIPULATIVE STRATEGIES AND TACTICS OF PRE-ELECTION DISCOURSE (BASED ON THE SPEECHES OF USA PRESEDENTIAL CANDIDATES H. CLINTON AND D. TRUMP)

Horokhova Iryna

Ph.D., Professor of English Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University Ukraine, Kyiv

Nizhenets Inna

student of Foreign Philology Faculty
National Pedagogical Dragomanov University

Keywords: political discourse, language, communication, speech, metaphor, metonymy, abstract noun, repetition, rhetorical question, antithesis, hyperbole, epithet, Hillary Clinton, Donald Trump.

In modern science, discourse is understood as a complex phenomenon, consisting of participants in communication, the situation of communication and the text itself. In other words, discourse is an abstract, invariant description of structural and semantic features, implemented in specific texts. Ideal, which should be sought in the communication process, is the greatest possible correspondence between discourse as abstract system of rules and discourse (or text) as a specific verbal the implementation of these rules. In the light of the theory of speech activity two aspects are different: creation, or generation of discourse (thinking, planning, speaking, and writing) and understanding of discourse (listening, reading a written text, analyzing, and interpretation).

By discourse is meant the special use of language for expressing a special mentality, as well as a special ideology. It causes activation of some language parameters and, ultimately, requires special grammar and special rules of vocabulary.

All this language material can also be called a discourse [1, p. 80].

In the investigations of the Dutch linguist T.A. van Dyck discourse is a complex unity of the language form, meaning and action that could best be characterized with using a communicative event or communicative act. According to his theory, discourse cannot be limited to the framework of a specific linguistic because it is a complex communicative phenomenon, including a social context that gives an idea of participants in communication (and their characteristics), and about the processes production and perception of messages [2, p.69].

According to the opinion of the Russian scientist V.I. Karasika discourse “is a phenomenon of an intermediate order between speech, communication, language behavior, on the one hand, and a fixed text, remaining in the “dry residue” of communication, on the other hand “[3, p.102].

In the work of T.I. Nikishin is a classification of varieties political discourse:

- Institutional (only texts, created by the politicians, or for politicians, is used within the framework of political communication);

- Mass media (texts created by journalists and distributed through the press, television, radio, internet);

- Official business (texts intended for employees of the state apparatus);

- Texts created by “ordinary citizens” who, are not a professional politicians or journalists (letters and appeals addressed to politicians or state institutions, letters to the media);

- “Political detectives”, “political poetry” and political memoirs, which is very widespread in recent years;

- Policy-related texts of scientific communication [4, p.163].

Tools are based on the interaction of vocabulary and contextual meanings:

Metaphor – a hidden comparison, carried out by applying the name of one object to another and thus reveals some important feature of the second, based on the association for similarity. The metaphor expressed in this way is called simple. The expanded metaphor consists of several metaphorically taken words that create a single image, that is, from a series of inter-related and complementary simple metaphors that enhance the motivation of the image: *trapped in poverty; flush with cash; every breath in my body; from the face of the Earth* [5]; *the scope and scale of a problem* [6]; *a force for peace, prosperity, and progress; to lift your own people out of poverty* [7]; *to erase old dividing lines in global politics* [8]. Due to metaphors, emotional influence is provided, which provides listen-

ers with support for speech. We can see this in the following examples: *Americans want great schools for their children, safe neighborhoods for their families, and good jobs for themselves. These are the just and reasonable demands of a righteous public. But for too many of our citizens, a different reality exists: Mothers and children trapped in poverty in our inner cities; and the crime and gangs and drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealized potential* [5].

As certainly as America lies over the horizon behind me, so I pledge to the people of Africa that we will reach over this ocean to build a new partnership based on friendship and respect [7].

Metonymy is a trail based on an adjacency association. It consists of the fact that instead of the name of one subject, the name of another associated with the first permanent internal or external link (wealth for rich people). This connection may be between the object and the material from which it is made; between the place and the people who are in it; between the process and its result; between action and tool, etc. In comparison with the metaphor, the features of metonymy consist of the fact that metonymy, retains an image, while decoding; in the metaphor the same method actually destroys this image. It simultaneously can detect and subjective-estimated attitude of the author to the described phenomenon [9]. *Washington flourished* – *but the people did not share in its wealth. Politicians prospered* – *but the jobs left, and the factories closed* [5].

On the basis of the analyzed speeches by D. Trump and H. Clinton, we have

found that **abstract nouns** are also lexical-semantic means. Abstract vocabulary is part of the lexical language system. It may include the words of different parts of the language, which reveal and convey a certain abstraction. The abstract vocabulary contrasts with the concrete one. *Great prosperity and strength* [5]; *our foreign policy priorities* [6]; *stabilization force, a race between hope and fear* [7]; *transnational crime and terrorism, climate change, disease, famine, nuclear proliferation* [8].

Repetition – repetition of words, syntactic constructions in the sentence, and text, is used in the literature to give the desired expression. We can identify the types of lexical repeat: anadioplosis, anaphora, epiphora.

Types of repetition:

– the usual repetition: *Today we are not merely transferring power from one administration to another, or from one party to another.* [5].

– a framed repetition (the word or phrase is repeated at the end of the sentence): *We don't have victories anymore. We used to have victories, but we don't have them. They will not bring us – believe me – to the Promised Land. They will not.* [10].

– repeating the last word in the sentence, or at the beginning of the next sentence: *I'll bring back our jobs, and I'll bring back our money. I beat China all the time. All the time.* [10]; *Free Education. Free Medical care. Free Employment. Free food. Free houses.* [11].

Rhetorical question – a question that does not require an answer, as it is already known in advance. The rhetorical question is used to enhance the meaning of the

utterance, to give it more significance. Rhetorical questions are likely to be controversial rather than questionable:

What happened? When does my hard work pay off? When does my family get ahead? [11]. We need to ask ourselves, "How would it feel if it were a crime to love the person I love? How would it feel to be discriminated against for something about myself that I cannot change? [12].

It is used as a means of reproducing a dialogue with an imaginary interlocutor. It is made up of an informative sentence. The question to the addressee is not intended to respond, because the answer is impossible or superfluous, or it is placed or semantically condensed in the question itself.

An antithesis as a stylistic figure is constructed on the opposite of concepts (antonymy, contrast). We observe as the basis of antithesis motivationally bound words – word-formation antonyms, in the texts presented as a contact update of motivational relations. An antithesis consists in comparison of different thoughts or images to enhance the impression of their differences. It more fully detects the characteristics of the compared images; often has a pronounced emotionality and conciseness, which gives many expressions that use this stylistic figure, aphorism. *Before I talk about that new government, let me say something about the one that has just passed.* [10].

Hyperbole is an artistic method of exaggeration, from the point of view of the real possibilities of making the thought seem questionable or unbelievable.

Hyperbole is an attempt to somehow dramatize the events, give them more

sensational character: *When you open your heart to patriotism, there is no room for prejudice. The Bible tells us, "How good and pleasant it is when God's people live together in unity. America is totally unstoppable [5]. It is based on the metaphor: We have a disaster called the big lie: Obamacare. Obamacare. [10].*

Epithet – is an expressive means, based on the allocation of quality, signs of the phenomenon described, which is issued in the form of attributes words or phrases that characterize this phenomenon in terms of individual perception of this phenomenon. The epithet is always subjective, it always has an emotional meaning or an emotional color. The emotional value in the epithet may accompany the subject-logical meaning, or exist as the only meaning in the word. Epithets can be fixed in certain words. The main stylistic function – the discovery of the individual-evaluated attitude of the author to the subject of thought, make expressiveness.

We will build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our wonderful nation. We will reinforce old alliances and form new ones – and unite the civilized world against radical Islamic terrorism, which we will eradicate completely from the face of the Earth [5].

Based on the analysis of lexical-stylistic tools used in political texts, we come to the conclusion that their diversity provides textual imagery, brightness, expressiveness and color. The range of the use of artistic means in the texts is quite wide.

Literature:

1. Geis M. L. The language of Politics. – N.Y.: Springer, 1987. – 315 p.
2. Shapiro M. Language and Political Understanding. – New Haven, C: Yale University Press, 1981. – 378 p.
3. Wilson J. Politically Speaking. – Cambridge, Mass: Basik Blackwell, 1990. – 246 p.
4. Герасимов В.И., Ильин М.В. Политический дискурс-анализ / В.И. Герасимов, М. В.Ильин // Политический дискурс: история и современные исследования: Сборник научных трудов. – М., 2002. – 184 с. – (Политическая наука / РАН. Институт научной информации по общественным наукам; 2002. – № 3. Серия: "Политология"), 61-71 с.
5. Inaugural Address: Trump's Full Speech. – Режим доступа: <http://edition.cnn.com/2017/01/20/politics/trump-inaugural-address>
6. Clinton H. R. Remarks on Evidence and Impact: Closing the Gender Data Gap: [Электронный ресурс] – 2012. – режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/07/195244.htm>
7. Clinton H. R. Remarks on Building Sustainable Partnerships in Africa: [Электронный ресурс] – 2012. – режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/08/195944.htm>
8. Clinton H. R. The United States – South Africa Partnership: Going Global: [Электронный ресурс] – 2012. – режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2012/08/196184.htm>
9. Влахов С., Флорин С.П. Непереводимое в переводе. – М.: Высшая школа, 1986. – 129 с.
10. [Электронный ресурс]: Mode of access: <http://time.com/3923128/donald-trump-announcement-speech/>
11. [Электронный ресурс]: Mode of access: <http://time.com/3920332/transcript-full-text-hillary-clintoncampaign-launch/>
12. Hillary Clinton. Remarks in Recognition of International Human Rights Day [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.state.gov/secretary/rm/2011/12/178368.htm>

THE CONCEPT «LAUGHTER» AS A WAY OF EXPRESSION OF THE ENGLISH MENTALITY

Juriy Tytarenko

post-graduate student of English Philology Department National Pedagogical Dragomanov University Ukraine, Kyiv

Abstract. *The author carried out a conceptual analysis of basic lexemes for denoting laughter. Their semantic roles and images in the mentality of the native speakers were revealed. Purpose. The purpose of the article is to carry out a conceptual analysis of the main lexemes on the designation of the concept LAUGHTER. It is necessary to define the semantic roles and images in the English language world. Methods. Laughter is one of the most important cultural concepts. The process of its research is through the use of the method of conceptual analysis, which is associated with the concepts of linguistic philosophy. Results. Consequently, by means of the generalization and interpretation of the dictionary interpretations, a prototype of the concept of laughter can be found. Dictionaries that describe its semantic structure are of the same type and give different types of definitions. Laughter is a regular component of communication and can accompany speech actions or be their substitute. In the first case, it helps to correctly interpret the statement, and in the second one it carries out its role.*

Keywords: concept laughter, communication, English mentality.

Анотація. Автор було здійснено концептуальний аналіз базових лексем на позначення сміху. Було виявлено їхні семантичні ролі та образи у ментальності носіїв англійської мови. Мета. Метою статті є здійснення концептуального аналізу основних лексем на позначення концепту СМІХ. Необхідно визначити семантичні ролі та образи у англійській мовній картині світу. **Методи.** Сміх належить до найважливіших культурних концептів. Процес його дослідження відбувається за допомогою використання методу концептуального аналізу, що пов'язаний із концепціями лінгвістичної філософії. **Результати.** Отже, за допомогою узагальнення та інтерпретації словникових тлумачень можна виявити прототип концепту СМІХ. Словники, які описують його семантичну структуру представляють однотипні і різнотипні дефініції. Сміх є регулярним компонентом комунікації і може супроводжувати мовленнєві дії чи бути їхнім субститутом. У першому випадку він допомагає правильно інтерпретувати висловлення, а в другому – сам виконує його роль.

Ключові слова: концепт СМІХ, комунікація, англійська ментальність.

Introduction. Laughter is one of the central components of human emotional life, a stereotypical sign of joy, a factor of psychological well-being and social affection. So, a person with a physiological ability to laugh is sometimes defined as

homo ridens, that is, “a laughing man,” because this feature separates it from the animal world.

Purpose: The purpose of the article is to carry out a conceptual analysis of the main lexemes on the designation of the concept LAUGHTER. It is necessary to define the semantic roles and images in the English language world.

Methods: Laughter is one of the most important cultural concepts. The process of its research is through the use of the method of conceptual analysis, which is associated with the concepts of linguistic philosophy.

Chapter 1. To understand the cause of laughter is not always easy, because people can laugh at extremely opposite things, that is, laughter can cause both vulgar, tasteless, and vice versa – important and profound things that do not fit as positive in the axiological scale of individual speakers.

O. Potebnya explained the nature of the funny: “... the ridiculous is the process, that is, the change in the mental acts... the ridiculous is the action of an unjustified expectation, of a definite collision of the positive and the negative.” From the repetition, the ridiculous ceases become funny “.

Laughter is democratic in nature. Hierarchy, worship of officials and authorities are not acceptable by it. It acts as a force hostile to all forms of inequality, violence, despotism. Laughter helps a person to recognize all kinds of inconsistencies, alogisms, contradictions. “Laughter and the ability of a person to laugh are the backs of thinking, they form a separate

person and a whole collective”. It is necessary “to be able” to see “laughter with a smile accepted by respect and compassion for a person”.

It is laughter that opens the small in big things and vice versa – finds the big in the small. It is no coincidence that I. Kotlyarevsky said, “aptly manipulating this powerful weapon – laughter – indeed sprouting out the unattainable gods of the autocratic Olympus on bribe takers, sutticants and traders”.

Laughter to some extent holds in itself two opposite beginnings: the first seems positive and attracts attention, but in fact turns negative. Therefore, psychologists sometimes through the outlined second factor equate laughter to fright, surprise. Such different manifestations of spiritual activity are united by the fact that these experiences are not prepared by previous events. “A person prepares to perceive something significant, substantial, and before it suddenly appears insignificant, empty”. Laughter is always joyous “fright”, joyful “disappointment – surprise”.

Even in ancient times, people noticed the life-giving power of laughter. Several millennia ago, in art there were laughter of culture, ritual laughter, which was directed both to the condemnation of the imperfect world, and to its revival on a new basis. Even in the ancient Egyptian papyrus, divine laughter was given the role of creating the world.

Laughter reflects the nature of the personality, the characteristics of the worldview. It is not by chance that laughter as a phenomenon of human life became an object for creating masterpieces of world

classics. Starting from the era of antiquity and until the twentieth century, one can form a whole laugh of the picture in the images of world masters of literature. Among the works known to us, which describe the linguistic nature of laughter, one should mention the analysis of ways of transmitting laughter in writing, denoting laughter in virtual communication (in electronic mail), as well as lexicographic data of interpretative, translated and synonymous dictionaries of many languages.

It should be noted that laughter, just like a smile, has a dual nature: physiologically starting, symptomatic, as a means of expressing emotions, and at the same time a derivative, communicative, as an expression of the attitude to someone, something (Karasev L.V., 1996, pp. 140-142). Consequently, the concept of laughter is characterized by participation in the emotional and communicative spheres of human life, as well as the similarity in naive consciousness with certain objects of the real world. Let's consider how the emotional sphere of a person appears in the language picture of the world, the integral attribute of which is laughter. So, the standard, a stereotype of merry and true laughter is the laughter of the child. In all these designs, this representation is reflected, which is part of the linguistic consciousness.

It should be noted that the laughter of the insincere is lexically described as unnatural, artificial, apparent and evaluated by a possible observer negatively. Joyful laughter can arise for any reason. As V.Ya. Propp remarks, some aesthetics share

laughter on subjective and objective, and it is subjective joy that is laugh. The author notes that such laugh supersedes negative experiences, he quenches anger, overcomes gloom, raises vital forces, fills his desire to live and take an active part in life.

Conclusions. Consequently, by means of the generalization and interpretation of the dictionary interpretations, a prototype of the concept of laughter can be found. Dictionaries that describe its semantic structure are of the same type and have different types of definitions. Laughter is a regular component of communication and can accompany speech actions or be their substitute. In the first case, it helps to correctly interpret the statement, and in the second one it carries out its role.

The function of laughter in communication depends on the social features of the subject such as: gender and age, as well as the type of communication situation and the nature of social and personal relationships between the subject and the addressee. With laughter, people mostly express a ridiculous, ironic, sarcastic attitude to certain realities of the world or to the addressee. A prospective study of the concept of laughter on the material of other languages, in particular Romanesque, as well as the revealing of its characteristic features for each of the studied language pictures of the world appears.

References:

1. Arutyunova, N.D. (2007). *Yazykovyye mekhanizmy komizma* [The language comism mechanisms]. Moscow: Indrik, pp. 5-17.
2. Karasev, L.V. (1996). *Filosofiya smekha*

- [The philosophy of the laughter]. Moscow: RGGU, P. 214.
3. Gorelov, I. N. (1980). Neverbal'nyye komponenty kommunikatsii [Non-verbal components of the communication]. Moscow: Nauka, P. 238.
 4. Besedina, N.A. (2006). Morfologicheski peredavayemye kontsepty [Morphologically transferred concepts]. Moscow: Indrik, pp. 10-12.
 5. Boldyrev, N. N. (2001). Kontsept i znacheniye slova [The concept and the word meaning]. Voronezh: Voronezhskiy GU, pp. 25-36.
 6. Vorkachev, S. G. (2005). Postulaty lingvokontseptologii [The postulates of the linguoconceptology]. Volgograd: Paradigma, pp. 10-13.
 7. Zusman, V. (2003). Kontsept v sisteme gumanitarnogo znaniya [The concept in the system of the humanitarian knowledge]. Moscow: Voprosy literatu-ry № 2, pp. 3-19.

THE SPECIFICATION OF THE ENGLISH DISCOURSE REALIZATION THROUGH THE PARADOXICAL EXPRESSIONS ON THE MATERIAL OF THE MODERN LITERATURE TEXTS

Olena Tytarenko

Ph.D., Professor of English Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University Ukraine, Kyiv

Tretyak Liubov

Senior Lecturer of Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University

Olexander Liulka

post-graduate student of English Philology Department
National Pedagogical Dragomanov University

Abstract. *The author analyzes the peculiarities of the English discourse realization in the modern literature texts through the usage of the paradoxical expressions. Purpose. The purpose of the study is a detailed analysis of the distinguishing pragmatic features of the paradoxical expressions functioning in the discourse. The basis of this analysis is a variety of the modern English literary texts of today. The study is carried out with the help the detailed study of the paradoxical expression definition and the discovery of the differential statements features in modern English literary texts. Methods. In this article, the research methods are a variety of the analysis methods. These include: semantic, conceptual, quantitative, etc. Results. It may be concluded that the usage of the mental spaces reconstruction methods gives its positive results. According to them, the analysis of the paradoxical expressions demonstrates the mechanism of the implementation in the modern English literature discourse text.*

Keywords: English verb, discourse, literature text.

Анотація. Автор аналізує особливості вираження англomовного дискурсу в сучасних художніх текстах за допомогою використання парадоксальних висловлювань. **Ціль.** Ціль нашої роботи – детальний аналіз питання вирізнення прагматичних особливостей функціонування парадоксальних висловлювань в дискурсі. Базою такого аналізу є різноманітні англійські художні тексти сучасності. Дослідження відбувається за допомогою поглибленого вивчення дефініції парадоксального висловлювання та виявлення диференційних ознак висловлювань в сучасних англійських художніх текстах. **Методи дослідження.** В даній статті методами дослідження є різноманітні методи аналізу. До них можна віднести такі, як: семантичний, концептуальний, кількісний тощо. Семантичний аналіз базується на принципах компонентного аналізу номінативних одиниць. **Результати.** Можна дійти висновку, що використання методів реконструкції ментальних просторів дає свої позитивні результати. Завдяки ним, аналіз парадоксальних висловлювань демонструє механізм їхньої реалізації в сучасному художньому англomовному дискурсі.

Ключові слова: англійське дієслово, дискурс, художній текст.

Introduction. Recently, the issue of the paradoxical thought realization is often considered. This interest is directly related to the development of the cognitive paradigm. There is no clear interpretation of the paradoxical expressions. Their formation and functioning takes place in the discourse.

The great interest of scientists is drawn the question of the linguistic and cognitive mechanisms of the creating and explaining the paradoxical expressions in the literature discourse. It is important to conduct a study of the paradoxical expressions. The process of the study includes the analysis of the linguocognitive, logical-semantic and communicative-pragmatic features. The analysis is based on the synthesis of the communicative and cognitive paradigms.

The question of detailing the interaction process between linguistic and cognitive factors is not fully considered. There is a need to consider this issue in the generating aspect of the linguistic units. Due to the solution of such a problem, there may be detailed mechanisms for expressing the logical contradictions of the statements in the texts of the literature discourse. The paradoxical statements deserve special attention. This is connected with the fact that they are an integral part of the literature discourse. The paradoxical expressions are analyzed in a communicative aspect. The purpose of this analysis is to study the actual means of the informatival verbalization.

Purpose: The purpose of the study is a detailed analysis of the distinguishing pragmatic features of the paradoxical ex-

pressions functioning in the discourse. The basis of this analysis is a variety of the modern English literary texts of today. The study is carried out with the help the detailed study of the paradoxical expression definition and the discovery of the differential statements features in modern English literary texts.

Methods: In this article, the research methods are a variety of the analysis methods. These include: semantic, conceptual, quantitative, etc. The semantic analysis is based on the principles of the component nominative units' analysis. The conceptual analysis is characterized by the method of the mental space reconstruction. The quantitative analysis can show the tendency of the forming statements.

Chapter 1. In order to make the analysis of the semantic characteristics of the paradoxical expressions in literature discourse, it is necessary to distinguish the special features of the expressions. Such scientists as V.I. Karasik and B.T. Ganeyev, came to the conclusion that the main sign of the paradoxical expressions is contradiction. That represents the relation of the mutually exclusive concepts among themselves. On the other hand, the main sign of the paradoxical expressions is the comparison of the various contradictory concepts.

The structure of the paradoxical expression includes certain opposing aspects of the object. These aspects are controversial. This contradiction leads to a new definition of the expression. This new meaning is a deviation from the general norms of the lexical units' usage. A

characteristic feature of the paradoxical expressions in English literature texts is semantic deviations. I.M. Kobozeva believes that they are created by the contradiction of the nominative units' conventional values. These nominating units are the integral part of the semantic deviations. Also, they are named as the semantic anomaly. In order to attribute a certain statement to the semantic anomaly, it is necessary to identify the contradiction between the values of the nominative units in the paradoxical expression structure. This contradiction is a consequence of the logical-semantic act of the antinomy. Its feature is the purposeful combination of two judgments that are opposite to the value of the object. The result of this process is a paradoxical sense. Antinomy is realized by certain lexical-semantic means. These means include: polysemy; violation of the semantic-grammatical valence of the words; the usage of the parallel syntactic constructions; the usage of the antonyms; the usage of the denial; situational transformation of the phraseological units.

The syntactic level of antinomy is divided into two types. These types denote the values correlation of the literature discourse nominative units. The first type is the division within a single communicative situation. The second type is the division within the same expression. The aforementioned antinomies types are the basis for the classification of the paradoxical expressions. In other words, they may be named as the external and internal antinomies. The external antinomy can occur between the values of several

statements from different speaker replicas in one communicative situation and the values of several speeches in one replica. The occurrence of the internal antinomy is due to the controversial relationships between certain members of the sentence, such as: definition and meaning; homogeneous predicates; homogeneous adverbial modifiers; homogeneous attributes. The peculiarity of the internal antinomy is its contradiction between the values of the complex sentence components, such as: components of a complex construction with subordinate and coordinate connections; subordinate and main sentence; components of a complex sentence.

Thus, it can be argued that pragmatic anomalies are paradoxical expressions. Their formation happens through a specific conflict. The conflict occurs between the established rules of speech communication and the communicative strategies of the speaker. The distinguishing of this conflict can be based on a speaker's violation of the one communicative postulate in the background of the general observance of the cooperative principle. Accordingly, the paradoxical expressions can be analyzed in terms of an integrated approach. As a result of the analysis, it is necessary to study the communicative-pragmatic and linguistic-cognitive aspects. Only the analysis can show the specifics of the discourse realization through the paradoxical expressions in the modern literature texts. The reconstruction method of the mental spaces should be applied in order to understand the mechanism of creating the paradoxical expressions of the English literature

discourse (Kubryakova E.S., Aleksandrova O.V., 1997, pp. 11-12). It is possible to represent the new content of the lexical units using this method. The content is based on the paradoxical expressions semantics. M. Turner and J. Fokonier interpreted mental spaces as compact forms of knowledge. Their features are the ability to be modified and constructed in the process of explaining the discourse.

The problem of the relationship between the linguistic and conceptual structures can be solved by a special model of the conceptual integration. In order to recreate the process of new values creation, this model is needed to be applied. According to M. Turner's research, the model of the conceptual integration includes three types of the mental spaces. These include: integrated, generic and two or more input spaces.

The means of the paradoxical expressions semantic analysis is the reconstruction of the mental spaces. The means usage helps to represent the specificity of the paradoxes formation in the literature texts. The analysis of the actual material showed that there are two basic models of the conceptual integration. The models directly influence the formation of the paradoxical expressions in the modern English literary texts of the discourse. The model of the conceptual integration may be conventionally named as the minimum. According to the analysis, this model is the most widespread. The minimal models are divided into three classes. These include such as: the model of the elements substitution, the model of the partial combination of the elements, the

model of the input spaces elements integration. The element substitution model is the minimal model of the conceptual integration. It consists of the complicated structure. The elements part of one input space is displaced by the antonymic elements of the second input space in the structure. The model of the partial elements combination consists of the selectively designed elements. The elements belong to both input spaces and are transferred from them. Thus, the implementation of the individual elements takes place. The model of the input spaces elements integration is characterized by the simultaneous presence in the structure of the input spaces elements.

Conclusions. The English literature texts of the discourse are a complex unity. These texts are characterized by semantics multivaluation. The peculiarity of the literature discourse text language is the reason for the diversity of its content interpretation. The main features of the paradoxical expressions are contradiction and ambiguous semantics. Accordingly, it is possible to consider paradoxical expressions as a semantic anomaly. The occurrence of the anomaly is caused by the logical-semantic antinomies. The function of the antinomy is to combine two opposing judgments that are opposite to the value of the object. The opposition of these judgments can be seen in the contradiction between the values of the nominative units.

The specifics of the English discourse realization in the modern literature texts through the usage of the paradoxical expressions are to distinguish between two

types of paradoxical expressions. The first type is based on the contradictory relations within the same expression. These relations are named as internal antinomies. The second type of the paradoxical statements is based on the meanings of several statements within a communicative situation. These relations are named as external antinomies.

The analyzed material shows the fact that a small number of the paradoxical expressions are formed on the basis of a plural conceptual integration model. This model differs from the minimum model. The difference lies in the greater number of the plural model mental spaces. Its main functioning feature is the successive operations with a large number of input spaces. According to these processes, the integrated spaces are formed. Their task is to be the new models input spaces.

Thus, it may be concluded that the usage of the mental spaces reconstruction methods gives its positive results. According to them, the analysis of the paradoxical expressions demonstrates the mecha-

nism of the implementation in the modern English literature discourse text.

References:

1. Arkhipov, I.K. (2001) Kontseptualizatsiya, kategorizatsiya, tekst, diskurs. Osnovnyye teoreticheskiye ponyatiya [The conceptualization, categorization, text, discourse. The main theoretical definitions]. Tambov: Izd-vo TGU im. G.R. Derzhavina, pp. 13-15.
2. Aleksandrova, O.V. (1999) Problema diskursa v sovremennoy lingvistike // Kognitivno-pragmaticheskiye aspekty lingvisticheskikh issledovaniy [The discourse problem of the modern linguistic // Cognitive-pragmatical aspects of the linguistic researches]. Kaliningrad: KGU, 1999 pp. 10-13.
3. Baranov, A.N. (2004) Metaforicheskiye modeli kak diskursivnyye praktiki [The metaphorical models as the discourse practices]. Moscow: Izvestiya Literatury i yazyka, pp. 33-43.
4. Karasik V.I. (2004) Yazykovoy krug: lichnost', kontsepty, diskurs [The language cycle: personality, concepts, discourse]. Moscow: Gnozis, P. 390.
5. Kubryakova E.S., Aleksandrova O.V. (1997) Vidy prostranstv teksta i diskursa. // Kategorizatsiya mira: prostranstvo i vremya [The sorts of the textual spaces and the discourse]. Moscow: Mat-ly nauch. konferentsii, pp. 10-13.

КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ ДИСКУРСУ

Литвиненко Н.П.

доктор філологічних наук, професор кафедри україністики
Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця

Ключові слова: дискурс, комунікація, текст, мовлення, аналіз, структура, лінгвістичний аналіз.

Keywords: discourse, communication, text, speech, analysis, structure, linguistic analysis.

Поняття «дискурс», з'явилося у 60-х – 70-х роках ХХ століття в західноєвропейській лінгвістичній науці, коли його вперше використав у своїй статті «Дискурс-аналіз», датованій 1952 роком, американський лінгвіст Зелліг Херріс [7]. Повною мірою цей термін активізувався в мовознавстві приблизно через два десятиліття і, очевидно, це було пов'язано з прагненням розвинути й уточнити такі класичні поняття, як мовлення, текст, діалог. Відбулося це на тлі тенденції розмежування мови й мовлення, започаткованої Фердинандом де Сосюром, який стверджував, що істинний об'єкт лінгвістики – мовна система (на противагу мовленню) [4, 174], тоді як Н.Хомський [8, 132] закликав лінгвістів вивчати мовну «компетенцію», абстрагуючись від питань застосування мови. Очевидно, що поява терміна-поняття «дискурс» була зумовлена прагненням доповнити протиставлення Ф. де Сосюра *мова – мовлення* ще одним складником, який би, віддзеркалюючи процес живого спілкування і поглиблюю-

чи його вивчення, сприяв детальнішому пізнанню законів мови, не відкидаючи традиційних лінгвістичних методів.

Усвідомлення того, що будь-які мовні явища не можуть бути адекватно проаналізовані поза контекстом їх уживання, сформувало термін «дискурс», який, залишаючи за мовою змістовно-формальні системні характеристики мовлення, сприяв об'єднанню цих понять. Такий процес відбувся завдяки активізації вивчення мови як родового поняття стосовно мовленнєвої діяльності, а мовленнєвої діяльності як умови реалізації мовленнєвих здібностей та удосконалення мовленнєвих навичок. У працях учених дискурс постав як різновид мовлення, побудований згідно з правилами граматики та стилістики, що розвиває комунікативний намір мовця.

Поступово витлумачення поняття «дискурс» набувало все нових значень, що виводило його за межі попередніх уявлень. Суттєвий внесок у розвиток цього поняття зробили представники

французької школи дискурсу, які визначали в ньому два основних аспекти: висловлений і висловлюваний. Перший стосується того акту, що відбувається в момент мовлення, а другий – того, про який згадують, його змісту або історії, що презентується як безособова, відносно самостійна, зі своїми елементами цілісність. У такому розумінні термін «дискурс» сприймався як такий, що описує спосіб мовлення і має чітко визначенні властивості: чий це дискурс і чим він спричинений.

Поступово поняття «дискурс» усе частіше починають уживати для позначення мовленнєвої діяльності у певній сфері (політичній, науковій, професійній тощо). Ця тенденція отримала свій розвиток у теорії дискурсу німецького філософа й соціолога Ю. Хабермаса, який запропонував термінологію «практичний дискурс», «критичний дискурс», «етичний дискурс» [6, 85 – 97]. Невідкладним завданням у дослідженні дискурсу цього напрямку стало вивчення комунікативної своєрідності суб'єкта дії, що має чітко виражену зумовленість соціальними орієнтирами (політичний дискурс, педагогічний тощо).

Дослідники дискурсу завжди були одноставні в тому, що це поняття пов'язане із психологією людини, а тому, на відміну від теоретичного міркування, не може бути відчуженим від мовця. «Середня людина мислить, щоб існувати, а не існує, щоб мислити, – писав Ш. Баллі у 1961 р. – Навіть найбільш абстрактні речі постають у мовленні пропущеними крізь призму на-

ших прагнень, потреб і бажань, у туманному світлі суб'єктивного сприйняття» [1, 48 – 49].

Характерною рисою дискурсу, як слушно зауважив Е. Бенвеніст, є його співвіднесеність з конкретними учасниками мовленнєвого акту, тобто з адресантом і адресатом, а також із комунікативним наміром мовця певним чином впливати на адресата [2]..

Поширеною в лінгвістичній науці є думка, що дискурс треба розуміти як мовлення, вписане в комунікативну ситуацію. Так, наприклад, Т.А. Ван Дейк визначає дискурс як суттєвий складник соціокультурної взаємодії, характерними рисами якого є цілі, інтереси, стилі. Дослідник відзначає, що в структурі дискурсу можна виявити певні моделі та обмеження у вигляді відповідних тематичних репертуарів. До таких обмежень належать ті, що зумовлені сферою діяльності [3, 53]. Водночас Т.А. ван Дейк доводить, що прагматичний контекст дискурсу, незважаючи на непередбачуваність процесу мовлення, є структурованим, оскільки виступає категорією, яка відображає закономірності тієї мовної системи, у якій вона функціонує. У такому витлумаченні дискурс постає як результат мовлення, актуалізований обставинами спілкування та рольовими позиціями його учасників.

Часто порівнюють поняття *дискурс* і *текст*, зважаючи на характеристики, які є спільними для них обох (цілісність, зв'язність тощо).

Дискурс традиційно протиставляють тексту за ознаками динаміки й

статики, наявності або відсутності ситуативної зумовленості. Текст трактується як статично завершений твір, здебільшого поза ситуацією спілкування, а дискурс – як динамічну, не завжди завершену, але обов'язково ситуативно зумовлену мовленнєву подію.

Визначальною рисою дискурсу є його динамічний характер, що насамперед відрізняє його від тексту як статичної структури. Реальна практика дискурсивного аналізу, що бере свій початок із середини 70-х років ХХ ст., засвідчує, що дослідження дискурсу безпосередньо пов'язане з вивченням закономірностей руху інформації в рамках комунікативної ситуації, здійснюваної насамперед через обмін репліками.

в контексті поняття *дискурс*, яке можна подати як формулу «мова + дія = комунікативна взаємодія», вживається термінолексема *інституційний дискурс*, тобто такий тип дискурсу, який реалізується в певному комунікативному середовищі, у певній суспільній сфері комунікації: медичний дискурс, політичний дискурс, діловий дискурс, виробничий дискурс тощо.

Цілком очевидно, що виокремлення цих різновидів дискурсу було започатковане наприкінці 60-х років ХХ ст. у працях французького філософа й культуролога М. Фуко (1926 – 1984), який звернув увагу на взаємодію між різними видами мовленнєвих форм, як мовними, так і позамовними «структурами повсякденності» – соціальними, політичними, професійними тощо.

У працях сучасних мовознавців, що

вивчають соціолінгвістичний аспект дискурсу, виокремлюють такі його різновиди: неофіційний, або персональний (особистісно-орієнтований), та офіційний, тобто статусно-орієнтований (інституційний) дискурс, параметрами якого є: сфера спілкування людей, належних до певної соціальної групи; типовість (повторюваність, стандартність) ситуації (ситуацій); статусно-рольові характеристики комунікантів. Лінгвістичний аналіз усіх різновидів відкриває широкі можливості для цікавих і несподіваних інтерпретацій надзвичайно розмаїтого й багатогранного процесу самовияву людини в мові [5].

Отже, маємо підстави стверджувати, що семантична багатогранність атрибутивних ознак поняття «дискурс» безпосередньо передає характер взаємодії між мовцем і слухачем, об'єднаних спільністю цільового завдання у різних сферах життя. Це й зумовлює актуальність подальших досліджень цього поняття, що відображає процес реалізації різних форм життя в способах уживання мови.

Література

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Шарль Балли. – М.: Издательство иностранной литературы, 1955. с.].
2. Бенвенист Э. Общая лингвистика: [пер. с французского] / Э. Бенвенист. – М.: Прогресс, 1974. – 447 с.
3. Ван Дейк Т.А. Язык. Познание. Коммуникация: [пер. с английского] / Т.А. ван Дейк. – М.: Прогресс, 1989. – 312 с.
4. Сосюр Ф. Курс загальної лінгвістики / Ф. де. Сосюр. – К.: Основи, 1998. – 324 с.

5. Литвиненко Н.П. Український медичний дискурс: Монографія. – Х., 2009. – 304 с.
6. Хабермас Ю. Будущее человеческой природы: На пути к либеральной евгенике? / Ю. Хабермас. – М.: Весь Мир, 2002. – 144 с.
7. Хэррис З.С. Совместная встречаемость и трансформация в языковой структуре / З.С. Хэррис // Новое в лингвистике. – М.: Наука, 1962.– 360с.
8. Chomsky N. Morphophonemics of Modern Hebrew. Master's thesis / N. Chomsky. – University of Pennsylvania, 1951. – 245 p.

TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT THE MASTER'S LEVEL

Z. Zhovnuruk

Ph.D., associate professor

H. Isayeva

Ph.D., associate professor

Ivan Franko National University in Lviv, Ukraine

Key words: Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching and Assessment (CEFRL), breakthrough, waystage, threshold, vantage, effective operational proficiency, mastery, bachelor's level, master's level, communicative skills, Can do formula, diploma project, principles of the concept

In view of implementing a new concept of teaching foreign languages at Ivan Franko National University in Lviv [1] there is a strong interest in its realization for students working for their master's degree. The concept uses basic principles of Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching and Assessment [2] (further: CEFRL), according to which further intensification of the process of learning and teaching foreign languages is necessary for a more effective international communication, greater mobility, understanding the cultural differences, better access to information and more intensive personal interaction.

The concept is based on recommended by CEFRL levels of language acquisition, which may be distinguished with the help of the *can do* formula (a set of competences and skills which the student has acquired in the process of language study): A1 – Breakthrough (introductory level), A2 – Waystage (elementary level), B1 – Threshold (border level), B2 – Vantage

(independent user), C1 – Effective operational proficiency), C2 – Mastery (global mastery of language). These levels actually are an interpretation of a classical division into basic, intermediate and advanced levels. In view of the fact that teaching a foreign language at Ukrainian higher educational establishments begins from level B1 (the state standard of basic and comprehensive secondary education) and terminates by a qualification exam at B2 level for the bachelor programme, the concept implies obligatory study of a foreign language during the first and second years (140 hours for each year, respectively), and arbitrary study of professional foreign language during the 3rd and 4th years of study. The students are tested at the end of each of the three first semesters, and at the end of the obligatory course they pass the exam. Their knowledge is assessed according to a 100-point scale. The mark, number of hours and level are registered in the student's test book [3].

On completion the bachelor's level some students pass their entrance exams

at the university for a master's programme, but there is no need to do this for those who have already successfully passed the B2 test at the certification centre and got the international certificate for B2 level. The students of our university have the possibility to acquire their C1 professional language competence at three faculties: physics, mechanics and mathematics, and applied mathematics and informatics (a two-year master's programme in their 5th and 6th years of study at the university).

The principles of the concept for C1 level at the university are as follows:

orientation on modern society demands and the students' professional needs

- flexibility and variability
- professional orientation
- awareness of intercultural differences
- social behavior (cooperation and communication)
- autonomous study.

The principles of the concept determine the content of the process of learning a professional foreign language: it is based on international levels of language acquisition, corresponds the national qualification levels, has clearly formulated aims, includes professional and academic content and has modular orientation.

Can do formula for C1 level. In order to perform the tasks and kinds of activities which are realized in communicative situations, the students apply certain competences: general, which they have acquired during their previous experience, and communicative language compe-

tence. The latter consists of such components as linguistic, socio-linguistic and pragmatic. Linguistic competence includes lexical, phonological and syntactical knowledge; socio-cultural competence is connected with the socio-cultural peculiarities of using a language, while pragmatic competence implies the functional use of linguistic means[2]. Learning a foreign language implies developing communicative language competence, i.e. the sum of knowledge and formed on its basis abilities which enable a person to act using specific linguistic means. The students working for their master's degree at the university should acquire the language competence for level C1. Here it is worth mentioning that the process of language acquisition is individual – there are no two persons using a language (either native speakers or foreigners learning it) who have absolutely the same competences or who develop them in the same way.

The experienced user of C1 level can effectively use the language in the situations of everyday, educational and professional communication basing on the competences of B2 level – fluently communicate with the native speakers of the language he studies: speak quickly and spontaneously without noticeable difficulties connected with the search of expressive means; effectively and fluently use the language in social life and for professional purposes; clearly and logically speak on different topics demonstrating the ability to use grammar structures, connectors and coherent communicative programmes.

The course “professional foreign language for master’s C1 level” is aimed at:

- acquisition a professional foreign language as a means of communication in socio-business, socio-cultural and professional spheres
- extending the knowledge about the system of a foreign language which the students study (English and German)
- studying the peculiarities of functioning the linguistic models and structures characteristic of the spheres of business and professional communication
- mastering business etiquette in the sphere of professional communication.

At this level the students’ receptive and productive communicative skills are further developed at the four levels of language acquisition: reading (understanding the written professional texts); listening (understanding the elements of oral professional communication); writing (learning the norms of modern academic style in a foreign language, mainly, English which is a *lingua franca* of science [5], and the ability to present one’s own professional research results); speaking (participation in professional conferences, argumentation and substantiation one’s own point of view obeying the *lingua-cultural* norms of communicative behavior).

Working for a master’s diploma project. A diploma project prepared by the students at a master’s level is the final result of all the process of learning a foreign language at the university, which includes three stages: initial, intermediate (a bachelor’s level), final (a master’s level) [6].

At the initial stage the students revise

and extensively study practical grammar as the basis for mastering the basics of translation, study the peculiarities of word formation and the principles of enriching vocabulary on the basis of the processes of polysemy and omonymy.

At the intermediate stage (bachelor’s B1 and B2 levels) the students are delivered the theoretical course “basics of translation of scientific and technical literature”, they work with original scientific and technical literature in a foreign language (research papers, monographs, instruction, patterns); learn how to write reviews and summaries of a professional text in a foreign language; how to explain and describe different tables, charts and diagrams – these kinds of work enable them to master the basics of professional oral communication in a foreign language.

At the final stage (master’s C1 level) students work independently. They acquire the skills of professional communication reporting on the studied literature in their first year of the master’s course, and making oral presentations and writing research papers in the second year. Students develop their communicative skills both at the lessons and while participating at the conferences or in summer student programmes. For example, one of the students working for her master’s degree at the Physics faculty participated in DESY (Deutch Electron Synchrotron) programme organized in Hamburg in summer 2017. Such programmes enable students not only to develop their professional skills at the levels of oral and written professional communication, but

also give them the possibility to have an interesting, useful and unforgettable time in a foreign country.

REFERENCES

1. Сулим В.Т. Концепція викладання іноземних мов за професійним спрямуванням у Львівському національному університеті імені Івана Франка. – Львів, ЛНУ, 2015.
2. Common European Frame of Reference for Languages: Learning, Teaching and Assessment. – Published by arrangement with the Council of Europe. – Translated into Ukrainian by O.Sherstiuk: Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.- В-воЛенвіт, 2003.
3. Z. Zhovniruk, H. Isayeva, The role of coursebooks in implementing a new concept of teaching foreign languages at Ivan Franko national university in Lviv // -Zbior artykulow naukowych. "Filologia, sociologia i kulturoznawstwo. Priorytetowe obszary badawcze: od teorii do praktyki." (28.02.2017) –Lublin. 2017.
4. Trim J.I.M. Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for European Union Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults. – Council of Europe, 1978.
5. T.V.Yakhontova. English academic writing for students and researchers. – Lviv, ПАІС, 2003.
6. М.Ратич, Г.Ісаєва, З.Жовнірук, Л.Тимчишин. Методичні вказівки з німецької мови до написання анотацій і дипломних робіт. – Львів, видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002.

ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ У СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Гурська Л.І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
Підготовче відділення

Спілкування для людей є важливою складовою їхнього життя. Без спілкування неможливе формування особистості людини, спільна діяльність, пізнання світу та багато іншого.

Мистецтво слова було предметом особливої уваги з найдавніших часів. Про надзвичайну силу впливу слова писали філософи: «Завдяки красномовству нас може полонити людина, на яку ми зазвичай не звертаємо уваги. Розум певною мірою оновлює тіло; почуття й думки, які змінюють одне одного, роблять обличчя живим і надають йому то одного, то іншого виразу; розумна промова надовго приковує увагу до однієї й тієї самої людини» – писав Ж. Лайбрюйер [3].

У сучасній лінгвістиці поряд з терміном спілкування широко поширений термін комунікація. У літературі найчастіше вони використовуються як синоніми. Людське спілкування, за даними дослідників, на дві третини складається з мовного, або вербального, спілкування [7]. Саме мовна діяльність, будучи найскладнішою і поширеною, становить основу будь-якої іншої діяльності людини (навчальної, виробничої, комерційної, фінансової, наукової, управлінської та ін.).

Проблеми мовного спілкування

знаходяться в центрі уваги багатьох лінгвістичних дисциплін: когнітивної лінгвістики, теорії мовної дії, теорії мовних актів, прагматики, психолінгвістики, культури мовлення, риторики та ін.

У лінгвістичній літературі прийнято розрізняти такі основні одиниці спілкування – мовну подію, мовну ситуацію, мовну взаємодію. Під мовною подією розуміється дискурс. Дискурсом (від лат. Discoursus – міркування, довід, розмова) називають зв'язний текст, взятий в певному аспекті події, в сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами. Дискурс, на думку дослідників, це актуально виголошений текст; мова, «занурена в життя» [5].

Дискурс включає паралингвістичний супровід мови (міміку, жести).

Таким чином, мовна подія має два основних компоненти:

- 1) словесну мову (те, про що йдеться, повідомляється) і те, що її супроводжує (дискурс);
- 2) умови, в яких відбувається мовне спілкування між учасниками.

Мовленнєва ситуація формується, перш за все, під впливом позамовних чинників, до яких можна віднести:

- час і місце висловлювання;

- кількість учасників спілкування;
- їхні статуси, ролі, цілі комунікації;
- професійні, вікові, гендерні характеристики співрозмовників;
- емоційно– вольові відносини;
- тривалість спілкування;
- канал передачі інформації (особисто, по телефону).

Мовленнєва ситуація вимагає певних правил ведення розмови і визначає форми виразу, наприклад, типові діалоги в деканаті, біля залізничної каси, на прийомі у лікаря, у готелі, у магазині тощо.

Правильна оцінка мовленнєвої ситуації дозволяє адресанту успішно досягти поставленої мети, а слухачу– правильно зрозуміти його комунікативний намір.

Так, наприклад, висловлювання «жарко» може мати, залежно від мовної ситуації, дуже різні тлумачення:

1. прохання відчинити вікно,
2. інформація про високу температуру,
3. запрошення купатися,
4. скарга на погане самопочуття,

Вивченням мовленнєвих дій з урахуванням умов їхнього здійснення займається спеціальний напрям мовознавства– прагматика. Мовна взаємодія тісно пов'язана з мовленнєвою діяльністю, що спрямована на породження і сприйняття мови.

Процес мовленнєвої діяльності складається з кількох етапів, які послідовно змінюють один одного: орієнтування, планування, реалізація, контроль.

Для здійснення мовленнєвої діяльності завжди потрібен партнер (їх

може бути і декілька). Висловлення є центром комунікативної взаємодії, навколо якого розподіляються всі інші учасники діалогу.

Мовні ситуації бувають різноманітними, але етапи здійснення мовленнєвої діяльності в основному одні й ті ж самі. У якій би мовній ситуації не опинилася людина, якщо вона прагне досягти успіху, досягти мети, звернути на себе увагу, то повинна перш за все зорієнтуватися в обстановці, що склалася, усвідомити, що може привести до успіху. В українській мові є дієслова обмірковувати, продумувати. Всі вони називають дію, характерну для початкового етапу будь-якої діяльності, в тому числі й мовної. В результаті обдумування, міркувань народжується внутрішній план висловлювання. Це перший етап мовленнєвої діяльності. На другому етапі відбувається породження, структурування висловлювання. З пам'яті витягуються потрібні слова, за синтаксичними моделям будуються пропозиції. Третій етап– найвідповідальніший. Починається говоріння. Суб'єкт мовної дії оповідає, доповідає, міркує, іншими словами, творить чуже мовлення, використовує вербальні засоби спілкування »[3].

Адресат мовлення при цьому теж здійснює певну послідовність дій: він прогнозує свою поведінку в залежності від мовної ситуації, сприймає мову (розуміє і оцінює отриману інформацію) і, нарешті, реагує на неї.

Реакція на мову забезпечує зворотний зв'язок між учасниками спілку-

вання, її наявність може служити критерієм ефективності комунікації.

При вивченні української мови як іноземної головне завдання викладача навчити студентів застосовувати набуті знання, що вони отримали під час виконання завдань, на практиці і виробити мовленнєву звичку. Найперше студент повинен правильно визначити ситуацію мовлення.

Часом досить одного слова, щоб визначити ситуацію, наприклад: привітання зі святом, магазин, деканат, готель, поліклініка, гості. При цьому учасники діалогу виконують певні ролі, ситуація може бути офіційна та неофіційна. Спілкування здійснюється на базі основних організаційних форм: встановлення відносин, розпитування, планування і здійснення спільної діяльності, осуд або схвалення, обговорення результатів діяльності або дискусія.

Заняття з української мови як іноземної є не лише уроком мови, але й уроком іншомовної культури. Студенти вивчають мовний етикет, різноманітні ситуації спілкування (офіційні та неофіційні), що надзвичайно важливо для соціокультурної адаптації в іншій країні. Наведемо приклад реального спілкування: студент хоче з'ясувати яку оцінку він отримав за контрольну роботу, які помилки зробив і коли можна переписати тест. Перед ним стоять реальні комунікативні завдання. Для того, щоб їх виконати, необхідно знати, як звернутися до викладача українською мовою; кліше, щоб привернути увагу викладача (вибачте, пе-

репрошую); лексичні одиниці (тест, контрольна робота, оцінка, помилка); лексико-граматичні структури (я можу дізнатися...). Крім того, необхідно правильно інтонувати дані фрази і, що не менш важливо для успішного завершення акту комунікації, зрозуміти відповідь викладача.

Потенціал реального спілкування величезний, саме навчання реальному спілкуванню стає початком роботи над достовірністю мовлення студентів. Вони повинні вміти вирішувати реальні комунікативні завдання, які виникають в процесі реального спілкування. Студент, що вивчає іноземну мову, повинен вміти вирішувати такі комунікативні завдання:

- привітатися, попрощатися з викладачем, з одногрупниками;
- подякувати за урок, допомогу;
- привітати зі святом;
- попроситися вийти, відповісти на питання, пересісти;
- попросити гумку, запасну ручку;
- уточнити домашнє завдання;
- запитати про різницю понять між словами;
- побажати гарних вихідних.

Насправді реальне спілкування на уроці необхідно постійно стимулювати. Недостатньо просто презентувати лексику і лексико-граматичні структури і відпрацювати їх. Саме постійна регуляція «змушує» студента спілкуватися українською мовою.

Забезпечувати подібну регуляцію покликані три принципи: мовне оточення, постійний моніторинг і ситуація успіху. Студенти щодня знаходяться в

українськомовному оточенні, що спонукає їх вивчати мову.

Також потужним стимулом бажання спілкуватися іноземною мовою завжди є інтерес, підживлений ще й позитивним емоційним зарядом. На початку заняття можна поговорити про повсякденні проблеми або про будь-яку подію. Головне почати бесіду з особливою експресією:

Яка сьогодні чудова погода!

б) О, як жахливо працює транспорт сьогодні!

в) Подивіться на вулицю, там іде хлопчик з гарненькою маленькою собачкою!

Моніторинг спілкування можна проводити у вигляді розпитувань, що студенти робили вчора, з ким зустрічалися, про що розмовляли, кому телефонували, що готували, який фільм дивилися, коли лягли спати. Відповіді на початковому етапі вивчення мови будуть короткими, але поступово обсяг лексичних одиниць буде збільшуватися. Також можна влаштовувати діалоги – розпитування за участю студентів, це активізує когнітивні процеси та спонукає вивчати мову, тому що учасники діалогу виявляють свої конкретні знання публічно. Комунікативні ситуації на занятті можуть бути наступні:

- Ситуації, що створюють умови для комунікативно вмотивованого сприймання, розуміння і продукування мовлення: послухайте розповідь про хлопця та поясніть, чому він учинив неправильно; послухайте, що вирішила зробити дівчина, та переконайте її вчинити інакше.

- Ситуації, які потребують добору адекватних відповідей умовам їхнього перебігу мовленнєвих засобів для побудови цілісного мовленнєвого висловлювання або його частини: вставте потрібні репліки; продовжіть розповідь; як можна розповісти інакше тощо.

- Ситуації, які зумовлюють потребу довільно побудувати або перебудувати мовлення, виходячи з власного комунікативного завдання, ситуації спілкування, мовленнєвої реакції партнера, його особистісних характеристик: розпитайте, поясніть, переконайте, спробуйте поліпшити настрій і т. п.

- Ситуації, які актуалізують суб'єктивний досвід: запропонувавши ситуацію, запитати: а може все було не так? З вами траплялися такі ситуації? Як ви тоді чинили? Що ви хотіли б змінити, виправити?

Емоційна атмосфера надзвичайно важлива на комунікативному занятті. Учасники розмови мають почуватися вільно, працювати, активно використовуючи вивчений граматичний та лексичний матеріал. Прийоми налагодження взаємодії на комунікативному занятті наступні: тепла зустріч, щоб кожен студент почував себе емоційно ненапружено; зміна комунікативних ролей, що дає можливість активізувати засвоєні знання; вільний вибір засобів (вербальних, невербальних) для передачі повідомлення, ставлення, емоційного стану, що дає можливість виявити індивідуальні риси, проявити особистість.

Ситуація успіху – дуже важливий фактор стимуляції спілкування на уроці. Суть ситуації успіху в тому, щоб на

ділі втілювати віру в можливість вирішення тих завдань, які ставляться на занятті. Принцип «ти можеш висловити це українською (навіть якщо не досить гарно пам'ятаєш граматику)» – один з основоположних принципів ситуації успіху. Створити ситуацію успіху допоможуть фрази «чудово! спробуй ще раз, молодець!».

Також існують певні вимоги до вправ, які використовує викладач, пропонуючи ту чи іншу ситуацію:

- вправи повинні охоплювати тільки знайомий мовний матеріал;
- мають проводитися не тільки усно, але і письмово;
- необхідно використання різних засобів активізації мовленнєвої діяльності – уточнення, прохання надати оцінку, заперечення;
- доступність і посиленість;
- наростання труднощів і систематичність;
- різноманітність вправ, мета і порядок виконання [1].

На заняттях загалом обговорюються теми, з якими студенти добре знайомі рідною мовою, це дає можливість зосередитися саме на розвитку комунікативних здібностей, тобто вміння користуватися мовою спонтанно. При цьому викладачі менше говорять і більше слухають, лише спрямовуючи діяльність студентів.

Правильний вибір стилю мовлення (дружній або офіційно-діловий), пояснення відмінностей у використанні офіційно-ділової лексики (вибачте, дозвольте, я хотів би, скажіть, будь ласка, у кого я можу дізнатися) додіє студентові впевненості у можливості коректного спілкування в офіційних установах, а використання лексики дружнього спілкування (привіт! бувай! звертання на «ти») допоможе швидше зав'язати дружні контакти та адаптуватися до нових умов проживання.

Список літератури

1. Бабаянц А.В. Технологія стимуляції реального спілкування іноземною мовою. // ІМШ №3, 2004р.- С.60-66
2. Бордовий Є.В. Використання ситуацій в процесі навчання. // ІМШ №4, 1987р.- С.35
3. Жан де Лабрюєр. Характери, або звичаї нинішнього віку / Пер. із фр. Ганни Малець. К.: Пульсари, 2009.
4. Іскрина С.А. Моделювання ситуацій спілкування в процесі навчання іноземної мови. // ІМШ №2, 2004.- С.40
5. Кириченко Т. С. Трактатування терміну “дискурс” у сучасній лінгвістиці.– <https://naub.ua.edu.ua/2014/traktuvannya-terminu-dyskurs-u-suchasnij-linhvistytsi/>
6. Китайгородська Г.А. Методичні засади інтенсивного навчання іноземних мов. // ІЯШ №6, 1988г.-С.42
7. Отургашева Н.В. Русский язык и культура речи.– http://www.sapanet.ru/UMM_1/2475/index.htm#contents

ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Савченко А. Л.

кандидат філологічних наук,
доцент ДВНЗ «Криворізький національний університет»,
м. Кривий Ріг, Україна

Мова виникла як суспільне явище для абстрагування навколишнього світу і розвивалась у залежності від потреб суспільства. Саме науковий стиль дозволяє більш широко описати простір нашого існування. Академік В. В. Виноградов зазначає, що основною функцією наукової мови є інформування [2]. За Г. Онуфрієнко, основними функціями наукового стилю мови є повідомлення і переконання [4, с. 20].

Науковий стиль поділяється на такі підстили:

- власне науковий;
- науково-популярний;
- науково-навчальний.

Для кожного підстилю диференціюють окремі завдання, адресатів, специфічні номінативно-виражальні засоби поряд із засобами, які спільні для наукового стилю в цілому.

Розглянемо більш детально власне науковий підстиль, який обслуговує вчених-спеціалістів. Першочерговим своїм завданням він має якнайповніше, найточніше обґрунтовано повідомити наукову інформацію і довести новизну. Для цього підстилю характерними є такі ознаки:

- насиченість термінами;
- уживання довгих складних слів іншомовного походження;

- використання складнопідрядних речень, найчастіше з підрядним причини або наслідку та з'ясувальних;
- логічність, книжність;
- наявність слів, які підсумовують сказане, пов'язують його з наступним викладом;
- прямий порядок слів у реченнях;
- часте використання конструкцій з відокремленими зворотами;
- узагальненість понять і явищ [6, с. 35].

Як функційний різновид високорозвиненої літературної мови, науковий стиль репрезентує багатство виражальних можливостей мови, забезпечуючи спілкування у важливих сферах суспільного життя.

Розглянемо приклад мікротексту власне наукового підстилю: *Кінцевий біоавтомат Шапіро – технологія багатоцільового ДНК-комп'ютера, що розробляється ізраїльським професором Ехудом Шапіро з Вейцманівського інституту. Його основою є вже відомі властивості біомолекул, таких як ферменти. Принцип дії ДНК-комп'ютера схожий на принцип дії теоретичного пристрою, відомого в математиці як «кінцевий автомат» або машина Тюрінга (Г. Паун) [5].*

Цей мікротекст належить до власне наукового підстилю, оскільки відповідає характерним ознакам цього підстилю, таким як:

а) насиченість науковими термінами: *ферменти, біоавтомат, ДНК-комп'ютера, машина Тюрінга, біомолекули*; усі ці терміни визначають чітко окреслені спеціальні поняття;

б) наявність складних слів: *багатоцільовий, «біоавтомат Шапіро», «ДНК-комп'ютера», біомолекула*;

в) використання прямого порядку слів у реченнях.

На підставі наведених аргументів можна стверджувати, що цей мікротекст належить саме до власне наукового підстилю.

Важливо проаналізувати концепції науково-популярного підстилю, який є популярною формою сучасного наукового твору. Сам підстиль вторинний, тому що йому передує власне наукова форма викладу. Основне завдання та функції науково-популярного підстилю полягають у тому, щоб привернути увагу нефахівців до актуальних потреб тієї чи іншої науки. Автор має викласти нові дані у доступній, дохідливій і цікавій формі. Для науково-популярного підстилю характерні такі ознаки:

- подання інформації вибірково, без аргументації;
- наведення лише фактів, положень, які непередбачений слухач сприймає як істинні;
- емоційність;
- уживання фразеологізмів;
- використання простих речень неускладненої будови.

Розглянемо приклад мікротексту науково-популярного підстилю:

Під час розгляду сучасних комп'ютерів найважливішою особливістю, що відрізняє їх від ранніх обчислювальних пристроїв, є те, що при відповідному програмуванні будь-який комп'ютер може повторювати поведінку будь-якого іншого (хоча ця можливість і обмежена, наприклад, місткістю засобів зберігання даних чи відмінністю у швидкості). Таким чином припускається, що сучасні машини можуть емулювати будь-який обчислювальний пристрій майбутнього, який колись може бути створено. У певному значенні ця порогова здатність корисна для розрізнення комп'ютерів загального призначення від пристроїв спеціального призначення. Визначення «комп'ютера загального призначення» може бути формалізоване у вимозі, щоб конкретний комп'ютер був здатний копіювати поведінку універсальної машини Тюрінга. Першим комп'ютером, який задовольнив такий умові, вважається машина Z3, що була створена Конрадом Цузе в 1941 році (В. П. Леонтьев) [3].

Проаналізувавши структуру та зміст тексту, його можна віднести саме до науково-популярного підстилю, оскільки тут опущені складні терміни. Наведені лише факти, які читач сприймає без доведення, як, наприклад, час створення першого комп'ютера або особливості сучасних комп'ютерів на відміну від ранніх обчислювальних пристроїв. Інформація подається в зрозумілому для пересічного читача викладі, вибірково.

Особливе місце в системі наукового стилю займає науково-навчальний підстиль. Науково-навчальний має такі характеристики: доступність викладу матеріалу, спрощеність у доведеннях, програмність, яка спрямована на активізацію мислення учня, поступовим, послідовним уведенням термінологічної лексики. Наведемо приклад мікротексту науково-навчального підстилю:

Розглянемо інструменти Прямокутник, Еліпс, Многокутник і Спіраль. Щоб додати об'єкт за допомогою одного з них, потрібно:

1) вибрати інструмент, перемістити вказівник на робоче поле;

2) натиснути ліву кнопку миші і, слідкуючи за формою майбутнього об'єкта, здійснити перетягування;

3) відпустити кнопку миші (О.О. Бондаренко) [1].

Дійсно, тут ми можемо натрапити на термінологічні слова *прямокутник, еліпс, многокутник і спіраль*, але ці лексичні одиниці є зрозумілими для більшості читачів; використано професіоналізм *миша*, який розуміє будь-який користувач ПК, а не спеціальний науковий термін *маніпулятор*. Дії для одержання результату подані в необхідній послідовності, що сприяє активізації пізнавальної діяльності учнів.

У процесі аналізу можна стверджувати, що термінологія відіграє провідну роль для ідентифікації підстилів наукового мовлення. Терміни – обов'язковий атрибут у власне науковому мовленні. Зрозумілі слова термінологічної лексики притаманні як науково-навчальному, так і науково-популярному підстилям, в останньому іноді вони відсутні. Отже, маркерами розгалуження наукового стилю є лексичні одиниці, що вживаються, а також спосіб викладу інформації.

Література

1. Бондаренко О. О. Информатика. 9 клас: підручник / О. О. Бондаренко, В. В. Ластовецький, О. П. Пилипчук, Є. А., Шестопалов. – К.: Ранок, 2017. – 244 с.
2. Виноградов В. В. Сюжет и стиль / В. В. Виноградов. – М.: АН СССР, 1963. – 194 с.
3. Леонтьев В. П. Новейшая энциклопедия персонального компьютера / В. П. Леонтьев. – М.: ОЛМА Медиа Групп, ОЛМА-ПРЕСС Образование, 2006. – С. 896.
4. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови [навч. посібник з алгоритмічними приписами] / Г. С. Онуфрієнко. – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
5. Паун Г. ДНК-комп'ютер. Новая парадигма вычислений / Г. Паун, Г. Розенберг, А. Саломаа. – М.: Мир, 2004. – 528 с.
6. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення: [навч. посібник] / С. В. Шевчук. – К.: Літера, 2000. – 480 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНОЇ АГРАРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ДИСКУРСУ

Шаблій В.С.

Національний університет біоресурсів і природокористування України Київ

V.S. Shablii

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine Kyiv E-mail: vs.
easyweb@gmail.com

Ключові слова: термінологія, аграрний термін, науково-технічний дискурс, переклад, перекладацька трансформація.

Keywords: terminology, agrarian term, scientific and technical discourse, translation, translation transformation.

У сучасному світі зростання числа термінів різних наук випереджає зростання числа загальноновживаних слів мови, і, зважаючи на стрімкий розвиток окремих аграрних технологій та сільського господарства взагалі, важливим є вивчення специфіки функціонування та перекладу аграрної термінології у науково-технічному дискурсі, де вони постають засобом передачі знання серед спеціалістів у цій галузі. У свою чергу, міжнародне співробітництво у сфері сільського господарства робить переклад текстів, що належать до науково-технічного дискурсу у цій сфері надзвичайно важливим завданням сучасного практичного перекладознавства, що визначає **актуальність теми** цього дослідження.

Мета дослідження – визначити проблеми та основні засоби перекладу англomовної аграрної термінології у

текстах науково-технічного дискурсу українською мовою.

Об'єктом цього дослідження постають терміни галузі сільського господарства у текстах науково-технічного дискурсу.

Предмет дослідження – проблеми перекладу аграрної термінології та перекладацькі трансформації, що використовуються для їх відтворення українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Терміни є одним з основних способів мовного вираження спеціальних знань. Ці мовні одиниці створюються для того, щоб стати засобами спілкування у процесі професійно-наукової діяльності та оптимізувати розвиток людського пізнання [2, 62]. Термінологія становить частину спеціальної лексики, до якої відносять слова і словосполучення, які називають предмети і поняття різних сфер професійної діяль-

ності людини і не є загальноновживаними. Наука термінології – в значній мірі практична діяльність, яка була розроблена, щоб дати людям можливість вирішувати нагальні проблеми вираження і комунікації [7, 23].

Оскільки у статті вивчаються аграрні терміни, тобто, терміни, що стосуються виробництва, переробки та реалізації ними сільськогосподарської продукції, варто визначити поняття аграрного терміну. Синтезуючи поняття аграрного сектору економіки, визначене І. М. Архипенком [1, 136–137] та поняття терміну, запропоноване Г. А. Сергєєвою [5, 4], аграрний термін визначаємо як слово або словосполучення у сфері сільського та рибного господарства, харчової промисловості і перероблення сільськогосподарських продуктів, яка є словесним позначенням наукового поняття, має закріплене дефініцією термінологічне значення, що є семантичною основою відповідного поняття, і реалізується в межах цього термінологічного поля.

Терміни, як і будь-які інші одиниці мови, існують не ізольовано, а завжди постають елементом певного дискурсу. Науково-технічний дискурс як сфера функціонування аграрної термінології визначається як вербалізований у тексті тип дискурсивної діяльності за сферою комунікації, мовленнєва взаємодія представників відповідної соціальної групи / інституту з метою реалізації статусно-рольових можливостей у заданих цим соціальним інститутом межах, складова «власне професійної зони професійного дискурсу» [6, 164].

Одним із жанрів науково-технічного дискурсу аграрної тематики є наукові дослідження, зокрема, [8].

Основні проблеми перекладу аграрних термінів у текстах науково-технічного дискурсу включають: 1) неоднозначність термінів; 2) відсутність перекладацьких відповідників, особливо у випадку неологізмів; 3) наявність великої кількості синонімів, відсутність чітких меж між значеннями окремих термінів; 4) недостатня робота з упорядкування термінології та складання спеціальних словників; 5) значне зростання загальнонаукової і загальнотехнічної термінології, що призводить до збільшення в словниках числа термінів з дуже великою кількістю синонімічних слів; 6) недостатньо продуктивна робота з міжнародного упорядкування термінології [3, 12].

Переклад термінології аграрної сфери може відбуватися наступними шляхами:

1) шляхом добору еквіваленту: *Systems of pastoral animal breeding were extended into grassy areas that could be used directly as pasturage* [8, 22] – *Системи вирощування тварин на пасовищах поширювалися на трав'яні поля, які могли використовуватися безпосередньо як пасовища* (тут і далі переклад наш – В.Ш.);

2) шляхом застосування калькування, тобто, покомпонентного відтворення терміну: *If humanity were to allow every cultivated ecosystem of the planet to lie fallow, each would quickly return to a state of nature close to that in which it*

existed 10,000 years ago [8, 17] – Якщо б людство дало можливість кожній культурованій екосистемі планети залишитися під пар, кожна з них швидко повернулася б до природного стану, близького до того, в якому вона існувала 10 тисяч років тому, де *ecosystem* (*ecological system*) відтворюється покомпонентно як екосистема (екологічна система);

3) шляхом використання диференціації, коли у словниках представлена певна кількість значень, що лише частково покривають значення слова мови оригіналу, а перекладач обирає такий варіант, який найкраще підходить до певного контексту: *The great majority of peasants in these countries are too poor to be able to afford the huge machines and large quantities of fertilizers* [8, 20] – Переважна більшість селян у цих країнах є надто бідними, щоб дозволити собі величезні машини та велику кількість мінеральних добрив, де *fertilizer* відтворено як мінеральне добриво, хоча можливі варіанти добриво, обпильовач тощо;

4) шляхом застосування модуляції, що є заміною слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці: *Systems of slash-and-burn cultivation progressively conquered most of the temperate and tropical forests* [8, 22] – Системи підсічно-вогневого вирощування поступово підкорювали більшість помірних та тропічних лісів, де компонент *slash* «косити» терміну slash-and-burn передається як підсічно-, а

burn «палити» – як вогневе, після чого отримано термін підсічно-вогневе вирощування.

Висновки. Аграрний термін – це слово або словосполучення у сфері сільського та рибного господарства, харчової промисловості і перероблення сільськогосподарських продуктів, яка є словесним позначенням наукового поняття, має закріплене дефініцією термінологічне значення, що є семантичною основою відповідного поняття, і реалізується в межах цього термінологічного поля. Переклад термінології аграрної галузі ускладнюється неоднозначністю термінів, відсутністю перекладацьких відповідників, наявністю великої кількості синонімів, а також проблемами, пов'язаними із недостатнім упорядкуванням термінології як на рівні держави, так і на міжнародному рівні. Основними способами є добір еквіваленту, калькування, диференціація та модуляція.

Список використаної літератури

1. Архипенко І.М. «Аграрний сектор економіки» та «державна аграрна політика» як наукові поняття у структурі світогляду суб'єктів державного управління // Держава і ринок. 2012. № 4. С. 136–142.
2. Байло Ю.В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект) // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія: Філологічні науки. 2013. Книга 3. С. 62–65.
3. Борисова Л.І. Основні проблеми науково-технічного перекладу. М.: МГУ, 2003. 208 с.
4. Лантюхова Н.Н., Загоровская О.В., Литвинова Т.А. Термин: определение понятия и его существенные признаки //

- Вестник Воронежского института ГПС МЧС России. 2013. № 1 (6). С. 42–45.
5. Сергеева Г.А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2002. 16 с.
 6. Шепітько С. Компонента наукового дискурсу // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2010. № 89 (5). С. 164–167.
 7. *Essays in Terminology* / ed. by A. Rei. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1995. 223 p.
 8. Mazoyer M., Roudart L. *A history of world agriculture: From the Neolithic Age to the Current Crisis*. London: Earthscan, 2006. 526 p.

МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОНІМІВ У ТВОРАХ РОАЛЬДА ДАЛА ТА ВІДТВОРЕННЯ ЇХ В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Михайлова В. Ю.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка Старобільськ

Mykhailova V. Yu.

Luhansk Taras Shevchenko National University StarobilskE-mail: poplauskas@ukr.net

Ключові слова: онім, антропонім, художній текст, Роальд Дал, переклад, перекладацька трансформація.

Keywords: onym, anthroponym, literary text, Roald Dahl, translation, translation transformation.

Власні назви будь-якого типу є невід'ємним компонентом в арсеналі засобів художньої виразності твору словесно-художньої творчості. Коли мова йде про поетичну ономастику, поняття «антропонімів» здатне широко розсовувати свої кордони, щоб охопити імена всіх функціонуючих в творі персонажів, якими з волі автора нерідко виявляються не тільки люди, тварини, птахи, комахи і навіть неживі об'єкти і вигадані істоти.

Роальд Дал (1916-1990) – видатний британський (уельський) письменник, який творив як для дітей, так і для дорослих. У центрі його творів часто стоїть дитина, яка зіткнулася із жорстоким світом дорослих, але обов'язково здобуває щастя через свою доброту та чистоту. Численні персонажі творів Р. Дала наділено певними чеснотами або, навпаки, вадами, що іноді зводяться до абсурдності, а їх імена віддзеркалюють їх сутність. Саме тому вибір в якості об'єкта досліджен-

ня особистих імен персонажів творів Р. Дала дає можливість більш глибокого і повного проникнення в поетику художнього тексту, ніж цього можна було б досягти на прикладі будь-якого іншого різновиду ономастичних одиниць, що і визначає **актуальність теми** дослідження.

Мета дослідження – визначити мовні характеристики художніх антропонімів у творчості Р. Дала та способи їх перекладу українською мовою.

Об'єктом цього дослідження постають антропоніми художнього тексту.

Предмет дослідження – етимологія та структурна організація антропонімів у творах Р. Дала та перекладацькі трансформації, що використовуються при їх відтворенні в українських перекладах.

Виклад основного матеріалу. Власні імена в лексичній системі будь-якої мови створюють особливу, унікальну підсистему з властивими їй системотвірними чинниками, а також законо-

мірностями розвитку і функціонування в різні історичні періоди [1, 10]. З давніх часів люди вважали, що ім'я – це справа не тільки естетична, а й духовна, культурна, мовна. Власні назви несуть в собі індивідуальні найменування окремих одиничних об'єктів [9, 367]. Окрім того, що онім є засобом виділення певного об'єкта серед інших, він, водночас, номінує, індивідуалізує цей об'єкт. Таким чином, в онімах розділяється форма власного і його конкретного змісту [6, 94].

Імена людей мають назву «антропоніми», їх вивчає антропоніміка, що розуміється як розділ ономастики, який вивчає антропоніми, тобто імена людей, по батькові, прізвища, родові імена, прізвиська і псевдоніми, криптоніми. Цей розділ науки вивчає імена героїв в літературних творах, фольклорі, міфах і казках. Сукупність антропонімів називають антропонімією, або антропоніміконом [7, 9]. За О.О. Селівановою, антропонім визначається як будь-яке власне ім'я людини (або групи людей), у тому числі ім'я, по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім (таємне, зашифроване ім'я), андронім (найменування дружини прізвищем чоловіка), гінеконім (найменування чоловіка прізвищем матері, дружини), патронім (найменування людини від імені чи прізвиська батька або предків) [8, 32]. Антропонім ідентифікує і індивідуалізує людину [5, 38].

Відповідно до походження, у переважній більшості випадків джерелом антропонімів у творах Р. Дала постає

англійська мова, наприклад, Salt, що походить від англійського слова salt 'сіль' [10], що явно вказує на неприємність спілкування із такою людиною, «наче з'їсти пуд солі». Така ситуація пов'язана із тим, що автор часто використовує або суто англійські імена, або творить власні антропоніми на основі апелятивів англійської мови. Таким чином, семантика антропонімів, що використовуються у творах Р. Дала, визначається значенням їх компонентів. Імена, середні імена, прізвища та прізвиська (так звані «домашні імена») у творах письменника походять від загальних назв англійської та інших мов, і основними характеристиками, що закладаються в імена персонажів їх етимологічними компонентами, серед яких найчастіше виступають: особисті риси носія імені (наприклад, Wonka – від англійського wonk, wonky 'непокоїний', 'баламутний' [13]; надавши таке прізвище головному героєві повісті, Р. Дал говорить про творчу натуру Віллі Вонки, який створював унікальні ласощі, що не могли створити інші кондитери) та дії, характерні для персонажів (Bloodbottler – ім'я велетня, створене Р. Далом із англійських слів blood 'кров' [13] та bottler 'розливна машина' [13], тобто, ім'я велетня пов'язане із його кровожерливістю).

Весь аналізований пласт антропонімічної лексики може бути розподілений на імена, середні імена, прізвища та прізвиська. При цьому варто відмітити специфічне поєднання імен та прізвищ та вплив ступеня важливості персонажа для сюжету оповіда-

ння на структуру його імені: найбільш важливі персонажі творів Р. Дала мають як ім'я, так і прізвище (наприклад, Charlie Bucket, Willy Wonka, Matilda Wormwood), в той час, як епізодичні дорослі персонажі, особливо, негативні, мають лише прізвища (наприклад, Mr Fickelgruber, Mr Prodnose, Mr Slugworth).

Відтворення антропонімів, що використовуються в художніх творах Р. Дала, українською мовою, відбувається шляхом транскодування (транскрипції та транслітерації), калькування, смислового розвитку та вилучення. Зокрема, транскодування покликане відтворювати фонетичну та графічну форму слова та практично не зберігає його семантику, тому застосування цього способу перекладу доцільне лише при відтворенні імен, що не є промовистими, оскільки семантичне наповнення промовистих імен у такому випадку втрачається, наприклад: "The fourth Golden Ticket," he read, "was found by a boy called Mike Teavee" [11, 22] – "Четвертий Золотий квиток," – прочитав він, – "знайшов хлопець Майк Тіві" [3, 49].

У свою чергу, при використанні калькування перекладач має можливість повністю передати семантичне наповнення антропоніму, однак у цьому випадку втрачається графічне і фонетичне його наповнення, наприклад: *The Bonecruncher ran forward and caught the tumbling BFG and immediately swung him up again* [12, 10] – *Костохруст кинувся вперед, упіймав ВДБ і одразу ж відпасував його далі* [2, 89].

Заслужовує на увагу модуляція, що використовується для більш точної характеристики персонажа через його ім'я, наприклад: "Look out!" cried the BFG. "It's the Bloodbottler!" [12, 7] – "Обережно! – попередив Софію ВДБ. – Це Кровопопивач!" [2, 64]. Так, *Bloodbottler* – ім'я велетня, створене Р. Далом із англійський слів *blood* 'кров' [13] та *bottler* 'розливна машина' [13], тобто, ім'я велетня пов'язане із його кровожерливістю. У перекладі компонент *bottler* замінено логічно пов'язаним із ним компонентом *попивати* (іменниковий суфікс *-ач* додається для того, щоб показати, що велетень – виконавець цієї дії), тому ім'я велетня має форму *Кровопопивач*.

Прикладами використання вилучення є випадки, коли перекладач вирішує повністю опустити ім'я персонажа в перекладі, наприклад: *The Giant was peering through the window into the room where Michael and Jane Goochey were sleeping* [12, 1] – *Саме в кімнату Майкла і Джейн велетень зараз і заглядав* [2, 9]. У цьому випадку вилучення виправдане лише тим, що у попередніх реченнях, зокрема, *The Giant had stopped now right in front of Mr and Mrs Goochey's house* [12, 1] – *Велетень спинився тепер біля будинку містера і місіс Гучі* [2, 9], прізвище родини уже використовувалося та відтворене іншим способом.

Висновки. Антропонімічна лексика – це пласт ономастичної лексики мови. Антропонім визначається як будь-яке власне ім'я людини (або групи людей). У творах Р. Дала антропоні-

ми найчастіше походять із англійської мови, що пояснюється тяжінням письменника до надання характеристик персонажу через його ім'я. Основними характеристиками, що репрезентуються в антропонімах у творах Р. Дала, є особисті риси носія імені та дії, характерні для нього. Значимі позитивні персонажі найчастіше мають ім'я та прізвище, у той час, як негативні характеризуються наявністю лише прізвища. Переклад антропонімів у творах Р. Дала українською мовою може здійснюватися без урахування їх семантики за допомогою транскодування (транскрипції або транслітерації) або з урахуванням семантики шляхом калькування та модуляції; в окремих випадках антропоніми при перекладі підлягають вилученню.

Список використаної літератури

1. Ахметзянова Л. М. Антропонимы в художественных текстах Д. Хармса: структурно-семантический аспект : Автореф. дисс. ... канд. филолог. наук. Казань, 2009. 20 с.
2. Дал Р. ВДВ (Великий Дружній Велетень). Повесть / пер. з англ. В Морозова; за ред. І. Малковича; іл. Кв. Блейк. К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. 272 с.
3. Дал Р. Чарлі і шоколадна фабрика / пер. з англ.. В. Морозова; за ред. О. Нерпецького та І. Малковича. К.: А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га, 2005. 240 с.
4. Доможилкина Е. И. Значимые антропонимы в литературе для детей в лингвокультурологическом и переводческом аспекте (на материале сказок Беатрикс Поттер). СПб: Санкт-Петербургский государственный университет, 2016. 104 с.
5. Ермолович Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. М.: Р. Валент, 2001. 200 с.
6. Картавая Ю. К. Ретроспектива исследования ономастики русского языка // Филологические науки. Вопросы теории и практики. 2016. № 7 (61): в 3-х ч. Ч. 1. С. 94–96.
7. Максимчук Н. А. Нормативно-научная картина мира русской языковой личности в комплексном лингвистическом рассмотрении: В 2 ч. Ч. 1. Смоленск: СГПУ, 2002. 184 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
9. Скуридина С. А. Аспекты изучения ономастики Ф. М. Достоевского // Материалы по русско-славянскому языкознанию / науч. ред. Г. Ф. Ковалев. Воронеж: Воронежский гос. ун-т, 2007. № 28. С. 366–373.
10. BehindTheName. URL: <http://www.behindthename.com/>.
11. Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory. URL: <http://english4success.ru/upload/books/1268.pdf>.
12. Dahl R. The BFG (Big Friendly Giant). URL: <http://www.8novels.net/billion/b4918.html>.
13. Merriam-Webster: Dictionary and Thesaurus. URL: <https://www.merriam-webster.com/>.

